

PRICE \$3.00 (including GSTax in Canada)

Ціна 3.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XLII

ВЕРЕСЕНЬ - 1991 - SEPTEMBER

No. 499

Газета Верховної Ради Української РСР

◆ № 149 ◆ Субота, 3 серпня 1991 року ◆

Ціна 10 коп.

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published
every month except August by
the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada
Адреса "Нових Днів":

NOWI DNI

P.O. Box 400, Stn "D"
**TORONTO, ONT., CANADA
M6P 3J9**

Publications Mail Registration Number 1668

International Standard Serial Number

ISSN 0048-1017

Editor-in-Chief: M. Dalney
Business & Advertising manager:

A. Horhota

Fax (416) 535-6667

1 YEAR SUBSCRIPTION -
РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: \$27.00

U.S.A.: \$25.00 US

OVERSEAS - ЗАОКЕАНСЬКІ
КРАЇНИ

\$25.00 American or equivalent

Avio - \$65.00 American or equivalent

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

AUSTRALIA - АВСТРАЛІЯ:

F. Habelko, 61 Lawson Ave.,
Frankston 3199, VIC. Australia
Tel.: 03-783 7782

GR. BRITAIN - ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. A. Bondarenko,
34 Gibbon Rd.
London W3 7AF England

U.S.A. - СПОЛ. ШТ. АМЕРИКИ:

Чикаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky,
2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

Бостон і околиці:

Mrs. L. Dijak,
115 Connel Dr.
Stoughton, Mass., 02072, USA

Засновник і редактор 1950-1969 П.К. Волиняк

Видає Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний - головний редактор

Редколегія: Іл. Бондарчук, Тоня Горохович, Василь Гришко,
Мар'ян Дальний - редактор, Олексій Коновал.

Адміністратор і Оголошення - Ада Горгота

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Ганна Душак -- "Я ЗОРЕЮ ЗЙДУ..."	1
Інна Христенко -- ВАГОН НА ЗАПАСНІЙ КОЛІЇ	3
Галина Крусь -- НАУКА (із щоденника остівки)	5
Т. Хохітва -- ОЦІНКА ТВОРЧОСТИ М. ГРУШЕВСЬКОГО	7
Л. Череватенко -- І. БАГРЯНИЙ ПОВЕРТАЄТЬСЯ	11
Ол. Коновал -- ЗГАДАЙМО ІВАНА БАГРЯНОГО	18
Петро Одарченко -- ІНТЕРВ'Ю з ІСИДОРЮ КОСАЧ-БОРИСОВОЮ	19
Гр. Юренко, Ол. Починок -- ВІДРОДИМО ВІЛЬНУ ЛЮДИНУ, ВІЛЬНИЙ НАРОД	21
Вячеслав Чорновіл -- "МИ НИ МАЄМО ПРАВА ЛЕГКОВАЖИТИ МАЙБУТНЬОЮ ДОЛЕЮ УКРАЇНИ	24
Оксана Ходак -- НОВЕ ЖИТТЯ " ЛІТОПISУ ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ"	26
Лев Яцкевич -- СЕНСАЦІЙНИЙ РУКОПIS З ПРАІСТОРІЇ УКРАЇНИ	28
Я. Тудорковецька -- ПРОСТИТИ І БУТИ ПРОЩЕНИМ	29
Лесь Танюк -- "БЕРЕЗІЛЬ" ПІД СНІГАМИ	32
Корнелій Шмулик -- УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА В ВЕНЕСУЕЛІ	35
Інас Омеляненко -- ОЙ ВДОВОНЬКИ, ВДОВИ	37
Григорій Вишневий -- АКАДЕМІЯ З ОБІДОМ	38
В. Калкатино, Л.- Стадниченко, Д. Бунт, і інші -- ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	39

На першій сторінці обкладинки: День 1-го серпня 1991 року буде записаний, як поворотний пункт в історії України. Цього дня Президент Джордж Буш виголосив свою історичну промову в українському парламенті. Всі події цього знаменного дня в Києві можна прочитати в газеті "Голос України" за 3-го серпня ц.р. Документи, які не будуть опубліковані в нашій закордонній пресі, подамо в наступних числах "Нових Днів" На першій сторінці обкладинки: Президент США Дж. Буш, голова Верховної Ради України Леонід М. Кравчук (зліва) і їх дорадники в Києві.

● Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. ● Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції. ● Незамовлених матеріалів редакція не повертає. ● Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти мову та скорочувати надіслані

Література, мистецтво, наука, суспільне життя

Ганна ДУЩАК

"Я ЗОРЕЮ ЗЙДУ..."

Скиглять, плачуть вітри,
продуваючи в стріхах закути,
Місяць скибкою хліба
завис над притихлим селом...
Я пройду через все,
бо інакше не може бути,
Й у різдвняний мороз
твого слова зігріюсь теплом.
Я пройду через все -
знайду волю у собі і силу.
І буде вогнецвіт
од тепла та любові цвісти.
Я зорею зйду
на високім чолі небосхилу,
щоб світліше тобі
по життєвій дорозі іти!

***

А я живу, й в усьому я -
У квітці, грозах, блискавиці,
У переспівах солов'я,
В струмках, у копанках-криницях.
У долину стеблі гіркім,
У небі веснянім й осіннім,
У чорній грудочці землі,
В листочку першій і послідній.
У дальнім промені зорі,
В пухнастих кучерях туману,
В шершавій дубовій корі -
Я в цьому є, я всім цим стану.
У моїм серці - вишень цвіт,
І п'янкість м'яти, материнки,
В моїх очах увесь цей світ,
Увесь до краплі, до краплинки!

***

Пропливає місяць
над землею тихо,
Спить усе навколо -
ще й заснуло б лихо.
Та й не пробудилось,
скільки світу цього,
І не напувало
гореньком нікого.

***

А там, за швидкою вікна,
В блакитних росах буйні трави,
Дуби крислаті, кучеряві
І неба голубинь ясна.
А там, за швидкою вікна,
Вітри в'ють гнізда в верховітті
І наймиліша в цілім світі
Цвіриньків пісня голосна.
А там, за швидкою вікна,
Вузькі стрічечки-стежини
В тонкому плетиві ожини
І біла липа запашна.
А там, за швидкою вікна,
Ячмінь налитий достигає,
І чую: соловей співає
Так, мов усе іще весна...

***

Розумію друзів,
рідних і знайомих.
Розумію вітру
весняного подих.
Розумію також,
чом печальна мати,
Чом сумують вікна
у моєї хати.

Чом так засмутилась
лугова стежина,
і чому, як вічність,
тягнеться хвилина.
Розумію небо,
розумію квіти -
Та себе так важко
часом зрозуміти...

***

У тихі сни не приходи,
І не бентеж намарне душу. -
Уже відквітнули сади,
Тобі ж назустріч я не рушу.
Промоклий наскрізь від роси
Сміється сонцем ранок синій.

Уже тепер не приноси
І не даруй бузок віднині.
Гарячих рук не простягай
Срібленим променем зірничі.
Як у цвіту потоне май -
Уже ніщо не повториться.
Радіють оченьки мої,
Але тому не ти причина -
Сьогодні просто гарна днина
І так співають солов'ї!

***

Осіньне листя обліта уже.
Чому ж так раптом серце заболіло?
Лише б тебе
лихе щось
не зустріло...
Нехай Всевишній всюди береже, -
На всіх шляхах,
дорогах і стежинах,
Моя любове, світла і єдина...

О, хай все зле
іде з вітрами пріч,
Щоб не лягла на душу
чорна ніч.

***

Вже надвечір'я сутінками впало,
У цвіті липи мерехтить село. -
Усе, немовби марево, було,
Що раптом і з'явилося,
і пропало...

А літо геть суніцями пропахло,
В обійми закликає поле й луки.
Так прагну знов твої відчуті руки,
Аж наче серце в сутінках зламалося...

***

Зламались крила і не летіти?
Це хто сказав?
В полях і луках зірками квіти
Цвітуть між трав.

Блакитні роси іскряться літом,
Немов алмаз.
Злечу у небо! Назло всім бідам
Іще не раз!

Барвистих райдуг вузькі киптарі
Тепло несуть.
У синє небо кудлаті хмари
Мене зовуть.

А ніжне сонце, святе світило -
У ясну вись.
Зростуться крила і буде сила,
Як і колись!

Уже п'ятнадцять років для Ганни Душак світ поділений на дві частини: той, що обступлений чотирма стінами її кімнати і такий барвистоманливий, голосний, такий близький, а водночас і далекий світ "за шибкою вікна". Початок 1975 року виявився фатальним для Ганни, тоді - дев'ятикласниці Великокучурівської СШ на Чернівеччині. Того січня вона тяжко захворіла. Діагноз медиків, а відтак і все лікування виявились помилковими і призвели до повної нерухомості суглобів. З того часу дівчина прикута до ліжка - уся висохла, з єдиною дорогою у світ широкий - поглядом крізь вікно... Та попри все - попри жахливі болі суглобів, попри відвертий цинізм лікарів, що пророкували дівчині незабарну смерть, попри важку матеріальну скруту (а минулого року від удару блискавки згоріла хата), Ганна продовжує вірити в Добро, радіти кожній погожій днині.

Прочитайте ж ці вірші, сповнені печального щирого освідчення у любові до світу. Вчитайтесь у рядки Ганни Душак ми, затерті щоденною суєтою, і навчимося самі цінувати життя, як найкоштовніший скарб, що тільки раз дарується людині. А ще, може, знайдеться якийсь добрий чоловік - чи в Україні, чи в діаспорі, що міг би чимось зарадити на цей немилосердний діагноз: неспецифічний інфекційний поліартрит. А раптом?...

Володимир Олейко

***

"...Я відкрила Ганну для себе і дізналася, що вона складає вірші. Записую, відправляю у різні редакції. Друкувалась Ганна в районній, обласній періодиці, в "Молоді України", "Робітничій газеті"...

Дорогі, добрі люди! Може зможете подарувати Ганні радість, надрукувати хоч би одного вірша з добірки, що надсилаю".

Так писала вчителька Гарафіна Маковій, посилаючи Ганнині вірші до редакції київського ж. "Україна". Редактор "України" надрукував добірку Ганниних віршів, надрукував і львівський "Дзвін" та інші, а нині друкують "Нові Дні".

Знайшлися і добрі люди, які почали допомагати Ганні фінансово і ліками. Може і ви до них приєднаєтесь?

Ось що пише Ганна в листі до д-ра С. Дершка в Саскатуні: "...Може дійсно Бог і Ви, а довкола Вас і інші добрі люди, піднімуть мене на ноги, і я зможу наяву скласти коліна до Ваших стіп. А поки що думою-птицею до Вас надлітаю, серце в подяці до ніг складаю, крилами своїми зло відгортаю - навик, на щастя, на добро."

Ганна Душак
с. Тисівці, Сторожинецький район,
Чернівецька обл., Буковина.

М. Дальний

ВАГОН НА ЗАПАСНІЙ КОЛІІ

(Харків, 1933)

Була вона якась примарна, неправдоподібна. Непомітно, хутко стекли струмки, оголивши нечепурне, не прибране з осені місто. На вулицях не цвірінчали завзято горобці, трамваї озивались не дзвінко й загонисто, а глухо й деренчливо, та й люди снували теж якось непомітно, заклопотано, з острахом минаючи підворіття, де тулились німі, байдужі до всього, замотані в ганчір'я прибудди, що майже втратили людську подобу. Лише глухо шамкотів переповнений, закурений, розбурханий Південний вокзал, а за ним змілюсь густе плетиво рейок, котре слід було подолати, щоб дістатися до старого, обідраного вагона на далекій запасній колії.

Вагон той правив за тимчасовий збірний пункт, куди міліціонери приводили й зносили покинутих на вокзалі дітей різного віку. І сюди, через плутанину рейок, до вагона поспішала, злегка накульгуючи, маленька, худя, заклопотана жінка на добове чергування.

Вона не була ні медсестрою, ні санітаркою, не займала жодної платної посади. В свої сорок з чимсь років - всього лише студентка, зарахована до вузу без документів про освіту, завдяки біографії батрачки-революціонерки ще з 1905 р., що відбула царське заслання. Одержати освіту - було мрією всього її життя. Та коли серед студентів почався запис добровільців, ця жінка, сама зазнавши гіркого сирітства, зголосилася однією з перших.

Прийнявши зміну, жінка надівала білий халат і бралася до роботи. Треба було приймати й розмішувати на голих вагонних полицях своїх підопічних. Ось привели дівчинку й хлопчика років семи, певно, сестричку з братиком, що міцно тримались за руки і залякано озирались. Обое були босі, обідрані, не діти - маленькі скелетики з роздутими животами. Жінка погладдила їхні закудлані голівки, засунула з ніжками на лаву та й обернулася до міліціонера, що простягав їй згорток брудного лахміття, з якого визирало крихітне, по-старечому вморщене личко. Дитя вже й не плакало, а тільки квилило ледве чутно, скрививши тонкий, блідогубий ротик.

Неможливо було спокійно дивитись на це нещасне беззахисне створіння. Жінка схопила живий згорток, притулила до себе і стала легенько колисати. А як поклала дитину на полицю, її халат на грудях був уже не білий, а сірий від сили-силенної гладких, вгодованих вошей. Жінка охнула і взялася хутенько обгтушуватись.

Хлопчина років дванадцяти в супроводі ще одного міліціонера зайшов до вагона досить сміливо. Видно, мав уже який-такий досвід, вештаючись по станціях та поїздах, утікаючи з одного збірного пункту щоб потрапити до іншого. Зрештою, чом би тут і не переночувати? - промовляла вся його невеличка, обшарпана, але незалежна постать з руками в кишенях драних штанів. З ним не буде багато клопоту, подумала жінка і тут же завважила голодний блиск хлопчикових очей, спрямованих на стеаринову свічку в ліхтарі над дверима. То була їжа! Не в силі одірвати од неї очей, хлопчик проковтнув слину.

Жінка зітхнула. Машинально помацала по кишенях, але там не було й крихти. Та й де б їй узятися? Половину шістьсотграмового студентського пайка було з'їдено вдома. Решту вона лишила на вечерю дочці, бо та свої 400 утриманських знищувала ще вранці. Сама ж вона вечеряти вже одвикла... А от оце хлоп'я... Поскорше б укласти його спати, у сні голод забувається. Тільки свічку... свічку слід пильно стерегти. Як би хтось із тих старших лобуряк до неї не добрався.

Надворі зовсім стемніло. Вагон був давно повний. На всіх полицях, закутані в рам'я, тісно тулились одне до одного дитячі тільця. Кому не було місця на полицях, вмощався долі. Старші хлопці позалізали на треті, багажні полиці, поближче до спокусливої свічки.

Жінка саме збиралася замикати тамбур, коли знадвору почувся голосний плач. Це міліціонер приніс ще одне мале, простоволосе дівча.

- Ну, куди я її подіну? - забідкалась жінка. - Тут уже й голці ніде впасти! Я вагон замикаю!

Проте білоголове дівча жінка таки прийняла, втерла зарюмсане личко полою свого халата, пригладдила скуйовджені кучері і посадила в куточку крайнього купе - то було місце чергового по вагону. Вкладаючи та зацитькуючи маля, незчулась, як у вагоні запала пільма. Бісові хлопці таки поцупили свічку! Тепер і сиди в темряві до ранку. Ну, та хіба це вперше?... А що красти в вагоні більш було нічого, то ніч, дасть бог, мине без пригод. Хіба хто заплаче або вигукне щось уві сні, або сусіда штовхне сусіду, котрий спросоння поклав на нього ноги, та й знов заляже густа, давка тиша.

Жінка пройшла з кінця в кінець по вагону, комусь підвела звішену з лави руку, когось прикрила шматинною, що зсунулася додолу. Потомлені перемучені діти спали камінним сном. Навіть ті халамидники на третій полиці, поділивши вкрадену свічку, затихли. Жінка знову оглянула ряди непорушних тіл і скорботно похитала головою: не одно і не двоє з них захолоне до ранку навіки...

Повернувшись на своє місце до дівчинки, що розкинулася на всю лаву, якось хрипко й нерівно дихаючи, жінка присіла скраєчку, притулила голову до стіни та й собі закуняла. Сон її був сторожкий, неспокійний. Якесь клітина у підсвідомості була на варті й тримала в напрузі стомлене тіло. Часом жінка розплющувала очі, позирала на вікна - вони були темні - та й знову поринала в легку дрімоту.

Аж ось нарешті посвітлішали вікна, морок хутенько утік під лави. Заворушилися діти, то один, то другий просився "надвір". Жінка вийшла у тамбур, одімкнула двері вагона і стала на нижню приступку, глибоко вдихаючи свіже ранкове повітря. Пасла очима дітлахів, щоб не розбігались далеко, та вони й так тулилися до вагона, адже знали: ось-ось прибудуть санітари, загуркотять алюмінієвою тарою і почнеться невимовно-хвилююча церемонія - роздача ранкової хлібної пайки.

Поки санітари складали свої ящики коло тамбура, де стояла жінка, уся дітвора, що здатна була рухатись, виповзла із вагона і вмостила просто на землі живим настороженим ланцюжком. Жінка скинула очима: своєї малої сусідки там не угледіла. Мабуть, спить ще собі у

куточку міцним сном.

Звичним рухом жінка підсунула найближчий ящик і зняла з нього покришку. Вона добре знала, що там всередині, як знали це й діти, чиї розширені, некліпаючі очі вмить прикипіли до ящика. Жінка опустила руку, вийняла з ящика шматочок чорного, глевкого, посипаного цукром хліба і простягнула найближчій дитині. Дитина обома руками схопила свою пайку, і в цю ж мить очі інших перекинулись на новий шматочок в руці жінки.

Ніхто не штовхався, не ліз без черги, не одпихав інших. Здавалось, уся життєва снага цих обтягнутих шкірою скелетиків зосередилась в їхніх невситимих, смертельно-голодних очах. Дивитись, дивитись і знову дивитись, як спритна жіноча рука добуває з ящика чергову пайку - цей справдешний і незаперечний символ життя.

Ті, що вже мали свою пайку, одразу втрачали інтерес до всього навколо. Вони мовчки жували, смоктали, пересовували в роті розм'яклу жуйку, кінчиком язика перевіряли усі куточки рота, а, проковтнувши усе до крихти, облизували губи, обсмоктували пальці, вишукували в своїх лахах і навіть на землі кожну крупинку цукру.

І тільки одного разу цю ритуальну побожну тишу порушив відчайдушний дитячий крик. Малюк років двох, тримаючи в жмені одержану пайку, не зводив очей з руки жінки і пронизливо верещав. Жінка розгублено блимнула, повернула долоню і все зрозуміла: до її вказівного пальця пристала глевка чорна крихта. Жінка обережно зняла крихту, малюк ухопив її і відразу замовк. А жінка і далі хутко та вправно вгамовувала перший голод тих, кому пощастило пережити мунулу ніч.

Тут-таки поруч, так само хутко і вправно, поралися коло своєї роботи і санітари. Вони мали справу із тими, іншими, кому цієї ночі пережити не пощастило. Мовчки, швидко й заклопотано санітари виносили з тамбура легенькі напівголі трупики і складали їх на землі акуратними штабелями. Часом бувало й так, що котрийсь із "померлих" засовається на чийхсь гострих кістках і підніме голову.

Тоді санітар спокійнісінько озветься:

- А, ти живий! Ну, то йди сюди!

І одним легким рухом піднявши дитину з її смертної постелі, пересаджував на протилежний бік, до живих дітей, ще й простягав "воскреслому" його законну пайку чорного хліба.

І жінці треба було привикати до того щоденного перетворення живих на мертвих і навпаки, треба було витримувати голодний блиск дитячих очей та низько схилені голівки на тонких шиях. Коли ж відчувала, що сили ось-ось не стане, гладила раптом чийось нечесану і немиту, русяву або чорняву куделю. Реакції, як правило, не було ніякої - діти дійшли вже до крайньої межі отупіння, за якою, здавалось, зникали всі людські почуття.

Роздача пайок закінчилась. Тепер і жінка могла взяти собі кусник чорного хліба. Жуючи, вона чекала, поки санітари вийдуть із вагона, покінчивши свою моторошну справу. Ось легко сплигнув на землю останній із них - і тут хліб вислизнув жінці із пальців. Санітар тримав закоцорбле тільки малої дівчинки, що її звечора приспала була біля себе жінка. Перед роздачею жінці не хотілось

будити дитини - нехай виспить. От і виспалась. Треба було звикнути і до цього. Була ще вчора маленька заплакана дівчинка з ясними кучерями. А тепер її вже немає. Хто її мати? Як потрапила дитина на вокзал? Невідомо. Нічого невідомо. Крихітне людське життя кануло в непам'ять. І не треба про це думати, та й ніколи думати, бо ось наближаються двоє міліціонерів, із хлоп'ям років трьох, досить охайно вдягненим, взутим у стоптани, але ще цілі сандалики. Видно, міська, тутешня дитина... Угледівши жінку в білому халаті, хлоп'я рвонулося з рук міліціонерів і з криком: "Мамо!" кинулося до неї.

Жінка не встигла навіть здивуватися, чому хлоп'я назвало її мамою. Мерщій підхопила хлопчика на руки, і той так міцно припав до її грудей, що вона ясно почула биття маленького сполоханого серця.

- Де ви його знайшли? - оглянувшись жінка на прибулих.

- У центральному залі, біля телефонної будки, - відповів один. - Ніяк не хотів іти з нами, все казав, що зараз прийде мама.

- А яка ж твоя мама? - спитався другий у хлопчика.

- Та ось же вона! - і хлопчик іще тісніше притулювся до жінки. - Бабуся ж казала, що мама - лікарка, в білому халаті, і скоро приїде із санітарним поїздом... А тоді бабуся померла, а тато Фрося каже, ходімо, Павлику, на вокзал, маму зустрічати. Стій, каже, отут біля будки, мама з поїзда вийде і тебе побачить... - Тут хлопчик звів очі на жінку: - А чого тебе так довго не було? Я плакав-плакав...

Жінка сховала своє лице в його сорочині. Не можна було мовчати, треба було щось одказати влад.

- Я ж лікарка, Павлику, діток доглядаю. Бачиш, скільки їх тут у мене? Ось іще одного привели. Ти стій тут коло мене, бо я зараз зайнята, а потім підем з тобою в вагон.

- А ти більше нікуди не підеши?

- Ні, ні, не бійся. Мені од вагона не можна відходити. Я тут чергую.

Магічне слово "чергую" заспокоїло хлопчика, і він став коло жінки, вхопившись рученям за полу її халата. Коли жінка заводила дітей до вагона, він і собі видряпувався за нею, не випускаючи з руки халата. Розташувавши дитвору, жінка підвела Павлика до свого місця в кутку вагона.

- Отут будемо з тобою ночувати. Сідай, ось тобі хліб з цукром, а я зараз прийду.

- Ні, ні, я з тобою, я не хочу бути сам!

Довелося знову зводити Павлика по приступках із вагона. Він уже насилу тримався на ногах, однаке не відступав ні на крок від "своєї мами", аж поки прийом дітей було скінчено. Жінка внесла напівсонного хлопчика у вагон і поклала на полицю. Сама теж прилягла поруч, чекаючи своєї змінниці, що трохи припізnilась. Була змучена, як ніколи, і вся наче побита. Боліли руки, ноги, раз у раз пересихало в роті. Голова усе важчала і щільніше притулялась до лави. Як би хоч не заснути! Вона потихеньку встала. Сонний хлопчик ворухнувся був, але не прокинувся. Вийшовши до тамбура, прихилилась до стіни. Що його діяти з оцим дитям? Воно ж, видно, матері не пам'ятає, а тільки наслухалося од бабусі, що мама лікарка і "в білому халаті". Тепер він певен, що це так і є. Страшно подумати, як побиватиметься, коли його забиратимуть у колектор! Знайти і знову втратити матір!

Це вже занадто для нещасної дитини...

- Привіт робочому класу!

Жінка похитнулася від дружнього поштовху своєї напарниці.

- Та що це з тобою? Ти мов з хреста знята!

- Нездужається щось. А тут іще отака морока...

Жінка розповіла про історію з Павликом:

- Матір у мені признав. Це завтра, як проснетися, а мене нема - то буде веремія!

- Та ми вже якось його забавим. Скажем, що ти в контору пішла...

- А це ідея! Справді! Піду в контору, попрошу оформити довідку, що я його мати - вони тільки раді будуть! - та й заберу Павлика до себе!

- Тобі дома тільки зайвого рота й бракувало...

- То пусте! Проживем якось... Ти б тільки бачила, як він до мене тулився!

- А чого ти червона така? І руки горять! Та в тебе температура!

- Минеться... Поїду зараз додому... А вранці оформлю...

- Ти ж ледве на ногах стоїш, чи втрапиш отака додому пізньої пори?

- Ніби мені це вперше! А ти ж дивись, якщо завтра з колектора придуть, Павлика не віддавай, скажи, що за ним мати прийде.

Напарниці тільки головою похитала. Хвора зовсім... Хоч би де по дорозі не впала...

Наступного ранку й справді почалася веремія. Маленький Павлик, увесь заплаканий, бігав по самотньому вагону на запасній колії і кричав:

- Де моя мама? Де моя мама?

Його уговтували, умовляли, втішали. Все було марно. Дитяче сидіночко вже відчуло біду.

- Де моя мама? Де моя мама?

А "його мама" лежала зовсім недалеко від вокзалу у висипнотифозному відділенні міської лікарні.

Харків, 1991.

Галина КРУСЬ

НАУКА

(Із щоденника остівки)

Біда! Ой буде ж мені біда... Не знаю - яка, але буде...

Обговорюючи недавно подію, ми гуртом стояли на Плера й чекали трамвая. І ось відчуваю, що щось пече-палить мені потилицю. Оглядаюся й бачу, що недалеко стовбичить два хлопці із нашого села. І в обох баньки на лоба вилізли. Щонеділі ж бачать мене, коли виходжу з табору... Їм раніше видають обід, раніше й з табору випускають. І вони всі прибігають під наш табір до своїх сестер та приятельок. Привітавшись і спитавши, чи всі живі-здорові, я йду собі. Ніколи ними - ні вдома, ні тут - не цікавилася. І з їхньої сторони до мене був, здається, аж цілий нуль уваги. А оце побачили без ОСТ-а і - страшно й подумати! - у товаристві... чужих! Не остівців...

Знаю: за дикунським законом почнуть заштовхувати в свою череду. Дарма, що ще тільки до півпарубка пнетися, що в своєму житті ще ні одної дніжки не прочитало, що від нього, як від дівки на сватанні, слова не добудеш, а роги покаже. І я наперед обурююся. Ніхто не має права до мене! Хоч би навіть і півторапарубком був. Та й з якої речі? Я протестую!

Побачивши мене в компанії чужих, вони розцінили це, як зраду. Мабуть, цілий тиждень обтовкували-обклепували незвичайну подію, а найближчої неділі порушили її в розмові з дівчатами.

- Нам треба побалакати, - перестріла мене Явдонька.

- Балакай, - кажу.

- На тебе хлопці обіжаються: ти з ними не дружиш...

Наші, які ж... Як це, де вони? - І називає імена, мовляв, усі вони "обіжаються".

- Оті малі? - дивуюся.

- Вони колись будуть велики.

- Гаразд, я почекаю...

- Як ти їх тепер не зробиш своїми приятелями, то, як виростуть, стануть твоїми ворогами, - і... пішло-поїхало! Мовляв, мій батько не ходив на вулицю до парубків, а щонеділі в клуні книжки читав. Не придбав собі приятелів, тому його по тюрмах тягали. Як треба було когось із села засудити - батька мого пхали. Не було таких, щоб заступилися. Скільки я наслухалася отаких докорів від людей!... І треба ж ото було в книжках правди шукати? А розумні люди он не читали та й живуть...

- Що ж ті хлопці хочуть від мене? Я навіть не знаю, як із ними приятелювати, про що з ними говорити...

- Ти ж он із галичанами дружиш, а зі своїми хлопцями - ні.

- Там, із галичанами, я мало й говорю, а більше слухаю. Ходжу в їхню домівку. І не сама, тобі це добре відомо. У домівці бібліотека є. Знаєш, що таке бібліотека? Книжки в ній беру. І - читаю! Хлопцями не цікавлюся: я ще вчитися хочу.

Усе це вона знає й розуміє мене. Але нехтувати хлопцями своїми аж ніяк не можна. Із галичанами, мовляв, додому їхати не буду, поїду із оцими своїми хлопцями. І вони мають стати моїми приятелями. А щоб

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ

WEST ARKA

BOOK & GIFT STORE

ОЛЬГА І АНДРІЙ ЧОРНІЙ

і син АНДРІЙ — власники

- Книжки, журнали, газети, пластинки машини до писання.
- Різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання.
- Обруси і полотна з українськими візорами в гуртовій і подрібній продажі.
- Біжутерія, кераміка і кришталі.
- Висилка пачок до всіх країн.

«WEST ARKA»

2282 Bloor St. W. Toronto, Ontario M6S 1N9

Tel. (416) 762-8751

Чи

СИМОН ПЕТЛЮРА

провадив би свої фінансові справи
у банках або в Траст компаніях?

**БУДЬТЕ ГОРДІ ЗА
СВОЄ ПОХОДЖЕННЯ!**

**ВПИСУЙТЕСЯ В ЧЛЕНИ
КРЕДИТОВОЇ СПІЛКИ
"СОЮЗ"**

So-USE CREDIT UNION

TORONTO	2299 Bloor St.W.	M6S 1P1	763-5575
	2267 Bloor St.W.	M6S 1P1	763-5575
	406 Bathurst St.	M5T 2S6	363-3993
OSHAWA	31 Bloor St.E.	L1H 3L9	432-2161
MISSISSAUGA	26 Eglinton Ave.	L5R 3E7	568-9890

нікому кривди не було, вирішує мій час поділити: мовляв, однієї неділі піди до галичан, набери книжок, а три неділі присвяти - дружи зі своїми хлопцями! Не знаю, про що з ними говорити? Явдонька навчить. Та це ж простіше простого:

- Вийдиш у ниділю з табору - вони вже біля воріт стоять - кажи:

- Драстуйте, хлопці! - Вони скажуть, - "Драстуй". Тоді питай: - Що вам сьогодні, хлопці, в обід їсти давали? Чи таке, як нам, чи інакше... Вони скажуть, що давали, а ти кажи: "Таке й нам дали"...

- А як їм дадуть оте інакше, тоді що сказати?

- Таке саме... - махнула рукою. - В однім котлі вариться. Тоді питай: "Що у вашому таборі, хлопці, нового? Чи чути, коли скінчиться війна? Чи скоро вже наші до Нюрнбергу прийдуть і нас визволять?"... Вони скажуть: "Ми не знаємо", і ти кажи: "І ми не знаємо..." Тоді вони тебе щось спитають, а ти відкажеш, та так і поблакаєте. Походиш із ними по лісі. Вони добрі хлопці, не нахраписті. А як котрий покладе тобі руку на плечі, або обійме - то що тобі від цього станеться?

- Що-о-о? А пішла б ти до чортової матері!

Така подяка за науку їй не сподобалася. Образилась:

- То оце так ти про тітку Ваську кажеш? Моя мати тебе любила!

- І я тітку Ваську люблю. Я їй, бідній, співчуваю...

Це на мене якась кара Божя, оця Явдоха. Чи ж давно їла-гризла за те, що не бачить у моїх очах ненависти до "сучих дочок" - дівчат із нашого села? А тепер посилає із їхніми братами обійматися. Цікаво, чиї ж вони сини? (Хай вибачать мені дівчата й хлопці: сама я нікого так не називала - ні голосно, ні подумки).

Незабаром у таборі розігралася драма. Наші хлопці об'єдналися із хлопцями інших двох сіл, і була видана постанова, за якою дозволялося приятелювати дівчатам тільки зі своїми хлопцями, із оцих трьох сіл... А Галя Лисенко уже закохалася у хлопця із четвертого села. І раптом оця категорична, без виїнятків, постанова. Бідні закохані на колінах слізно просили зробити для них виїняток... Чи ж це не безглуздзя? Між їхніми селами тільки 3 км. А, скажімо, між нашим селом і Галиним аж 10! Якщо мова про наше село, то дівчат утричі більше, ніж хлопців. Між дівчатами є й старші, а між хлопцями майже немає - усі на фронті. А що як котрась зустріне хлопця, з котрим училася, і хотіли б вони поговорити, згадати минуле?...

От тільки не вгадаю, хто з наших хлопців пошився у вожді. Хто він, отой головний пастух, і чого від нього можна чекати? Перебравши усіх подумки, вирішую, що верховода не з нашого села. Чи не буде це отой парубійко, що залицяється до Ганнусі Полуцької. Щось у ньому, видається мені, хижацьке. Та я справді оцінювати людей не вмю. Тим паче, що крім вітання ми й словом не перекинулись. А що це він заводій, сумніву немає: бо чому його село, хоч і віддалене на 10 км від нашого, входить ув оцю спілку? Бідна Галя, має такого земляка...

Я лишилася поза чередою. Про це подбали дівчата, котрі хоч і не мали такої розумної голови, як Явдоньчина, зате мали школу. Розказали хлопцям про концерт бандуристів у нашому таборі й про те, що бандуристи

просили галичан заопікуватися нашою поеткою. А з нею приязною, то й ходжу в домівку. Бо не буде ж вона сама туди йти. У домівці не тільки книжки. Там щонеділі якісь лекції, реферати - а нам оце дуже потрібне: учитися ж треба. Бо кінця війни й не видно...

До речі, не уникла й Ольга подібної уваги від своїх ближчих земляків. І, навіть, погрози: ось, мовляв, закінчиться війна, ми з нею порухуємось... Як закінчиться війна... Що нас чекає? Зрозуміло, усіх карати не будуть. Але мені, дочці ворога народу, доведеться походити батьковими дорогами. І немає значення, чи будуть оці хлопці моїми приятелями, чи ні...

***

А в отому парубійкові я не помилилася. Одружившись з Ганнусею, він поселився в нашому селі. Був головою сільради і був це тупий, дурний самодур. Він і Ганнуса - два протилежні полюси... Так писала мені Чайка. Чи він і досі серед заправил - не знаю. Бо, на жаль, Чайка, захворівши на менінгіт, померла в листопаді 70-го року...

ПРОЛОГ-ВІДЕО

НАЙНОВІШЕ З НАШИХ ВІДЕО-ЗАПИСІВ ДЛЯ ДОРОСЛИХ І ДІТЕЙ!

ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ

Повнометражний, світової слави фільм Саркіса Параджанова
100 хвилин Ціна: 35,00 ам. доларів

ЗАПОРІЗЬКА СІЧ

Огляд подій в Запоріжжі в серпні м. р.; з нагоди 500-річчя Січі
60 хвилин Ціна: 20,00 ам. доларів

КОЗАЦЬКІ ПРИГОДИ

Анімаційний фільм для дітей віком 3-10 років
30 хвилин Ціна: 12,95 ам. доларів

Чеки (з американськими банковими числами знизу) чи поштові перекази просимо виставляти в американських доллярах на: Prolog Video. Мешканців штату Нью-Джерсі, Нью-Йорк і Коннектикут зобов'язує податок.

Приймаємо замовлення зі США і Канади на conto карток Visa, MasterCard, та доставляємо фірмами Federal Express чи UPS.

ЗАМОВЛЕННЯ БЕЗКОШТОВНИМ ТЕЛЕФОНОМ ІЗ США І КАНАДИ:

1-800-458-0288

Prolog Video
744 Broad St., Suite 1115
Newark, NJ 07102-3892

Купуйте продукти в наших вигідних крамницях

SWANSEA IGA SUPERMARKET

П. Божик і С. Станько — власники

● 2295 Bloor St. W. ● Roncesvalles Ave.
1094 St. Clair Ave. W. ● 1304 King St. W.
TORONTO, ONT.

ЛЮДИ - ПОДІЇ - КОМЕНТАРІ

Т. ХОХІТВА

ОЦІНКА ТВОРЧОСТІ АКАДЕМІКА М. ГРУШЕВСЬКОГО

Чомусь так складається в нас українців, що ми часто підносимо на п'єдестал слави людей, які й не заслуговують на це, а лиш імпонують нам чимсь у їхній натурі, а справжні великі постаті не завжди досягають заслуженої величчя в очах людських мас. Таке, на мою думку, можна сказати про нашого академіка М.С. ГРУШЕВСЬКОГО, велич якого не достатньо усвідомлена нами. Навіть тут, на еміграції, якщо старше покоління дещо більше знає про нього, то молодше бачить у ньому лише автора "ІСТОРІЇ УКРАЇНИ", якої здебільш і не читало.

Та проте, академік М.С. Грушевський не був просто автором "Історії України-Руси", він був, у першу чергу, великим науковцем, літературознавцем, громадським діячем, публіцистом, державним мужем, дипломатом, першим Президентом Української Народної Республіки і взагалі великою людиною. Постає академіка М. Грушевського без вагань можна поставити поряд з Т. Шевченком: Шевченко воскресив нашу українську мову, а Грушевський підніс із приниження українську націю, відкопав і воскресив нашу історію, якою поставив Україну на рівні інших народів світу. Це зрозуміли й чесно наставлені до нас чужинці, що найбільше виявилось під час святкування ювілею нашого академіка в 1926 році в Києві.

То був подвійний ювілей, бо в тому році акад. Грушевському сповнилося 60 років від його народження та 40 років його наукової діяльності. Для підготовки та переведення цього ювілею було обрано Організаційно-Ювілейний Комітет при УАН. Головою Комітету було обрано академіка П.А. Тютківського, а до Організаційного Ювілейного Комітету надіслали своїх представників 42 установи міста Києва.

Урочисте відкриття святкувань на честь академіка М.С. Грушевського відбулося в Актовій залі Київського

Інституту Народної Освіти 3-го жовтня 1926 року. За президіальним столом у центрі Ювілейного Комітету був сам ювіляр академік М.С. Грушевський. Голова Ювілейного Комітету академік Тутківський, відкриваючи збори сказав, що "сама ідея заснування Української Академії Наук і перші реальні кроки для її здійснення належать високошановному ювілярові... Я не можу не сказати - і це зовсім об'єктивно, ніяк не перебільшуючи, - що Михайло Сергійович і надалі лишиється найкращою справжньою окрасою і славою Української Академії".

Після гучних оплесків усієї аудиторії, він надав слово Президентові Української Академії Наук Володимирові Липському. Академік Липський, між іншим, сказав:

"Вельмишановний Михайле Сергійовичу! Академія Наук доручила мені висловити Вам привітання з приводу Вашого ювілею. Ще торік скінчилося 40-річчя літературно-наукової діяльності і в Академії Наук виникла думка влаштувати урочистий ювілей, але тоді не було на це Вашої згоди. Та, мабуть, так вийшло краще. В цьому році скінчилось 60 літ з дня Вашого народження, і тепер ювілей має, так сказати, ширший характер і дає яскравішу картину..."

Ваша Історія України - це величезна праця, складена оригінально, використанням сили різних джерел, багатьох першоджерел, це перша повна наукова й докладна Історія нашої землі, починаючи від майже легендарних часів...

...Як історик - Ви стали відомий не тільки в межах України, не тільки в межах нашого Союзу, але й далеко за кордоном. Якби навіть у Вас була тільки та одна праця, то й тоді б вона була вічним нерукотворним пам'ятником. А коли до цього додати Історію українського письменства і цілу низку етнографічних та інших праць, то буде ясно, що в особі академіка Грушевського ми маємо найкращого знавця України взагалі й одного з видатніших її синів.

Українська Академія Наук завжди шанувала Вас, як видатного вченого, і як всім відомо, вжила всіх заходів, щоб притягнути Вас до Академії в Києві. І от сьогодні, коли святкується Ваш ювілей, Українська Академія Наук доручила мені висловити Вам почуття глибокої пошани й побажати Вам ще багатьох літ життя на користь науки..."

Академік Д. Багалій у своєму привіті сказав:

"Високошановний Михайле Сергійовичу! Харківська Науково-Дослідча Катедра Історії Української Культури щиро вітає Вас з 60-м роком Вашого народження та 40-річчям Вашої безупинної енергійної, видатної праці в різних галузях українознавства, особливо ж на терені української історії..."

Велике наукове значення Вашої Історії полягає в критичному опрацюванні, і Ви на протязі всього часу виконуєте те гасло, що кинули Ви у Вашій вступній лекції у Львівському університеті 30-го вересня 1894 року коли Ви сказали, що догматизм Ви відкидаєте, наука - це скептицизм, альфою і омегою історичної розвідки є народ, що є єдиний герой історії з його ідеалами, змаганнями, боротьбою, успіхами й помилками..."

Від львівського Наукового Товариства ім. Шевченка привітав ювіляра академік Студинський:

"Достойний пане Ювіляте! Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові вислало мене на це велике свято української культури в тій цілі, щоб зложити Вам сердечне побажання від усіх тих установ, в яких Ви працювали протягом 20 літ. Вклоняється Вам, пане Ювіляте, наукова бібліотека НТШ, що числить зараз 100 тисяч томів і шле Вам поздоровлення. Передаю Вам поздоровлення і від музею. Ви його заснували, Ви привезли багаті збірки з України, Ви подбали про численні збірки з Галичини та інших українських земель і постарались про те, щоб музей ім. Шевченка мав своє приміщення, а в ньому є 17 тисяч експонатів.

Поздоровляю Вас також від імени Секції філологічної НТШ, - їх праця є у великій мірі Ваша заслуга...

Вітаю, пане Ювіляте, і від імени соціологічної й найближчої для Вас Секції історично-філософської... А в кінці, достойний і дорогий для Галицької землі професоре, учителю і добродію, звертаюся до Вас від імени Виділу Наукового Товариства ім. Шевченка, на чолі якого Ви стояли протягом 20 літ!...

Склоняючи голову перед Вашою працею, бажаю Вам, достойний академіку, щоб геній українського народу беріг ваш талант... Від імени Галицької землі я кличу: Нехай живе наш професор Михайло Грушевський!"

Професор О.Ю. Гермайзе у своєму привітанні зазначив:

"...Історія України-Руси - це велика пам'ятка, монументальна праця, якою ми можемо гордитися та яка справді, як сам Михайло Сергійович висловився, є великою реалізацією тих ідеалів, які випливали з почуття національної чести цілих поколінь... Кожний розділ цієї величезної праці є не що інше, як самостійний дослід, як самостійна монографія, пророблена часто на архівному матеріалі. І не дарма один із визначніших істориків марксистів проф. Покровський назвав нашого Ювіляра єдиним у всій Східній Європі європейським ученим, бо й справді, наш шановний Ювіляр - це постать, яка переростає розмахом своєї діяльності й наслідками праці не тільки українських вчених, не тільки слов'янських, а виростає в фігуру всесвітнього вченого..."

Вище наведено уривки лиш деяких привітань, що були виголошені українськими науковцями, а тепер послухаймо привіти від наших найближчих сусідів. Найперше від професора Причета, який вітав академіка Грушевського від імени Білоруського державного університету:

"У сьогоднішній урочистий день дозвольте мені, високоповажаний Михайле Сергійовичу, принести Вам від імени Білоруського державного університету сердечне привітання..."

Ваша велика праця, як науково-історична, так само й громадсько-культурна, вона має велике значення для всього білоруського народу, який на протязі шмату років живе одним величезним життям зо всім українським народом...

Дозвольте ж мені, як од імені Білоруського державного університету, так само від свого імені, від імені невеликих кількості працівників білорусознавства принести сердечну подяку за Ваші великі праці, сердечну подяку за все те, що Ви зробили для українського народу,

бо Ваша українська праця явилась так само працею й для білоруського народу..."

Від Литовського державного університету вітав Ювіляра проф. Іонінас: "Вельмишановний Ювіляре! Шановні академіки, шановні громадяни і громадянки! Литовський університет поклав на мене почесний обов'язок приєднати і його голос до сотень і тисяч голосів, що звучать сьогодні з усіх країн культурного світу, щоб ушанувати великого українського вченого історика й соціолога, і разом з тим невтомного патріота, що будив національну свідомість.

Посилаючи свого делегата на це урочисте свято, Литовський університет хоче особливо підкреслити свою пошану до українського народу і до виразника народного духа й до його проводиря шановного академіка Грушевського, ім'я й праці якого і для нас свої, і для нас дорогі.

Нема іншого народу в світі, до якого б ми, литваки, почували стільки щирої симпатії і близькості, і чия доля нас так обходила б і так турбувала... Ми прожили 250 років спільним політичним життям. Акт Люблинської Унії, що знищив суверенітет нашої спільної держави, був і для нас початком народної зневири і всіх нещасть, що поспалилися на український народ...

В своїй діяльності Шановний Михайло Сергійович не забув і Литви. У своїх працях він розгорнув сторінку минулого литовського народу. І відроджений литовський народ через те має право вважати, що він збудив і нашу національну свідомість...

Хай живе вільний український народ! Хай живе найбільше вогнище української культури - Академія Наук! Хай живе той, хто невтомно збуджував національну свідомість - академік Михайло Сергійович!"

Виступало більше (бо аж 16) промовців, але за браком місця не всіх їх згадуємо. Та крім виголошених привітів, на ім'я ювіляра надійшло багато письмових привітів з усієї України: з Києва - 46 привітів, з Харкова - 20, з Дніпропетровська - 9, з Житомира - 24, з Полтави - 4, з Вінниці - 4, з Проскурова - 18, з Херсону - 5, з Чернігова - 3...

Це були привіти від різних установ, а крім них надійшло 224 привіти від приватних осіб, серед яких були люди різноманітних професій, станів, освіти, включно з простими селянами.

Серед них варто відмітити привіт від Митрополита Української Автокефальної Православної Церкви Василя Липківського. Так само привіт від нашого славного ерудита з історії Січі Запорізької директора Дніпропетровського Краєзнавчого Музею Дм. Ів. Яворницького.

З інших республік СССР надійшло 33 привіти від різних установ та декілька від приватних осіб. Серед цих привітів цікаво відмітити привіт від самого А. Луначарського та всього "Наркомпроса СССР".

З Ленінграду надійшов привіт від Академії Наук СССР:

"Президія Академії Наук СССР вітає Михайла Сергійовича Грушевського від імені Академії та її установ в день сорокаріччя його талановитої та творчої праці в ділянці дослідження долі староруських племен та

КРЕДИТОВА СПІЛКА «БУДУЧНІСТЬ»

ДЛЯ ВАШОЇ ВИГОДИ ТА ПОСЛУГ

- дарові обслуги за електрику, газ і телефон
- едукативні та пенсійні конта
- термінові депозити
- реєстраційні пенсійні пляни
- моргеджові позики і особисті позики
- позики на авта
- лінія кредиту
- вогнетривалі скриньки
- грошові перекази
- подорожні чеки, чеки з Вашим прізвищем та адресою і багато більше!

(Централа)

2280 BLOOR STREET WEST, TORONTO, 763-6883

140 BATHURST STREET, TORONTO, 363-1326

4196 DIXIE ROAD, MISSISSAUGA, 238-1273

221 MILNER AVE., SCARBOROUGH, 299-7291

Звертайтеся до нас завжди з повним довір'ям.

ARKA LTD

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ

Книжки, журнали, часописи, шкільне та бюрове приладдя, різьба, вишивки, нитки, панамы, образи, вишивані блюзки, кераміка, платівки та касетки, друкарські машинки, обручки й заручинові перстені, різдвяні та великодні прибори, великий вибір дарунків.

575 Queen St. West. Toronto, Ont.
Tel.: (416) 366-7061 Canada M5V 2B6

YAR HALABAR

YAR'S KIDS 'N THINGS

CHILDREN'S CLOTHING AND FURNITURE

Дитячі убрання і меблі

2314 BLOOR ST. WEST
TORONTO, ONT., M6S 1P2

(416) 767-7860

українського народу й бажає видатному історикові на багато років зберегти сили і бадьорість для нових праць”.

Варто зазначити, що деякі сумлінні історики, як от А. Сторожев, А. Пресняков, М. Любавський, не говорячи вже про академіка Покровського, погоджувалися з історичною концепцією М. Грушевського щодо історії східного слов'янства.

Академік Н.М. Покровський у своїй праці “Очеркі історії русскої культури”, зазначає: “Нужно иметь ввиду, что Московская Русь не была простым продолжением Киевской”.

А це якраз є те, що довів академік Грушевський своєю науковою працею.

З Галичини від різних установ, наукових та учбових закладів, товариств та приватних осіб надійшло 79 привітів.

З різних міст Західної Європи від різних українських установ та приватних осіб надійшло 58 привітів. Серед них слід окремо згадати привіт від В. Винниченка і його дружини.

Один привіт прийшов з Америки від родини Островських з Чикаго.

Від іншомовних чужоземних установ з різних міст Західної Європи надійшло 46 привітів.

Отже, на руки Ювілейного Комітету в Києві на ім'я Ювіляра академіка М. Грушевського від різних наукових установ, учбових закладів, музеїв, бібліотек, культосвітніх осередків, театрів, музичних шкіл, студентів, бувших його друзів, приватних осіб надійшло майже з усього світу близько 350 привітів. Це було мірилом величчя нашого славного академіка.

Всі ці привіти було зібрано, впорядковано й видано друком разом з іншими матеріалами, пов'язаними з ювілеєм академіка М. Грушевського.

Знаменний факт: ні від комуністичної партії, ні від уряду УРСР письмового привіту не було. Лиш на ювілейному засіданні в Актівій залі Київського ІНО виступив ніби з привітом тодішній “господар” міста Києва й усієї Київщини комуніст Панас Любченко. Він, не відомо від чийого імені - від влади, чи від партії, не стільки вітав академіка, як сварив його та погрожував йому. Я ніде в тих матеріалах, якими розпоряджаю, не натрапив на його “привіт”, але шан. Гр. Костюк у журналі “Н.Д.” за липень-серпень 1984 р. (стр. 12) у своїй статті “ТРИОМФ”, ніби пам'ятаючи привіт-промову П. Любченка подає її:

“Шануючи Вас, - говорив він, - як видатного вченого нашого історика, ми, проте не забуваємо, що був час, коли Ви, Михайле Сергійовичу, стояли по той бік барикад. І не тільки пасивно стояли, а очолювали великий націоналістичний фронт і активно боролися проти влади робітників і селян. Ми цього не забуваємо...”

Коментарі до цього зайві. Така пихата зарозумілість та ще й погроза може вміщатися лише в устах зухвальця-комуніста.

Так само серед привітів не знайшлося жодного від українських радянських письменників чи їхніх тодішніх організацій.

Немає сумніву в тому, що ювілей проходив під пильним наглядом ГПУ, про що свідчить оприлюднений

тут на Заході документ такого порядку:

Совершенно секретно.
Август м-ц 1925 года.

Всем Р.О. ОГПУ Лубенского округа. Чернухский район, тов. Л-й. “История Украины-Руси идеолога украинского национализма проф. Грушевского признана враждебной и вредной для советской власти, лженаучной историей. Вопрос о запрете этой книги сейчас разсматривается правительством СССР и ОГПУ в Москве...”

А далі наказується слідкувати та повідомляти “куди слід” про всіх тих, хто цією історією цікавиться та її поширює. Отже, Дамоклів меч уже в тому часі висів над головою академіка Грушевського, лиш комуністична Москва ще не була певна в своїй повній перемозі над Україною. Та за допомогою місцевих українських комуністів, вірних слуг червоної Москви, Україна знесилювалась і катастрофічно хилилась до упадку. Уже в 1930 році в “Літературній Енциклопедії” про академіка Грушевського було написано так:

“Історик-ідеаліст, недооцінювавший роль пролетариата и выступивший против его диктатуры, во ім'я “общенационального” движения, опирающегося на “крестьянство в целом”, Г. оказался недалезорким, мелкобуржуазным политиком і стал іграшкою в руках поднявшихся кулацких і контрреволюционных сил...”

Скільки в цьому правди, нехай читач судить сам, тим більше, що Грушевський ніколи не приховував своїх поглядів.

А “Большая Советская Енциклопедія” подає про академіка Грушевського таке:

“Грушевский Михаил Сергеевич (1866-1934) украинский историк буржуазно-националистического направления, идеолог украинской контрреволюционной буржуазии, непримиримый враг советской власти. Работы Грушевского представляют собой открытую фальсификацию исторической действительности. Антинаучная схема Истории Украины, сформулированная в духе реакционной немецкой историографии, нашла наиболее полное отражение в его многотомной “Истории Украины-Руси”.

В наслідок такої комуністичної характеристики академіка М. Грушевського, всі його твори на його батьківщині-Україні було вилучено з бібліотек, учбових закладів, книгарень і заборонено до вжитку.

Та як би не ставився до нього комуністичний режим, академік М.С. Грушевський був і залишився для українців найвидатнішою науковою постаттю.

“Він прийшов до наукової роботи - як характеризує його Редакційний Комітет Ювілейних видань, - пройшовши стару київську історичну школу точних маторів науково-історичного пізнання, школу, проиянтя ідеєю української національної окремішності. Те, про що могли лиш мріяти попередники, як про далеку мету - створення української науки в українських національних формах, не пристосованої до вимог російської цензури -

він це здійснив".

Грушевський стер шручні межі культурної окремішності частин єдиної України, виніс у широкий світ слов'янської і європейської науки свою творчість показавши її, як українську, і тим здобув для української науки визнання й повагу в усьому світі.

(Побудовано на матеріалах книжки "МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ" - вибрані твори. Зібрав і впорядкував М. Галій. Накладом Головної Управи ОУРДП в США, Нью-Йорк, 1960).

Цього року в Україні готуються широко відзначити 125-літній ювілей від дня народження Михайла Грушевського. Перевищено вже перший том його "Історії України-Руси". Може найважливішою подією в відзначенні ювілею стане міжнародна наукова конференція, яка відбудеться у Львові 24-26 серпня з ініціативи Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, Республіканської асоціації українознавців та Українського історичного товариства (США). Як поставляться до найвидатнішого українського вченого і громадсько-політичного діяча керівники "мудрої" Комуністичної партії і уряду України цим разом - тим часом невідомо. - Ред.

ЗДОРОВИЙ І СМАЧНИЙ ХЛІБ та інші печива випікає Українська пекарня

THE **future** BAKERY
& CAFE

власниками якої є Родина Вжесневських

— можна набути також різні українські страви
у наших каварнях

739 Queen St. W., Toronto, Ont., Tel. 368-4235
St. Lawrence Mkt. 366-7259
483 Bloor St. W. 922-5875
2199 Bloor St. W. 769-5020

arka shoes

- Великий вибір вигідного і модного взуття.
- Регулярні і ширші фасони.
- Помагаємо клієнтам з відтисками та з іншими проблемами.

— ROMIKA — SALAMANDER — LA VALLE
— GALLUS — ORTHOPEDIC SHOES

ПЕНСІОНЕРАМ 10% ЗНИЖКА

2196 BLOOR ST. W. (at Runnymede) TONY HRUBI
TORONTO, ONT. M6S 1N4 (416) 763-1851

ЛЮДИ - ПОДІЇ - КОМЕНТАРІ

Леонід ЧЕРЕВАТЕНКО

"ІВАН БАГРЯНИЙ ПОВЕРТАЄТЬСЯ..."

(Що 85-ліття з дня народження)

Ужовтні ц.р. в Києві, Харкові, Сумах, Охтирці та в інших містах України врочисто відзначатимуть 85-ліття з дня народження видатного й відомого на еміграції українського письменника і політичного лідера бл.п. Івана Павловича Багряного.

Для належного відзначення створено в Україні окремий Комітет під проводом голови Товариства Української Мови і секретаря Спільки Письменників України - поета й народного депутата Павла Мовчана.

Про Івана Багряного в Україні пишуть тепер часто, відверто й прихильно. Його твори (особливо "Сад Гетсиманський") мають там велику популярність. Для інформації наших читачів про це, друкуємо (на жаль, значно скорочено) ґрунтовний есей Леоніда Череватенка, що вперше появився в київському журналі "Дніпро" за грудень м.р.

Редактор

Що ми знаємо про Івана Багряного, а точніше - що ми про нього знали до останнього часу? Знали, що це запеклий актикомуніст, переконаний ворог Радянського Союзу, спритний емігрантський діяч, бездарний графоман, який у своїх незчисленних опусах люттю безсилою сходить до українського народу, закликає до братовбивчої різанини, до війни, до повалення соціалізму. Що вже говорити про спеціальну, специфічну, пропагандистську літературу, - не будемо витрачати часу на цитування викривальних "праць"! Ось приклад свіжіший, а від того ще більш промовистий: датована 1988 роком Українська літературна енциклопедія (том I, стор. 108) всі твори, що їх Іван Багряний видав за кордоном, характеризує як "позначені антирадянським спрямуванням". Коротко і ясно. Цю характеристику написав, у всякому разі підписав, не хто інший, як відомий прозаїк Павло Загребельний. Колега його Юрій Смолич, спогади якого ще донедавна були чи не єдиним джерелом відомостей про 20-30-ті роки в українській літературі, досить прихильно характеризувавши багатьох тогочасних українських письменників, заявив теж категорично: "І вже справді зовсім інша річ - Багряний.

Зовсім інша тому, що по війні, на еміграції, Багряний посів одне з найважливіших місць поміж найбільш запеклих ворогів: утворив націоналістичну партію УРДП, став її лідером та очолив УНР-у - так званий "уряд УНР у екзилі", останній петлюрівський послід на емігрантському контрреволюційному загумінку".

Цікаво, чи не правда?...

Тепер надамо слово самому Іванові Багряному, який в документі, що зветься "Моя коротка біографія", посвідчив про себе таке:

"Народився 1907 року 19 вересня (2 жовтня за новим стилем - Л.Ч.), в селі Куземин на Полтавщині (Україна),

в Зінківському повіті. В родині муляра. Пізніше жив і виростав у місті Охтирці, на Харківщині. Освіта: спершу закінчив церковно-приходську школу, в 1916-1920 роках вищепочаткову школу, потім, у 1922-1923 роках, скінчив Краснопільську художньо-керамічну профшколу, а з 1926 до 1930 року вчився в Київському художньому інституті (колишній всеукраїнській мистецькій Академії). Інститут закінчив, але до захисту диплома не був допущений через політичну "неблагонадійність". Бо саме в час навчання в інституті мав ще інший фах - літературу, в якій проявив свої антирежимні, самостійницькі, антикомуністичні настановлення.

Як письменник і поет належав до так званих "попутників", тобто письменників "непролетарських" щодо ідеології. Літературну кар'єру почав у 1926 році в Києві, в журналах "Глобус" та "Життя й Революція". В 1929 році мав уже три окремих книжки і підданий советською критикою остракізмові, яко "антисовєтський" поет і письменник, "куркульський ідеолог". Початок остракізму був покладений статтею маркєвського критика Правдюка в журналі "Критика" (число 10 за 1931 рік, Харків).

Організаційно належав до літературної організації "Марс" (Майстерня Революційного Слова), що була організацією так званих "попутників" і куди входили найвидатніші письменники-"попутники" того часу: В. Підмогильний, Д. Фальківський, Б. Тенета, Б. Антоненко-Давидович, Г. Косинка, Є. Плужник, Т. Осьмачка. Також був приятелем найбільш опозиційно настроєних письменників і політичних діячів України в кінці 20-х років - таких як М. Хвильовий, Остап Вишня, М. Куліш, М. Яловий, П. Хрєстовий, О. Досвітній тощо"...

Отже, народився Іван Лозов'ягін (Багрянний) у козацькєм краю, де одвіку жили горді, відважні, сильні духом і тілом люди, щохвилини готові життя віддати за свободу свою і своїх родаків. Невипадково ця прикордонна територія породила стільки видатних митців, адже творчість є прямим продовженням незалежності. Пам'ять про героїчну боротьбу і жертвність предків не вмирала ніколи в нащадках і рано чи

УКРАЇНСЬКІ КОМП'ЮТЕРНІ ШРИФТИ

від фірми:

Compu Stream

Наша Українська Фірма з дволітнім досвідом, займається виготовленням різних комп'ютерних програм. Головна спеціальність це українськомовні редакторські програми. Тільки в нас за ціну машинки до писання зможете придбати систему, на якій будете здатні **видавати книжки, журнали, писати статті, листи, тощо.** Український інструктаж включений. **Даємо три роки гарантії.**

Адреса: P.O. BOX 309, Stn U, Toronto, Ont. M8Z 5P7
Тел.: (416) 726-0455 або (416) 252-8846 Адам Стець.

пізно втілювалась у легенди, пісні, поезії... Тамтєшніх козаків "упевнена рука зміцняла сивого Мазєпу", не побоялись вони в одчайному змаганні стати на бік палкого гетьмана. Зінківський полк, між іншим, охороняв Карла XII, короля Швеції. А розплатився з ними за це російський цар Петро I, не лише постинавши голови, а й наказавши стерти з лиця землі села їхні - разом з дідами, дітьми, всякою живністю. Як бачимо, тактику випаленої землі було випробувано задовго до XX століття. Далі настало поневлення, покріпачення, задурманювання свідомості, послідовне занижування морального, освітнього, духовного рівня "простих людей". І коли сталася, вибухла революція, що принесла неминучі зміни і великі надії - разом, звичайно, з муками і кров'ю, десятилітній Іван Лозов'ягін це сприйняв не як історичну аномалію, не як відхилення від верстової дороги вселюдського розвитку, а як єдино можливий порятунк для змученого, виснаженого українського народу - порятунк, бо тільки таким, революційним шляхом сягнути можна було і соціального, і національного визволення. Тут не скажеш краще і точніше, аніж сказав, сформулював це Іван Багрянний у своєму славєтному романі: "Він належав до того покоління, що разом із старшими прийшло зухвало в історію й відчинило само собі й своїй клясї двері грудьми, офірувавши за те свою молодість зелену і буйну, ще майже дітьми бувши. Отакий Корчагін з "Як гартувалася сталь" Островського. Але не літературний, а реальний. Отакий романтик, хрєщений в огні й бурі революції й фанатично віруючий в історичну місію своєї кляси, але не за приписами офіційної політичної спекуляції й не в ім'я її інтересів, а за приписами свого серця й в ім'я інтересів свого народу. Того народу, що мусить бути гегемоном на своїй землі. А його кляса - його авангард". Звучить як маніфєст.

Так, і революцію, і громадянську війну, і порєволюційні складнощі юнак сприйняв не як щось стороннє чи далеке, а як свою кровну справу - як відродження покровдженної ворогами України трудової. Це була воїстину його революція, його епоха, його суспільство - не оновлене, а нове... Хотів, намагався щиро вірити. Хоча вже мав порахунки з "владою трудящих". 1920 року, в Куземіні, де Іван жив у діда по матері, 92-річного однорукого пасічника... Втім, Багрянний згодом усе описав: "...одного дня надвечір прийшли якісь озброєні люди, що говорили на чужій мові, і на моїх очах та на очах інших дідових онуків, під наш несамовитий верєск замордували діда, а з ним й одного сина (а мого дядька). Вони довго штрикали їх штиками і щось допитували, стріляли в лежачі скривавлені тіла з пістолів й реготались... Вони всі гидко лаялись. Під старою липою посеред пасіки, коло ікони святих Зосіма і Савварія все було забризкане кров'ю. Кров усе життя стоятимє мені в очах". Чекістами були "якісь озброєні люди"! (...)

Українськєму читачеві Багрянний став відомий з публікацій в журналі "Глобус", де працював відповідальним секретарєм його земляк Б. Антоненко-Давидович. Серед тих поезій ("Біля Дніпрових порогів", "Вечір зимовий", "Слобода", "Туман", "Люблю") виділяються уривки з поеми "Батіг"...

1927 року Іван Багрянний опублікував у журналі

"Всесвіт" два прозових твори - "З оповідань старого рибалки" та "В сутінках". Їх на сьогодні забуто, вони залишилися поза увагою дослідників - і даремно. В кожному разі, до другого оповідання треба придивитися пильніше: там уперше з'являється майбутній герой "Саду Гетсиманського", alter ego письменника - "зав. політосвітою заводського комсомольського осередку, чубатий Андрій", "гарячий Андрій". В цьому портреті неважко розпізнати автопортрет. Але що діється з героєм!

Разом з адміністратором цукроварні Ігнатом Соломоновичем той Андрій приїздить у підшефне село читати лекції. "Одна мусіла бути по агрономії, друга про міжнародне становище - обидві з діапозитивами". Начальства, як водиться, немає - кого де шукати? Збігаються селяни і... заходжуються прибульців бити. До того ж, ненависть їхня обертається не стільки проти Ігната Соломоновича, єврея, а проти Андрія - проти "свого". Їх ведуть в сільраду, і тут все розвиднюється: 1920 рік, продрозкладка в цьому селі. "Тепер Андрій не виправдовувався, бо добре знав, що не допоможе, що сьогоднішній випадок лише зачіпка. Так, так... корінь зла десь там... коли він з братвою тут розкулачував... Скільки років пройшло, а пізнав Сміян. О, хіба він коли забуде, ніколи. Хіба вмере... (...) О, ніколи вони не забудуть цього". Щасливий випадок, здається, рятує Андрія: йому щастить втекти, і його переховує у себе в хаті секретар сільради, який дістає в п'яній "запилену карабінку, обойму патронів, мисливську рушницю - вибирай, заряджай". "Зарядили хлопці і довго прислухались до найменшого руху". Не витримавши напруження і побоюючись за родину товариша, Андрій вирушає тікати з села. Знаючи, що на нього чекають засідки. Вже за селом, коло останнього млина "з реготом на нього насили". І побили до смерті. "Коли Ігнат Соломонович з'явився в лікарню, Андрій, тільки що привезений, лежав нерухомо.

Ні лиця на ньому, ні вигляду... Без всяких ознак життя".

Розв'язка цілком трагічна: безвихідь, морок. Є сенс порівняти це оповідання з романом "Сад Гетсиманський": його герой, теж Андрій, пройшовши крізь пекло, не тільки не зазнав поразки, а й піднісся морально, серцем просвітлів. Та все ще попереду.

Тим часом Іван Багряний швидко набирал літературні очка. 1927 року виходить у кооперативному видавництві "Маса" збірка віршів "До меж заказаних" (тобто заборонених). Деякі межі поет зумів переступити, й ортодоксальна критика відреагувала негайно. 1929 року в рідній Охтирці, з допомогою земляків, завжди радих посприяти ближньому, надто коли за це віддано пляшкою оковитої, Багряний публікує поему "Ave Maria". На титульній сторінці стояло: Видавництво "САМ", отже, Іван Багряний був, по суті, батьком українського самовидаву. Поема описувала, живописала історію нещасної дівчини, що не з власної волі стала проституткою, народила сина, і от цей син тяжко від того страждає. Відомий вуспівський голобельник Б. Коваленко схарактеризував усе чітко: "порнографічний натуралізм (...) та густа домішка слинявого сентименталізму". Роздратував критика не так зміст, як присвята, яку варто навести:

"Нові Дні", вересень 1991

NON STOP

LOT
пропонує єдине
безпосереднє сполучення
Монреал — Варшава. Відліт
з Мірабел у понеділки і четверги.
Пропонуємо також сполучення
до Риму, Банкоку, Делі і до
більшості європейських
столиць. Сердечно
запрошуємо.

За ближчими інформаціями телефонувати
в Монреалі: (514) 844-2674
в Торонто: (416) 236-4242
Fax: (514) 844-7339 Fax: (416) 236-0433

POLISH AIRLINES

2000 Peel St.
Suite 680
Montreal, Que. H3A 2W5

Вічним бунтарям і протестантам,
Всім, хто родився рабом і не хоче бути ним,
Всім скривдженим, і зборканим,
І свій бідний матерій крик свого серця присвячую.

А тих, хто ще сумнівався, про яку матір мовиться,
переконавав остаточно вступ, написаний як лист до друга:
"Друже мій любий!

Прошу, не називай мене поетом, бо це мене жорстко
ображає.

Не іменуй мене поетом, друже мій, бо поети нині - це
категорія злочинців, до якої я не належав і не хочу
належати. Не іменуй же мене поетом, бо слово поет
скорочено стало визначати: хамелеон, проститутка,
спекулянт, авантюрник, ледар...

Не іменуй же мене поетом, друже мій. Я хочу бути
тільки людиною, яких мало на світі, я хочу бути тільки
нею (...)

Наступна поема Івана Багряного "Комета", яку автор
надіслав до редакції "Глобуса", потрапила не на шпальта
журналу, а до спеціалістів з ГПУ, що безпосередньо
зайнялися Іваном Багряним. Що ж їх так схвилювало?
Дати відповідь нам допоможе одна строфа:

Звідкіль вітри історії гудуть -
Чи то із Заходу, чи просто десь із Сходу?
Із Кобеляк гудуть, мій друже Паперов,
Із Кобеляк гуде той вітер неспокійний.
Колись він сам за вас промовить слово,
Колючий, неминучий і постійний.

Читачеві невтаємниченому треба підказати, що
заштатні Кобеляки були місцем народження Української

комуністичної партії, яка вже вважалася націонал-ухильницькою, а значить, контрреволюційною. Тобто ГПУ мало підстави зацікавитися творчістю й особистістю Івана Багряного, як кажуть, впритул.

1930 року поет - цілком офіційно - опублікував у харківському видавництві "Книгоспілка" історичну поему "Скелька" - чи не найпершу в українській радянській поезії (в усякому разі "Марину" М. Рильського Іван Багряний випередив на кілька років). Скелька - це назва села, що сусідувало з Куземиним і Грунем (звідки походять, між іншими, брати Губенки - Василь Чечвянський та Остап Вишня). В основу поеми лягла місцева легенда про те, як у XVIII столітті селяни, вчорашні козаки, доведені до відчаю здирством, насильством, брутальністю колонізаторів, знищили російський монастир, оплот русифікації й покріпачення (...)

Журнал "Критика" друкує статтю О. Правдюка під недвозначною назвою "Куркульським шляхом": "Своїм виступом в "Ave Maria" Багряний довів, що він не тільки не мириться з радянською дійсністю, а й має намір боротися проти неї, змінити її. Ця сама тенденція вельми виразно відбивається і в "Скельці". Багряний у всіх історичних процесах 17-18 сторіччя бачить лише одне: національне поневолення України".

"Скелька" Багряного свідчить, що він не зробив повороту і не зійшов з старих позицій, клясово ворожих пролетаріатові. Від самого початку поет став співцем куркульської ідеології і до сьогодні залишається таким".

Гучний скандал, страшний звинувачення. І все-таки то була ще тільки "пристілка" - без "оргвисновків". Судячи з усього, Іван Багряний мав би нарозумитися й повестися обачніше. Але не той був темперамент - і виховання не те. Всі, хто зустрічався з Іваном Багряним, усі в один голос твердять, що він "базікав", "молів язиком", "був необережний у висловах". Усі одностайно підтверджують: "він нічого не боявся". А чого б і кого б він мав боятися, він, який трактував себе як повновладного і законного господаря своєї країни? І не криючись декларував, як от у поемі "Комета":

Поети-євнухи у наш двадцятий вік!
Звичайно, не усі і не на всій планеті.
Я лиш всього про земляків моїх -
Лише про них - про євнухів-поетів.
Родившись з крилами, не вчилися літати,
Родившись гордими, навчилися плазувати...
І от тепер: вони в капелі сплять -
В капелі євнухів при папі!...

Відвертіше висловитись неможливо! Іван Багряний немовби не помічав, не хотів помічати, що ситуація (і культурна, і політична) змінилася - і то дуже різко - на гірше.

Слід по собі він залишив - так у літературі, як і в людській пам'яті - вельми тривкий. Не дивно, що через кілька десятиліть (і яких десятиліть!), буквально сьогодні ще можна зібрати цінні відомості про Івана Багряного з уст людей, здавалося би, людей випадкових. Власне, всі, хто був з ним знайомий, згадують його найкращими словами. (...)

Та невдовзі Багряного заарештовують. Це сталося не в Києві, як доводить журнал "Україна", а в Харкові - на

розі Сумської вулиці і Шпитального провулка. Серед білого дня і на очах у перехожих, зосібна письменника Валер'яна Поліщука. (...)

За вироком трійки Багряний відправився у п'ятилітнє заслання, відбути яке мав на Далекому Сході.

Після одинадцятимісячного сидіння в камері, ця подорож на східні окраїни "соціалістичної батьківщини" могла вигідати як нагорода. Могла б! "Тую" "родіну", - писав згодом Багряний, - я пройшов від Києва до Чукотки, до Берінгової протоки й назад. Пройшов під опікою опричників з ГПУ - НКВД, переходячи поступово через всі митарства..." І в іншому місці: "Присуд бідбував у таборах так званого Бамлагу. Терміну не добув, бо в 1937 році втік". Біографія Івана Багряного рясніє отакими загадками, з приводу яких лютують політичні супротивники і сперечаються дослідники. Не маючи в своєму розпорядженні документальних відомостей, не беремося щось заперечувати чи стверджувати. Можемо хіба що викласти факти. 1936 року Багряний тікає з табору, переховується між українцями Зеленого Клину (Бурейнський та Сучанський райони). Одружується, і того ж таки року народився у нього син Борис. Не витримавши туги за Україною, Іван Багряний пробирається додому, в рідну Охтирку. Розкошував він серед рідні недовго: на четвертий день його за доносом сусіди схопили й відправили до Харкова. Де він просидів два роки і чотири місяці в новій, "радянській" тюрмі на подвір'ї обласного НКВД і в старій, ще "царській" тюрмі на Холодній горі. Не просто просидів: його було нещадно катовано, топтано, бито, з нього вправно видобували необхідні зізнання, провокували, обіцяли, погрожували... Оцей харківський в'язничий досвід і став підмурівком "Саду Гетсиманського", твору, що уславив ім'я Івана Багряного не весь світ. (...)

Восени 1940 року Івана Багряного звільняють "за недостатністю матеріалів для повторного засудження". Звільняють з відбитими легенями і нирками, звільняють під нагляд, але випускають на волю. Бо не дав Іван Багряний жодних компромітуючих свідчень ані про себе, ані проти інших, не підписав брехливих протоколів. Таких упертюхів небагато знайшлося по слідчих ізоляторах НКВД, але якусь частину тих, хто не зламався на допитах, після падіння Миколи Єжова і облудної постанови про перекручення в боротьбі з ворогами народу, не всіх, повторимо, а частину відпустили на волю. Як можна було збагнути, не на завжди. "Умове звільнення, - пише в біографії Багряний, - було обмежене місцем перебування, з якого не мав права виїхати". В світлі наведених фактів цікаво перечитати славнозвісні спогади Юрія Смолича:

"Багряний прийшов до мене. Я був керівником харківської організації Спілки, і він прийшов, щоб унормувати своє становище: строк кари відбуто, і він хотів би поновитися в Спілці.

Мені запам'ятався той вечір.

Я запитав Багряного, де він буде жити. Вдома, у дружини, біля дітей - в Охтирці. Я запитав, чи щастило йому за цей час бодай трохи віддаватися і літературній праці. Він відказав - так, тільки ж не було паперу, та й не міг би він зберегти там свої записи, тому писав вірші

"уявно" і зразу завчав їх напам'ять. Зокрема написав - і завчив напам'ять! - великий віршований роман. Мене це здивувало - невже? Змогли написати і навіть запам'ятати?

- Хочете зачитаю з пам'яті?

- Прошу!

І Багрянний з пам'яті зачитав мені уривок свого неписаного віршованого роману. Читав, не спиняючись, годину або й більше.

Звичайно, я не пригадую тепер того роману, але запам'яталося: віршування було вправне, сюжетно - відтворення подій і переживань людини, змістом - недвозначна, запекла контрреволюція.

- Слухайте, - сказав я, - і з таким романом, такого антирадянського спрямування, ви хочете, щоб вас відновили в Спілці радянських письменників?

- Я хочу, щоб мене відновили на підставі моїх колишніх, до заслання опублікованих творів. А цей роман я тільки запишу для себе і до видавництва не подаватиму, бо розумію, що його не надрукують. Зараз не надрукують, - додав він по паузі, - ще не прийшов час...

Він мовчав, мовчав і я. Багрянний сказав ще:

- Але прийде.

І я зрозумів, що переді мною сидить справжній контрреволюціонер, який ненавидить радянський лад, який і на засланні був по заслугі.

Ми розійшлися холодно.

- Не знаю, - сказав я тоді йому на прощання, - не думаю, щоб вас відновили в Спілці"...

Кілька місяців Багрянний пропрацював декоратором в охтирському клубі, та коли спалахнула війна, його забирають в народне ополчення. Опинившись на окупованій території, повертається до Охтирки, редагує місцеву газету "Голос Охтирщини". Невдовзі пере-свідчується, що ніяких інших цілей, крім загарбницьких, німці на Україну не принесли, - і вступає в конфлікт з окупаційною владою. Внаслідок чого кидає газету і пере-бирається до Харкова, де влаштовується художником у Харківський драматичний театр. Пише комедію-сатиру "Генерал" і пропонує в театрі до постановки. Головний режисер із жахом відмовився. Що він мав рацію, нас переконає пролог до "Генерала":

"...2041 рік... Сонячний Київ - серце соняшної, свободної і, натепіт, радісної моєї Країни. Це буцімто вже настала нарешті ЕПОХА всесвітньої справедливості, що зійшла, як сонячний ранок після жаскої, макабричної ночі минулого. ЕПОХА шанування людської гідності і людського права - дихати, жити, думати і одверто говорити... Епоха культу матері і дитяти... Епоха торжества людського щирого серця, вільного, невтероризованого, не згн'ябленого, не підгорненого ні під чий брудний чобіт..."

...І вже нібито немає ніякої цензури ані на мисль, ані на почуття, вже немає жандармів, ані посіпак, ані концтаборів, немає репатріації, інквізиції, ізоляції, немає провокаторів, ані донощиків, ні тих, що б'ють письменників і поетів по голові і затикають уста ганчіркою... Все те ніби щезло назавжди - провалилося туди, звідки було й прийшло, - у пекло...

...Свобода... Вже можна вільно думати, одверто говорити і навіть писати, і навіть виставляти..."

Незадовго перед тим гестапо провело акцію по ліквідації опозиційної української інтелігенції, сотні тисяч українців вивозились на примусові роботи до рейху, - отже, багрянівські думки звучали особливо й актуально. Втім, комедію його не виставлено й досі.

1943 року Багрянний опиняється в Києві. Гругорій Костюк залишив нам тогочасний його (барвистий і кумедний) опис-портрет людини, яка не викликає, кажучи м'яко, довіри: "Великий, безладний вихрястий чуб на голові, суворе, з вольовими складками обличчя, в важких юхтових чоботях, у зимовому, грубої вовни пальті, ясного зеленкуватого (жіночого) кольору та ще з якимось рижим хутряним ковніром. Треба знати, що то був ще теплий, навіть задушливий серпневий день, і навіть такий виряд викликав страх.

- Куди ти так капітально вирядився?

- Куди? - у волинські ліси. Далі нам іти нікуди, - відповів він віби серйозно, ніби жартома.

Я тоді ще не знав, що він уже якоюсь мірою був пов'язаний з оунівським антинімецьким підпіллям. До речі, забігаючи наперед, варто сказати, що це незугарне, типове радянського виробу пальто зіграло свою історичну роль. Коли Багрянний грав уже досить активну роль в пропаганді УПА, бандерівський провід зауважив, що не личить такий поважній особі українського руху спротиву ходити в такому непрезентабельному пальті. Хтось із командирів УПА викинув це пальто, а Багрянному дав нове, добре шкіряне пальто, що його оунівці захопили в якомусь військовому німецькому склепі".

Забігаючи наперед, скажемо, що цей трофейний дарунок перетворився потім на підставу для звинувачень: у шкіряних пальтах, мовляв, ходили енкаведисти. Але - по порядку.

Перевравшись до Галичини, Іван Багрянний справді працював у пропагандистському апараті ОУН - писав коломийки, пісні, листівки, малював агітаційні плакати, регулярно виїздив на Волисть і в Карпати, в розташування бойових загонів УПА. В Моршині, на нелегальній квартирі, протягом чотирнадцяти днів створює роман "Звіролови" - на основі безпосередніх вражень і переживань під час утечі з далекосхідного концтабору. Цей роман здобув (разом з повістю Тодося Осьмачки "Старший боярин") першу премію на закритому літературному конкурсі 1944 року у Львові. Працездатність і активність висотаного поневіряннями І. Багрянного вражає. На ім'я Романа Шухевича він подає меморандум з вимогою (!) створити підпільний уряд УПА. Пропозиція сподобалась і незабаром утілилась у так звану УГВР (Українську Головну Визвольну Раду). Втім, проти участі автора ідеї у ВЗ (Великому Зборі) категорично висловились могутня СБ (Служба Безпеки). Через те, що в лютому - березні 1943 року Іван Багрянний, не бажаючи напризволяще кидати дружину з двома дітьми, перебував в Охтирці, яку зайняли частини Червоної Армії. На рівні Проводу відбулося переголосування, і Багрянному таки видали мандат, проте на 1-й ВЗ УГВР (липень 1944 року) він не з'явився. Дедалі більше знайомих і непривабливих рис помічав Іван Багрянний в діяльності ОУН-Б, суперечності між ним і Проводом загострювались.

В липні 1944 року Багрянний опиняється в Словаччині,

а в вересні його під час облоги на емігрантів схопили й відправили до Німеччини. Як "ост-арбайтер" він ішав під Берліном, на станції Темпельгоф. Перед падінням третього рейху тікає в Тіроль, далі в Інсбрук (Австрія), звідки 1946 року перебирається в Баварію, в Новий Ульм, де розташовано було великий табір переміщених осіб (ді-пі) з України. Провадить велику громадську діяльність: засновує газету "Українські вісті"; створює потужну організацію МУР (Мистецький Український Рух); виступає ініціатором, а потім стає лідером УРДП (Української Революційно-Демократичної Партії); обирається заступником голови, а тоді й головою УНРади (Української Національної Ради) тощо. Юрій Смолич усе це, разом узятє, називає: "ладнав "лави" націоналістичної контрреволюції на виступи в нових після гітлерівців господарів". Дуже однозначно і неточно. Візьмімо хоча б УРДП. Вона зароджується 1945 р. Себто, коли Багрянний остаточно розчарувався в політиці і практиці ОУН-Б. Згідно з першим проектом програми і першим її маніфестом "Наші позиції", що їх написав Іван Багрянний, вона звалася Українська Демократично-Республіканська Партія (УДРП). Цитуємо: "Ця назва означала, що це є партія боротьби за самостійну соборну державу у формі Української Демократичної Республіки, прототипом якої була тоді й лишилася потім та є також і сьогодні демократична Українська Народна Республіка (УНР) 1918-1919 рр." (Резолюційна декларація 10-го з'їзду УРДП). Згодом - цитуємо - "саме революційні методи боротьби за українську самостійну державність було взято для окреслення характеру нашої партії в її назві - Українська Революційно-Демократична Партія (УРДП)". Аж нершті цього, 1990 року 10-й з'їзд УРДП, зважаючи на появу нових політичних течій в Україні, одностайно вирішив "включитися в сучасний загальноукраїнський самовизвольний рух на батьківщині, що мусить бути світовим рухом усіх українців, де б вони не перебували, в ідейному сенсі - як допомогова частка зокрема Демократичної і Республіканської партій того руху, під своєю родовою багряннівською назвою - Українська Демократично-Республіканська Партія (УДРП)". Як бачимо, ідейні засади Багряного зберегли свою злободенність понині.

Незважаючи на гучні титули і посади, жилося йому важко і скрутно. Навіть матеріально, у нього вже була нова родина, пішли діти, а це потребує витрат. Про аспект моральний годі й говорити: як і в Радянському Союзі, так і на еміграції муляв Іван Багрянний очі, когось не влаштовував, "не вписувався" в загальний пейзаж. Його, правда, не посадили, не кували, але били йому вікна, проколювали шини автомобіля (коли той з'явився), тероризували наклепами, тримали в постійному психологічному напруженні погрозами. А відмінність полягала в тому, що на Україні його таврували як націоналіста й антирадянщика, а у "вільному світі" називали агентом НКВД, прислужником Москви, "радували" повідомленнями типу "Іван Багрянний є свідомий комуніст і провокатор". І т.д. і т.п. Надто несхожа на інших, надто яскрава й своєрідна то була особовість. Надто незвичні думки Іван Павлович виголошував і відстоював. Надто неймовірної тактики

дотримувався. Надто висувався, забігав порівняно з іншими - і дратував їх. (...)

У передмові "Поезія, вічність, час" Борис Подоляк чи не перший окреслив "літературно-громадський образ поета: "А образ цей складний і різновидий. Як само життя. Прийшов юнаком у літературу, як до себе додому. Любив до безтями сонце, юність, пригоди мисливців, подільські товтри, слобожанські вітри і, овіяний романтикою революції, український степ. Любив так, як тільки може любити двадцятилітній юнак свою, народжену в огні і бурі, батьківщину і свій надзвичайний нарід. Син муляра, він овіяв романтикою героїзму звагалі трудівника на землі. З перших днів почував себе вільно і непримушено в поезії - сковано і важко в суспільстві. Це тому, що ненавидів рабство і рабську психологію. Це тому, що любив свободу слова і свободу людини. Що вимріяв свою націю вільною, а побачив її підвасальною. Що ненавидів сучасний батіг, а батіг став богом його часу. Тому, що був революціонером і не міг і не може дарувати узурпації здобутків революції. Тому, що був людиною, а навколо так багато фарисеїв. Горів вогнем великого відродження народу нашого, а "хижі напівінтелігенти і гешефтмахери" гальмували цей величний хід нації "до сонця! Д'гори!"

Тому й шлях поета - шлях творчого горіння, м'ятежного неспокою і боротьби".

Друком з'являються п'єси Івана Багряного - "Генерал" (1947 р.), "Морітурі" (1947 р.), "Розгром" (1948 р.).

Ще 1946 року виходить (у відновленому, переробленому і розширеному вигляді) роман "Тигролови" (колишні "Звіролови"). "Тигролови" перевидувалися українською, перекладалися англійською (США, Канада, Англія), німецькою, голландською мовами - і повсюдно мали незмінний успіх. Упорядник і коментатор "Розстріляного Відродження" Юрій Лавріненко (Дивнич) не сумнівався: "Тигролови" зробили велике діло. Вони здерли шкуру зека, оста, "советского человека" і показали під нею незламну горду людину, повну життєвої снаги, волі до життя й боротьби". Володимир Винниченко зауважив у приватному листі: "Я читав Багряного тільки "Тигролови" і вважаю, що Багрянний може виробитись на серйозного й дуже цінного письменника". Він же писав у листі до іншого адресата (1948 р.): "Я знаю Ів. Багряного як талановитого письменника, як щирого патріота, як палкого противника більшовизму. Це знання моє базоване на певних реальних фактах".

1950 року, коли у видавництві "Україна" виходить роман "Сад Гетсиманський", Багрянний послав його, супроводивши дарчим написом, Винниченкові. У відповідь одержав листа:

"Вельмишановний Іване Павловичу,

велике спасибі Вам за присилку книги і за книгу. Вона - великий, вопіючий і страшний документ. Про неї можна говорити книгами, і, мабуть, чулі люди будуть так говорити. Зараз нічого більше казати не буду про саму книгу. Але хотів би Вас запитати: чи робиться ким-небудь що-небудь для оголошення цього документу перед світовою опінією? Чи робляться заходи про переклад її на чижинні мови? (...) Я зроблю все, що сила моя буде, для

Вашої великої книги і для істини”.

Володимир Винниченко свої обіцянки дотримав і знайшов як перекладача (ним виявився Григорій Алексинський), так і видавництво, де “Сад Гетсиманський” вийшов французькою мовою. Роман справив сильне враження і на критиків, і на читачів. (...)

Український журналіст, політв'язень польських тюрем і редактор Володимир Мартинець наголошував: “Признаюся, від часу “Землі” В. Стефаника і “Чотирьох шабель” Ю. Яновського ні один твір української літератури не зробив на мене такого сильного враження, як Багряного “Сад Гетсиманський”. Аж у цьому творі Багряний показав себе і переріс не тільки інших наших письменників на еміграції, а переріс самого себе”.

Польський поет, перекладач, культуролог Юзеф Лободовський не побоявся заявити: “...значення цієї книжки, яку я не завагався б назвати потрясаючою, переходить далеко межі звичайної літературної оцінки”. І далі: “Парадоксально, але ця книжка, в якій справді відбуваються події неймовірні і потоптується постійно людська гідність, є, по суті, одним везперервним гімном на честь людини та її духовних якостей. Багряний описує таку страшну дійсність, про яку Кестлерові навіть не снилося. А проте: “Сліпуча темін” є книжкою похмурою і гнітючою, тоді як “Сад Гетсиманський” закриваємо - з почуттям духовного зміцнення”...

Можна було б навести ще чимало прихильних відгуків, що ними пошанувала роман преса кількох країн, але ця тема потребує окремого дослідження. Приєднаємось принагідно до характеристики романа Артура Кестлера: “Сліпуча темін” видається лабораторним, кабінетним твором у зіставленні з “Садом Гетсиманським”, що весь - із плоти і крові, з невігаданих почувань і вчинків. Вкажемо також і на те, що Іван Багряний майже на два десятиліття випередив своїм романом антисталіністські твори Олександра Солженіцина, про що забувати не слід. Нам видається, що “Сад Гетсиманський” переважає де в чому романи нобелівського лауреата. Скажімо, Іван Багряний не такий догматичний, не такий упереджений, як Олександр Ісаєвич, а, навпаки, - розкутіший, безпосередніший, об'єктивніший. В усьому, навіть у змалюванні такої макабричної установи як НКВД. (...)

1956 року (рік XX з'їзду КПРС!) славні ловці душ присилювали старшого сина багрянівського Бориса виступити по радіо з викриттям і напучуванням свого батька. Ситуація - вигадеш, то не повірять. І для Багряного це був жорстокий удар. Але повівся він поголівському, відповівши: “Якщо ти - Остап, ми з тобою знайдемо спільну мову, а якщо Андрій, то нема чого говорити”.

Духом він залишався нездоланий, але тіло зраджувало його - навіть його залізний організм надірвався. До туберкульозу, набутого в тюрмі, долучився діабет, потім - серцева хвороба. Він стає завсідником лікатень і клінік, але, й прикутий до ліжка, невтомно працює. Лежачи, пише на спеціально для нього виготовленій дошці, яку ставили йому на грудях (знову пригадується мимоволі Островський). Нездійснені задуми знесилювали його вкрай. Замислив, наприклад, роман про панцерник

“Потьомкін”: “Що з того вийде, я ще не знаю. Моя ж мета така: повстання на “Потьомкіні” вернути українській історії, бо через пасивність нашої літератури його від нашої історії відібрано”. Цькували його нещадно - і до останнього дня. Вже після його смерті знайшли недописаного листа:

“Друже мій!

Я вже задихаюсь. Щоби уявити, якого несамоговитого напруження нервів і волі треба мені для витримування всієї зливи мерзоти (такої безкінечної і такої немилосердної), треба взяти лише до уваги, що моя душа від природи - це душа поета і митця. А значить, вона зовсім не пристосована таку мерзоту витримувати - не має панцира, та я все це витримувати мушу. Мушу! Хто зрозуміє це слово!? Тому я зіцплюю зуби, нагинаю голову й іду до кінця мого призначення... Серце кожного поета і романтика мусить йти на Голготу”.

Помер він 25 серпня 1963 року в санаторії Сан Блазієн (Західна Німеччина). Йому погіршало, він покликав лікаря і сказав йому по-німецьки: “Я вмираю...” Знепритомнів, заговорив українською мовою - його ніхто не розумів. Дали йому укол. Багряний заснув - і не прокинувся. Шухляди, стіл, підлога - все було завалено рукописами.

Поховали Івана Багряного в Новому Ульмі. Скульптор Леонід Молодожанин, автор пам'ятника Тарасу Шевченкові у Вашингтоні, зробив гарний надгробок, на якому викарбувано рядки із “Золотого бумеранга”:

Ми є. Були. І будем ми!

Й Вітчизна наша з нами.

Що ж, відав Іван Багряний, що пише. Пригадуєте, як він, чудом вирвавшись з енкаведистської буцегарні, запевняв Юрія Смолича, що для його поезії ще настане час? Виходить, знав?

Здається, ми дожили до години, коли Іван Багряний повертається.

COMPLETE CATERING SERVICE.

Banquet Facilities (up to 500 persons)

UKRAINIAN CARAVAN
Restaurant Cabaret

5245 Dundas St. W. (at Kipling) • 231-7447

ISLINGTON, ONTARIO M9B 1A6

- ГОТУЄМО Й ДОСТАВЛЯЄМО РІЗНІ СМАЧНІ СТРАВИ НА ВЕСІЛЛЯ, ХРЕСТИНИ, ЗАБАВИ, ПОМИНКИ І НА ІНШІ ПРИЙНЯТТЯ;
- ПОВНА КУХОННА ОБСЛУГА;

ЗГАДАЙМО ІВАНА БАГРЯНОГО ТА ЙОГО ТВОРЧІСТЬ

Іван Багрянний - поет, письменник, публіцист, редактор, маляр і громадсько-політичний діяч народився 2 жовтня 1907 року* в селі Куземині на Полтавщині (тепер Сумщина). Літературну діяльність почав 1925 року як автор поетичних творів у журналах "Глобус", "Всесвіт", опісля "Життя й революція", "Червоний шлях" та в інших київських і харківських періодиках. Перша збірка поезій "До меж заказаних" вийшла 1927 року. Вона привернула увагу читача і літературних кіл своєю сміливістю, мистецькою майстерністю і свіжістю тематики. В 1929 р. видає книгою поему "Аве Марія", а 1930 р. віршований історичний роман "Скелька". Але в скорому часі літературна творчість Багряного припинилась. Його арештовано й 1933 року засуджено на п'ять років заслання в Сибір.

Свою втечу з Сибіру та повторне ув'язнення в Харкові Ів. Багрянний описав у творах: "Тигролови", "Сад Гетсиманський" і драмі "Морітурі". В Німеччині Ів. Багрянний перевидав 1946 року частину зібраних своїх поезій під назвою "Золотий бумеранг", написав перший том роману "Буйний вітер" під назвою "Маруся Богуславка" - з життя української молоді після голоду 1933 р., повість "Огненне коло" (заклучна частина роману "Буйний вітер" - про бій під Бродами вояків Української Дивізії), сатиричну поему "Антон Біда - герой труда" - відповідь тим, що запрошували втікачів-неповоротців у комуністичний "рай Сталіна", п'єси про роки окупації України німцями - "Розгром" і "Генерал". Написав він також дві казки для дітей - "Про лелек та Павлика мандрівника" і "Телефон" (з власними ілюстраціями). Посмертно видано твір "Людина біжить над прірвою" та перевидано в Австралії роман "Скелька".

Іван Багрянний написав ряд патріотичних віршів, деякі з них стали відомими піснями ("Марш молоді", "Марш каторжан", "Марш Україна", "Чорними хмарами вкрита руїна", "Юнацька", Гімн одумівського руху, "Вперед сини народу", "Гімн республіки", "Пісня про Тютюнника",

"Вставай народе", "Ми об'їхали землю навколо" (Марш ОДУМ-у), "Вперед, соколи", "Марш поляглих" та ін.).

В 1963 році актив філії ОДУМ-у Чикаго розпочав акцію надання Нобелівської премії Ів. Багряному. Лист до Шведської Комісії слов'янської літератури в Стокгольмі вислано 15 червня 1963 року, який підписав Олексій Пошиваник (голова філії) та Олексій Коновал (реф. преси та інформації). На жаль заходи ОДУМ-у були перервані. Шведська комісія розглядає справу лише тих письменників, що живуть. А Ів. Багрянний несподівано помер 25 серпня 1963 року, маючи 56 років. Поховали його в Новім Ульмі в Німеччині, де він жив й де живе його дружина з своєю матір'ю та дочкою Роксоланою.

Листування та архів Івана Багряного збирала й впорядковувала його дружина Галина й переслала до США. Архів передано 1990 року до УВАН в Нью-Йорку на збереження, а як Україна стане незалежною державою, може бути переданий в архіви України.

Іван Багрянний був одним з ініціаторів-засновників газети "Українські вісті" в 1945 р. Деякі роки її редагував та був постійним її опікуном. Як публіцист він написав багато статей на різні теми дня. Деякі підписував своїм ім'ям і прізвищем, а деякі одним з своїх псевд: С. Коцур, М. Василенко, С. Рябовіл, Іван Рябовіл, Рябовол, О. Турчин (вживав це псевдо переважно при мистецькому оформленні книг), П. Січинський, В. Залуцький та С. Дорошенко. Всі публіцистичні статті Ів. Багряного, що були поміщені в журналах "Наша боротьба", "Наші позиції", "Штурм", в газетах "Українські вісті", "Український Прометей", "Прометей" та "Ми ще пвернемось!" зібрано, зроблено копії та приготовано бібліографію. Вісімнадцять з них видано друком в 1971 році під назвою "Так тримати". Ця книга містить відомі його статті "Наша генеза і наші резерви" (про кадри українського народу в рядах комсомолу й навіть комуністичної партії), "Комунізм, фашизм, капіталізм, соціалізм і ми", "Внутрішні сили України", "Наша боротьба за українську людину та наша перемога" й інші. Між зібраними публіцистичними статтями Ів. Багряного, яких нараховується 224, є його відомі "Молодь Великої України і наші завдання", "Чого я не хочу вертати до СССР", "Примітив свинув", "2x2=4", "Чи розламає нас ворог", різні статті на тему "зустрічатися чи не зустрічатися, про "блускуче відокремлення", жалюгідне життя українського народу і советську пропаганду та на багато інших тем, які в той час були актуальні. Плянється видати друком найактуальніші його публіцистичні статті, щоб вони не загубилися, а залишилися майбутнім поколінням.

*За іншими джерелами 2 жовтня 1905 р.

ТРЕБА ВИПРАВИТИ

Щойно мав час прочитати оповідання "Контакти" і зауважив одну прикру помилку чи недогляд ("Нові Дні", червень, стор. 4, 12 рядок згори), що перекручує думку речення й кидає тінь недовіри на весь задум автора. Написано було так: "Якщо ви візьмете мене, то я вас ніколи-ніколи не покину". Надруковано ж ось як: "Якщо ви візьмете мене, то я вас ніколи не покину?" Не так випущене одне "ніколи", як отой знак питання вельми-вельми нашкодів.

Григорій Вишневий

ІНТЕРВ'Ю З ІСИДОРОЮ КОСАЧ-БОРИСОВОЮ

(Початок у попередньому числі)

П.О. - Зараз прийшли до мого помешкання Юрко Чопівський і Христина Балке. Вони теж хочуть децю запитати, але спочатку Ісидора Петрівна буде далі розповідати про свої переживання.

І.П. - То нас спочатку везли - це я вже говорила - на полозках, і чоловіки спочатку не витримували холоду то бігли поруч - або йшли, бо трактори помалу сунулись, а більшість їх не могли йти і падали і тоді вже їх піднімали. І довели нас до "отделения" "Онеглага", а з того вже "отделения" нас розсортували - кого в який пункт. І по пунктах уже не везли, уже пішки треба було йти. Нас, жінок, порівнюючи мало було, то нам сорок кілометрів треба було йти пішки. Дорога була ненакатана. Я в валянках була, але часто через верх набирала снігу. Так що важко було, дуже важко! До того ж я була останньою в колоні - нас по четверо вели. "Давай і йди!" Я спочатку йшла, сили нема, то я вже йшла останньою. А стрілки, сторожа - так вони були на лижах. Їм таки легше було.

П.О. - Ви десь ночували?

І.П. - Ночували ми тільки один раз. Привезли нас тими самими полозками й ми переночували в "отделении". А зраня нас вистроїли, дали нам чомусь кукурудзи - законсервовану банку, здається на двох, кип'ятку дали.

Як ще відїжджали з Києва, так наш вагон удалось розшукать родичам. Вони ж як довідались, що йде етап і, що я там є, напхали аж два мішки великі і на тую станцію товарну приймали, там не дозволялось виглядати, а все таки ми виглядали і я виглянула в віконце і раптом бачу доктора Мержинського, - він друг нашої родини - що він іще щось несе, а тоді, дивлюсь, а коло його вже і Ліля моя сестра. Отже вони пішли там - це залежало вже од коменданта потяга-етапу, як дозволить то можна, - бігають, він так ходить досить неприступно, а вони то з

одного то з другого боку і таскають ті мішки і все умовляють, щоб передали. Нарешті, махнув рукою - значить, можна. Ну, тоді внесли ті два мішки - тепла одежа, валянки там - отаке, а другий мішок - їжа всяка. Так що ми, звичайно, ділилися. Бо якби на тій кукурудзі, то було б тяжко.

П.О. - Тепер розкажіть, які умови були в таборі?

І.П. - Ну, режим був, як у всіх таборах. Загальна робота всіх в'язнів була ліс пиляти, а були ще так звані "легкіє роботи". Тим, у кого виставлена третя категорія по стану здоров'я. Як ми приїхали вже в табір, то на другий день прийшов нарядчик посилає на роботу. Мені і ще одній пані сказав, що "ви третя категорія можете zostаватися на легких работах". Ну, а ми вже всіли розпитатися, бо там в таборі були в'язні раніше. Ми розпиталися, яка ж тут робота. "Легкая" робота - то той остається в зоні, але мусить помити усі підлоги в канцеляріях, в тій Охрі - в охрані. А були ті підлоги навіть не фарбовані і навіть не стругані. Уявляєте собі, грязні, щодня їх треба було мити і щодня ж наносити води, самій натягти ту воду і мити піском і шарувать. Ну воно ввечорі - болото там велике, сніг той розтає щодня, воно грязне. Як нам те сказали, так ми сказали, що ми можемо піти на "общие" роботи. І добре зробили! На тих "общих" ділять так напарників - не одна людина, а удвох пилку тую тягати. І мені попався такий прекрасний напарник - старший від мене, а сам він розкуркулений із Архангельської області, себто змалечку привичний до тієї роботи. То дуже велике значення має, що я властиво тільки повинна була підтримувати пилку, а він уже її направляв і тягнув. Ну то теж по десять годин на добу досить важко було, але порівнюючи з тими, кому довелося працювати з іншими напарниками, мені все таки пощастило. Ніколи не було, щоб ми норми не виконали, а норми там страшенні - шістдесят кубометрів треба було за десять годин...

Мене звільнили - така формула є - "после пересмотра дела". Ім'я Лесине мене врятувало. Ото ж уже можна сказати врятувала від видимої смерті, бо, звичайно, вісім років на тому режимі ніколи не вижила б. Тридцять дев'ятого року, як уже совети зайняли Галичину, тоді почали приїздити високі особи з центру до Галичини - і таки ж і по сей день кажуть, що от нарешті "звільнили

FOR COURTEOUS FRIENDLY SERVICE

ВВІЧЛИВА І СПРИЯТЛИВА ОБСЛУГА

COMMUNITY TRUST

2271 BLOOR STREET WEST, TORONTO, ONTARIO, M6S 1P1

PHONE: 763-7333

ЗВЕРТАЙТЕСЯ З ДОВІР'ЯМ
ДО КОМ'ЮНІТИ ТРАСТ
У ВСІХ ФІНАНСОВИХ
І БАНКОВИХ ПОТРЕБАХ

Галичину і Буковину, і тепер уже Україна вільна" і так далі.

І пані Ольга Кобилянська тоді ще була жива. Вона жила в Чернівцях разом з родиною свого племінника. Їй призначили тоді в Києві академічну пенсію, потім прийшов нарком освіти з візитою, привіз їй тую пенсію і подарунків цитрусових із советських тропіків, із Сухуму. Ну, словом так урочисто, прийшов до неї додому, і вона була дуже тим здивована, бо вона хвора вже була настільки, що артрит, - я її тепер добре розумію, бо сама маю артрит - їй утруднював ходити. Газет вона советських не читала, не дуже орієнтувалася в тому, як і що на світі робиться. Ну і вона почала розпитувати: "А де там мої знайомі, що я їх добре знала - Старицькі, Лисенки?" Про нас питала, вона ж була в дуже приятельських гарних стосунках з Лесею. Так вона розпитувала: "Де її сестра Ольга". Ну вони сказали. "А де ж Дора?" - себто я.

Очевидно, тому наркомові, хоч він і знав, де я, не випадало тоді - раз говорилося про те, що Україна вільна і українці такі щасливі, сказати, що хтось із нашої родини - хоч один член нашої родини - мусить покутувати. Так він сказав, що він не знає, де, що десь виїхала.

А щоб залишити гарне враження своєї візити, так і каже: "Ну, тепер вже дуже добре на Україні жити, вжеж тепер Соборна Україна вся радянська, ні власне радянська не сказав, а що тепер вільна Україна, і тепер наука процвітає, і щасливе таке існування.

Кобилянська все то слухає і пенсію одержала, і все, і вільна Україна. То вона каже: "Ну, слава Тобі, Господи. Це ж уже більшовиків тих нема. Це вже тепер Вільна Україна!" Ну, можна собі уявити, як то все виглядало. Присутня ж там людина, що з ним була, з наркомом, перелякалася. Що ж, одбирати назад пенсію чи що? Але нарком дуже тактовний - зробив вигляд, що він нічого не чув. Отак не чув, і вже! "Ну, знаєте, - сказав, - мені вже треба прощатися, бо ще в мене там обов'язки". Словом, як нічого й не було - пішов. Але то вже йому ясно стало, що тут Кобилянська справді стара людина, що ніде вже в політичному житті ніякої ролі не грає, то то не важно. Але ж можуть так само запитати хтось і інший, молодь там може яка у Львові чи що. Ну, словом, властиво виконаний був відсоток, скільки треба було арештувати. А тепер, чи вони повмирають, чи випустять їх - ролі вже такої не грає. Так що рішили, очевидно, що треба випустити.

На другий чи на третій день по поверненні до Києва цей самий нарком прийшов на мешкання до моєї сестри Ольги і почав цікавитися, в яких вона умовах побутових, чи може треба мешкання. Вона каже: "Мешкання мені не треба, хоч маю і погане. Але от що сестра - ніяк не можу добитися перегляду справи". - "Чого ж ви не клопочетеся про неї?" - "Так я клопочуся про неї, клопочуся з першого ж дня, коли вона була заарештована і за неї, і за її чоловіка клопочуся". Так він каже: "Ну, знаєте, ви ще клопочіться". Словом, так прозоро натякнув. Ну, вона пішла на другий же день туди ж, куди й ходила, в прокуратуру, а тоді до Хрущова. І перед тим вона ходила до Хрущова, та перед його яснії очі не попадала, а тільки з секретарем. А тут уже й Хрущов прийняв і сказав: "Посмотрим, посмотрим... Пересмотрим дело"...

І так я вже вернулася. Мене поновили і на роботі, так я пішла в інститут, так мені розказували за тих кілька днів, то "видимость" "пересмотра" була, бо запитували за кафедрою питалися про мене, питалися одного із доцентів - товариша по роботі, причому викликали його на ніч туди, так що він думав, що то по його душу прийшли, і вже з жінкою прощався, і з дитиною, і взяв з собою переміну білизни. І прийшов, і тільки тоді як прийшов до "следователя", а той йому каже: "Садитесь, пожалуйста. Ну, хотите закурить?" Йому стало чудно. Одмовився навіть од тої папіроси. Але як той запитав: "Чи знаєте ви такую то?" і назвав мене то тоді, каже він, "полегшало мені, і я сказав: Разрешите закурить". Тоді вже закурив і спокійно відповідав. І потім як прийшла наша уборщиця, служниця технічна, така молода дівчина українка, так вона ж каже: "Ми ж вас звільняли". "О, дякую вам", - кажу. "Дякую вам, Фросо, що ви мене звільняли"...

П.О. - *Ісидоро Петрівно, а цікаво ще знати Вашу думку про ті белетристичні твори з життя Лесі Українки. Чи вони відповідають дійсності, чи там багато є всяких помилок?*

І.П. - Я мушу сказати, що із усіх, що я читала, то тільки в одного Костенка, що нема таких різючих якихсь фантазій. А в усіх інших, то непримінно більше менше, людина не тільки невірно передає факт, а що вона навіть і не уявляє собі, наскільки це неймовірно в прикладанні до Лесі і до тих умов, в яких Леся жила. Більшість авторів - це молоді люди, як молоді - не такі вже й молодесенькі, але в кожному разі більшість із них родилася вже по смерті Лесиній. Значить, це друге покоління, а не Лесине і через те, мало, мені здається, взагалі освічені люди, мало освічені (більшість із них) і через те вони не досліджують, а мають досить матеріялу такого меморіяльного порядку, що могли б, якби вони тую епоху цілу досліджували, то вони багатьох помилок не робили б, а то вони не уявляють собі, чи могло це бути, чи не могло, а як могло, то чи могло бути з Лесею. Самий стиль мови, розмови так укладаються в уста, скажімо, сестер, що ми так не говорили, в нашому лексиконі таких слів не було. Наприклад, в одному творі пані Наумович я читаю, що Леся ішла з Мержинським Сергієм Константиновичем, а ззаду йшла Оксана наша, з товариством, а потім доганяє її і каже: "Що ви так скоро, буде вам уже шури-мури розводити, досить уже вам мури-мури розводити".

Це абсолютно неможливо. Я, не зговорюючись з Оксаною, яка живе в Празі, а я в Америці, як прочитала це, так прямо ахнула. А от мені Оксана пише: "От знаєш вийшла така повість, називається "Леся" наче б то побудована на матеріялі біографічному, так там абсолютно неможлива річ, там і я говорю і Ліля в якомусь такому зовсім неприродному для нас вигляді. Як я написала пані Наумович, то вона мені відповіла, що вона консультувалася із якимсь літературознавцем, і вона сказала, що белетрист не конечно мусить писати те, що було.

П.О. - *Дуже дякую, Ісидоро Петрівно за Ваші цікаві спомини, і дуже шкода, що немає часу продовжити цю розмову.*

Кінець

ВІДРОДИМО ВІЛЬНУ ЛЮДИНУ, ВІЛЬНИЙ НАРОД

Розмова кореспондента "Літературної України" з виборним
отаманом Українського Козацького Товариства

Олексію Починком

Ідея відродити козацтво на Україні ніколи не помирала. Могутній поштовх до втілення вона одержала на святкуванні 500-річчя козацтва на Запоріжжі. Люди, які поїхали зі свята, повезли з собою дивовижну енергетику тої святої землі. Зрозуміло, вони не могли не зібратися знову. Й ось у Києві відбулася Мала Рада, що проголосила відродження козацтва в Україні, прийняла Декларацію, Ухвалу і проект Статуту. Делегати Малої Ради представляли 63 товариства з усіх областей України, з Москви та Кубані.

- Отже, в Україні створено ще одну громадську організацію. Козацьку. Яку мету вона перед собою ставить?

- Найкраще відповісти на ваше запитання словами "Декларації про відродження козацтва":

"Ми, спадкоємці українських козаків, глибоко

усвідомлюючи життєву необхідність відродження та повноцінного успадкування набутків наших пращурів від світоглядних основ, моралі, способу життя до практичних справ у організації суспільства, його освіти, культури та захисту, зібралися у місті Києві на Установчу Козацьку Раду від козаків усіх земель українських.

Ми уповноважені проголосити створення Українського Козацького Товариства. Метою Товариства є відродження славних традицій українського лицарства, людської та національної гідності, козацького духу та моці народу, корені яких ідуть з глибини віків, відновлення та становлення Української національної демократичної Держави відповідно до Декларації про державний суверенітет України...

Товариство, як позапартійна організація, покликане унеможливити реставрацію тоталітарної системи або будь-яких авторитарних структур.

Осередки Товариства діятимуть повсюдно, у всіх царинах духовного й господарського життя, особливо у справі виховання та освіти молоді, підготовки її до професійного війська...

Хай допоможе нам у цій справі Господь Бог і покровителька України Пречиста Покрова!

Слава нашій матері Україні!"

Додам, що чи не головне в нашій програмі - це

ПОДАРУЙТЕ ІМ АВТО

За посередництвом фірми ЛАДА КАНАДА Інк. тепер можете купити або подарувати своїм рідним і приятелям на Україні новий автомобіль прямо з Запорізького або Луцького автозаводу!

Великий Запорізький автозавод ЗАЗ виробляє понад 100,000 легкових автомобілів річно та всі запасні частини для них. Від часу появи перших мініавтомобілів марки «Запорожець» в 1960 році, до нинішньої модерної комфортабельної ТАВРІІ ЗАЗ-1102 (з передньою передачею) пролягла довга дорога постійних технічних удосконалень.

ЦІНА \$6996.00

1790 ALBION ROAD, REXDALE, ONTARIO M9V 4J8
Tel.: (416) 748-2100 Fax: (416) 748-2107 Telex: 06-989241

В НАС ВИ ТАКОЖ МОЖЕТЕ ЗАМОВИТИ ТАКІ АВТА ЯК «ЛАДА», «НІВА», «САМАРА»,
ЩО БУДУТЬ ВИДАНІ В ЛЕНІНГРАДІ.

ЦІНА \$5994.00

Крім нових авт типу ТАВРІА, наша фірма доставляє також спеціально сильні автомобілі (джіпи) Луцького заводу ЛуАЗ-969А, з передачею на всі чотири колеса, що достосовані до перевезення пасажирів і тягарів по нерівних полях і дорогах.

Ці автомобілі вповні перевірені, забезпечені від ржі, гарантовані, економічні і недорогі!

Обіцяємо доставку напротязі двох місяців прямо з заводу!

За повнішими інформаціями телефонуйте, пишіть, або зголошуйтеся на таку адресу:

LADACANADA INC

відродження самого чоловіка, його чоловічих чеснот - мужності й честі через відродження всієї національної культури, зокрема демократичних традицій наших предків. Тільки тоді ми можемо сподіватися і на відродження жінки, її жіночости, сім'ї врешті-решт.

Хочемо організувати і дитяче товариство "Козацькі джури". Нам уже пропонують використовувати для цього піонерські табори. Там діти могли б навчатися і козацького інтернаціоналізму, й... української мови! Вчитися їздити верхи, володіти своїм тілом, співати старовинних козацьких пісень... Маємо на меті організовувати козацькі школи, аби діти, підлітки, юнаки навчалися всього, що вмів справжній козак. Це і бойовий гопак, і лікування травмами, і характерництво, й мистецтво фехтування тощо... Організовуватимемо походи на чайках і конях. Хочемо створити пантеон національних героїв - урочисто повернути прах тих, хто похований за межами України, на рідну землю. Мріємо про будівництво Січі, де кожен козак зміг би пожити властивим йому життям.

- Які люди прийшли у вашу спілку? Хто вони?

- Це ті незвичайні люди, в котрих іще не зникли козацькі гени, люди, здатні радіти життю в усіх його проявах, завзяті й творчі, як справжні запорожці. Ці люди, хоч би якого віку вони були (від 10 до 60), - достеменні поети. Наприклад, пан Шапошник з Черкаського куреня пише козацькі пісні, в яких стільки оптимізму і волі, що дають колосальний заряд, наснагу слухачам. Це і вчений-історик, продовжувач справи Д. Яворницького, за що мав чимало проблем у житті, - Арнольд Сокульський із Запоріжжя. Це і директор школи села Сліди Вінницької області Микола Крижанівський, який давно вже виховує своїх учнів на козацьких традиціях... Не можна не згадати пана Дубовика з Кубані, що будує собі під Новоросійськом справжнісіньку фортецю. Зрештою, всіх не перелічити.

- А що скажете про сільську молодь?

- Чекаємо на неї в нашій товаристві з розпростертими обіймами. Козацтво на землі може бути відродженням у вигляді хліборобських кооперативів за принципом козацьких паланок; необхідно відроджувати конярство, бджільництво, рибальство і т.ін. Це і є безпосередній шлях до відродження сутності козака - вільної людини. Адже козаки не тільки воювали - це була продуктивна спільнота, вони освоювали, обробляли землі. Власне, в них була навіть екологічна програма!... Основна надія в цьому саме на сільську молодь.

- Як ви ставитеся до новостворених козацьких товариств у Росії?

- У нас іще мало інформації для того, щоб визначити своє ставлення до них. Хоча деякі речі, що там відбуваються, не можуть нам сподобатися. Наприклад, говорячи про козаків як про субетнос, згадуючи навіть башкирські козацькі сотні, що воювали з Наполеоном, організатори відродження Кубанського і Донського козацтва зовсім не згадують про українців, нащадків запорожців, як основу Кубанського козацького війська. Не можуть сподобатися й антисемітські гасла, пропаганда "Великої Росії". Ми не повинні забувати, що козацтво мало різні свої періоди, був час, коли слово "козак" уже

не відповідало своїй першосуті. Приміром, імперія використовувала російських козаків (купивши їх привілеями) для свого зміцнення. Безперечно, ми зацікавлені в контактах, як зацікавлені в ренесансі українців на Кубані, їхніх шкіл, культури. Збираємося взяти найактивнішу участь у святкуванні 200-ліття переселення запорожців на Кубань.

- Запорожці... Їхнє орлине гніздо К. Маркс високо цінував як демократичну республіку...

- По-перше. Маркс лише повторив слова Костомарова. А по-друге, не думаю, що козакам припала б до душі ідея диктатури пролетаріату. Я гадаю, що тільки мізантроп міг пропагувати ідею класової боротьби і революції як локомотивів прогресу - зважаючи на криваву драму Французької революції.

Сьогодні ми схожі на людей, які, пропивши все, з головним болем озираються навколо і силкуються зрозуміти - як же це їх було надурено!

Маркс - послідовний антидемократ. Як предтеча всіх сучасних популістів, він дав таке визначення демократії, що заперечує її саму. Його суть - нехтування особистістю і віра в безмежні можливості насильства суспільства над нею. Безперечно, моральна критика Марксом капіталізму періоду первісного накопичення капіталу є слушною. Але застосовувати марксизм як керівництво до дії - це все одно, що лікувати головний біль за допомогою гільйотини. Що ж до Леніна, то він започаткував всесвітній експеримент, не пожалівши свою батьківщину. Скількох мільйонів життів коштувала світові реалізація комуністичної утопії через насильство, ми вже ніколи не полічимо. А які духовні втрати!... Відтак найпершим нашим завданням, як нам здається, має бути повернення у суспільство відміненої "комуністичним маніфестом" релігії і моралі. Бо знову поставивши собі за найпершу мету - досягти матеріальних благ, - не досягнемо ні матеріальних благ, ні свободи. Отож, козак як вільна людина - є повним антагоністом марксиста.

- Чи козаки ваші мають шаблі?

- Так, мають. Щоправда, здебільшого бутафорські. Але є вже справжні козацькі гармати. Хто був на святкуванні днів козацької слави на Запоріжжі, повинен пам'ятати, як вони стріляли. Ми переконані, що, коли людина не психічно хвора, вона має повне право володіти зброєю - це є нормальним для всіх цивілізованих країн. У нас же озброєні тільки злочинці (в тому числі й саперними лопатками). До речі, пленум ЦК РКП(б) 1925 р. дозволив носити кубанським козакам традиційний кинджал (це для тих, хто вижив після геноциду громадянської війни)...

- А не страшить вас, що деякі засоби масової, м'яко кажучи, інформації возвістять: "На Україні создаются военизированные группировки!"?

- Ми знаємо, що в разі потреби цілий народ може бути названо "групою екстремістів". Свідомі провокації, зіткнення лобами різних етносів - єдина можливість утриматися при владі в ролі "третейського судді". На жаль, ми ще не організоване громадянське суспільство, не настільки свідомі, щоб це розуміти. А тому ця "деза" часто-густо досягає мети. Що ж до того, чи "страшить", - то відповім, що найбільшим ворогом вважаю страх. У

медицині є таке поняття "неспецифічна реакція" організму. Вона полягає в тому, що організм, який занадто сильно реагує навіть на нешкідливий подразник - ризикує загинути. От тому нам необхідно виховувати себе як козаків - і не загинемо від "бактерій"!

...На закінчення скажу, що кожен народ у своїй пам'яті звертається до найбільш славних періодів національної історії. Для нас це були насамперед період Київської Русі, а також Гетьманщини, тобто XVII - першої половини XVIII ст., цього українського ренесансу. Важко переоцінити роль Козаччини на Україні, існування козацької держави на наших землях. Зрештою, унікальна "козацька республіка" залишила сильний відбиток на всій культурі нашого народу, його суспільному устрої. Думати про український народ без Козаччини - просто неможливо. А образи видатних козаків Сагайдачного, Палія, Сірка, Богуна, Гонти залишаються для нас символами духовної святости й відваги, що продовжують нас боронити від тупости й рабства. Вірю, що дух козацтва знову розліється по всій Україні й сприятиме її відродженню, перетворенню її в економічно й політично сильну державу.

Розмову вів Григорій Юренко

ЗНАЙДЕНО ЗАМОК БАЙДИ

Сенсаційні археологічні знахідки зроблені на острові Байди, що поблизу Запоріжжя. Вони підтверджують гіпотезу про те, що саме тут майже 400 років тому стояв замок легендарного козацького лицаря Байди - князя Вишневецького.

Безуспішно шукав свого часу руїни замку відомий український історик Дмитро Яворницький. В його існування втратили віру багато сучасних дослідників.

До речі, експедиція зробила ще одне не менш сенсаційне відкриття. Під руїнами замку Дмитра Вишневецького віднайдено сліди древнього поселення, яке добре збереглося. Заснування поселення датується другим тисячоліттям до нашої ери. Тобто поселення існувало ще за часів троянської війни. На думку автора відкриття - заступника начальника археологічної експедиції "Січі українські" АН УРСР Вадима Ільїнського мова йде про знахідки загальноєвропейського значення.

Інформаційне агентство "Євро-ІКС".

**ВЕЛИКИЙ ВИБІР
НАЙНОВІШИХ ЖІНОЧИХ
МОДНИХ ОДЯГІВ**

DANYA

FASHION SHOPPE

2378 BLOOR STREET W.
TORONTO, ONT., M6S 1P4

Телефон: 766-4511

ГОВОРИМО ПО-УКРАЇНСЬКИ

CONSULTEC LTD.
consulting engineers

4180 Dundas St. W., Toronto, Ont. Canada M8X 1X8
Tel. (416) 236-2426 Telex: 06-984797

ІНЖ. ЮРІЙ А. ОХРИМ

Президент

• Консультативна інженерська фірма міжнародного
засягу. • Виконує всі фази планування, будови і
перевірки більших індустріальних проєктів у Канаді,
США та в інших частинах світу.

ЗМІНА АДРЕСИ

Коли повідомляєте про зміну адреси й не
жертвували досі на пресовий фонд, просимо при-
силати три доляри на покриття адміністративних
видатків...

- Спальні
- Ідальні
- Вітальні
- Домашні
прилади
- Матраци
- Софи
- Декоративні
вироби

1995 Dundas St. E., Mississauga, Ont.

(1 km W. of Hwy 427) Tel. 624-4411

Власники запрошують Вас відвідати найбільшу в світі українську крамницю, меблів
і домашнього устаткування. Приязна атмосфера. Недорогі ціни.

"МИ НЕ МАЄМО ПРАВА ЛЕГКОВАЖИТИ МАЙБУТНЬОЮ ДОЛЕЮ УКРАЇНИ..."

Рідко маємо нагоду мати гостем таку передову людину, якою є Вячеслав Чорновіл, голова Львівської Обласної Ради і співголова Галицької Асамблеї, депутат Верховної Ради України, сміливий у своїх поглядах і діях один із провідних мужів сьогодишньої України.

Тому на розмову з ним, а радше на вислухання його думок про сьогодишній стан України, збираються усі члени редакції та всі уважно слухаємо його слів і ставимо низку запитань.

В. Чорновіл спочатку робить коротку аналізу складної ситуації, яка панує тепер в СРСР і в Україні у зв'язку з політичною та економічною кризою. На його думку, ситуація визначається двома основними моментами: повний крах комуністичної ідеології та неминучість розпаду імперії, який уже розпочався. На сьогодишній день із-за історичних умовин перед у державотворчих стремліннях українського народу веде Галичина, що знову стала своєрідним українським П'ємонтом. Саме тут перемогла у виборах 1990 року демократична влада, голосування галичан на недавньому референдумі майже на 90% за самостійну українську державу дало найкращий доказ їхньої одностайності і того, що авторитет демократичної влади не впав навіть в умовах економічної кризи. Усунення Компартії від влади, разом із ліквідацією

компартійних комітетів у підприємствах і в установах, знесення цензури і впровадження незалежної преси, дійсний політичний плюралізм, офіційне введення національної символіки, національних і релігійних свят, зокрема святкування 1-го Листопада і 22-го Січня, впровадження національної школи, релігійне відродження - це тільки частина тих відрадних явищ, які характеризують сьогодині ситуацію в Галичині.

Але, - каже В. Чорновіл, - розвалюється господарка, і нам потрібно серйозно взятися за економіку України. На жаль, Верховна Рада України, в якій комуністи в більшості, відкинула ряд важливих законопроектів, зокрема про приватну власність на землю. Але ми в Галичині починаємо відроджувати фермерство, даємо селянам землю в постійне користування і успадкування, відновлюємо славу у нас колись кооперацию. Черговий крок - роздержавлення промисловости, торгівлі та впровадження приватизації.

На мою гадку, - каже відверто В. Чорновіл, - теперішні страйки в демократичних регіонах України для розвитку економіки некорисні. Згадаймо досвід Прибалтики, де страйки оголошують тільки ворожі ідеї національної незалежності інтерфронти, які намагаються підірвати сили національної демократії. Вважаю, що демократична Галичина може страйкувати тільки у випадку комуністичного перевороту, або загального політичного страйку в цілій країні, який реально поставити питання про зміну системи. Не можна допустити до того, щоб Галичина економічно розвалилася, щоб провалилися наші спроби приватизації. Навіть пропагандивний економічний провал нам не вигідний, бо за надпляново вироблену в Галичині продукцію, наприклад, за телевізори, ми дістаємо папір на друк наших антикомуністичних газет і журналів, які йдуть по всій Україні.

В. Чорновіл вияснює, що Україна - одна з небагатьох республік, де нема міжнаціональних конфліктів, хоча Компартия старається розпалити їх усіма засобами.

- А як на Вашу думку представляються тепер релігійні конфлікти?

- Після тривалої дискусії ухвалою Львівської Обласної Ради 4-го травня минулого року вирішено надати рівні права всім конфесіям. Відновлено в правах як Українську Греко-Католицьку Церкву, так і Українську Автокефальну Православну Церкву. Це однак не було таке легке до переведення. Хоча напрута й зменшилася, але досі ще існує в поодиноких селах. Не легкою була і передача греко-католикам катедри св. Юра. Пригадую добре ці складні хвилини, коли за три дні до офіційної передачі група фанатиків при великому згромадженні людей закликали ламати двері і захоплювати собор силою. Але все закінчилося щасливо. Мені здається, що сьогодині Церква починає втрачати потроху політичне значення, яке вона мала, коли була заборонена і переслідувана. Але для морального відродження народу значення релігії далі велике. До речі, щоб зменшити релігійну напруту, ми на Львівщині зараз сприяємо будівництву понад 140 церков різних обрядів. Там, де в селі є дві церкви, маємо спокій, бо те, що у нас відбувається, це зовсім не релігійна боротьба між різними

UKRAINIAN Credit Union
Українська Кредитова Спілка

"Наше завдання допомагати Вам, Вашій родині й нашій громаді"

Користайтеся з наших фінансових послуг

● **офіруємо:**

- українську "MASTERCARD"
- телетрансакції за посередництвом "Українського Дотику"
- автокасири в майже кожному відділі

ВІДДІЛИ УКСПІЛКИ:

295 College St., Toronto	922-1402
2397 Bloor St. W., Toronto	762-6961
225 The East Mall, Etobicoke	233-1254
3635 Cawthra Rd., Mississauga	272-0468
247 Adelaide St. S., London	649-1671
38 Jackson Avenue, Oshawa	571-4777
1093 Ottawa St., Windsor	256-2955

вірами, а змагання священників за церковні приміщення і парафії. А вірні звичайно йдуть за своїми душпастирями. Треба підкреслити й те, що Компартия і КГБ продовжують маніпулювати деякими залежними від них священниками із колишньої Російської Православної Церкви. Але й драматизувати складність ситуації не потрібно.

- Який стан української мови - чи покращав, так як загально стверджується?

- Безперечно, проходить мовне відродження. У Галичині з тим проблем немає, там і раніше значна більшість говорила українською мовою, зараз ми повертаємо їй відібрані позиції в управлінні, офіційному діловодстві. Значно повільніше йдуть такі процеси у східній Україні. Але й прискіпувати їх не можна, щоб не творити міжнаціональних конфліктів. На Сході склалася цікава ситуація, коли державницька свідомість, наприклад шахтарів Донбасу, випереджує національно-культурну. І я не бачу в цьому зла. Матимемо державу - самі по собі вирішаться і мовні проблеми.

- Ми містили вістки про поновне арештування Хмари. Яка Ваша думка про це?

- Мені здається, що поновний арешт Хмари був запланований комуністичними реакціонерами ще перед його звільненням для дестабілізації ситуації в Україні і розколу демократичних сил. Справа в тому, що одностайно виступаючи проти провокації, в яку реакціонерам вдалося втягнути С. Хмару, і категорично вимагаючи його звільнення, не всі представники демократичних сил водночас поділяють крайність його поглядів і категоричність, навіть нетерпимість його ставлення не тільки до противників, але й до представників опозиції, які в чомусь думають не так, як сам Хмара. Це створює для нас певні проблеми.

Є у національно-демократичному русі й інші труднощі. Певні групки людей, кількістю незначні, але голосні та ще й часом підохочувані ззовні, хотіли б, не рахуючися із сьогоднішньою ситуацією в Україні, автоматично перенести до нас ті ідеї і навіть політичні структури, які існували в Галичині п'ятдесят років тому. З'явилися у нас навіть свої "бандерівці" та "мельниківці" - і то не з колишніх учасників підпільної боротьби, а з-поміж молодих, які не дуже й знають історичне складне минуле нашої спільноти. І це вже починає приносити свої гіркі вислідки, бо приводить до відчуження Галичини від решти України і цим самим стримує наш рух до державности та соборности. Політичний процес не може бути в наших умовах, коли Україна тільки прокидається від довголітнього сну, надто гарячим. Якщо нетерплячу молодь можна бодай зрозуміти, то нам, старшим, треба бути розважнішими і не забувати, що ми не маємо права легковажити майбутньою долею України і зводити її на манівці або бездумно кидати під комуністичні танки.

Хай іде дальший процес наростання гніву та національної свідомости, але відкиньмо крайнощі й ворожнечу між собою, таку характеристичну для нещасної української історії. Адже всі ми, хто бореться проти комуністичної імперії, хочемо одного: самостійної соборної української держави. Але ця держава мусить бути обов'язково демократичною, а не тоталітарною.

- Цього і ми тут хочемо та хочемо Вам там якнайбільше допомогти... Скажіть, на закінчення, як Ви оцінюєте нас тут?

- Українська діаспора викликала у мене позитивні враження, навіть кращі, як я сподівався. Назагал абсолютна більшість розуміє, що доля України вирішується тільки в Україні, і допомога Україні, яка наростає, не повинна бути пов'язана з експортом до нас потроху ще живих тут партійних та ідейних розбіжностей, які, на мій погляд часто носять анахронічний характер і затрималися на чужині найбільше через довголітній відрив від рідного ґрунту. На щастя, сьогодні вже маємо більшу можливість зустрітися і краще зрозуміти один одного.

На закінчення хочу подякувати за тепле прийняття, виявлене нам із дружиною в Америці - у Вашингтоні, Нью Йорку, Філадельфії, Балтиморі, Чикаго, Дітройті, Клівленді, Індіанapolisі, Лос Анджелесі, на Союзівці і в Нью Джерсі, де ми мали особливо багато зустрічей.

"Свобода".

НЕ ЗАБУДЬТЕ ВІДНОВИТИ ПЕРЕДПЛАТУ СВОЄЧАСНО! РІК І МІСЯЦЬ ПОКАЗАНІ НА ВАШІЙ АДРЕСІ!

ПОСИЛКИ НА УКРАЇНУ!

Фірма „Українська Книга“ в Т. „Внешпосилторг“ із Радянського писали договір про вислант... лаче-
них посилок — подарунків (без харчування)
канадців та організацій... ам і друзям,
проживаючим в СР...
Українська... митні, поштові та
інші оплати... аплатити канадськими
долярам... кових оплат тих, хто їх
отри...
УВАГА! БЕЗМИТНІ
виробів), взуття і деякі продукти

„Українська книга“ має філіали у Вінніпегі, Торонто, Ванкувері, Монреалі.

Українська книга,
962 Блур стріт, захід,
Торонто, Онтаріо. М6Н 1Л6.
Телефон — (416) 534-7551.

Ukrainska Knyha,
962 Bloor Street West,
Toronto, Ontario. M6N 1L6.

ЛАСКАВО ПРОСИМО!

НОВЕ ЖИТТЯ "ЛІТОПІСУ ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ"

"Воскресінням із мертвих" назвав Роман Федорів відродження журналу "Літопис Червоної Калини" - часопису добре знаного й улюбленого старшою генерацією галичан. Журнал під такою назвою був заснований у Львові ще у жовтні 1929 року і виходив до "золотого вересня" 1939 року... "За десять років свого життя - пише Роман Федорів, звертаючись зі вступним словом до сучасного читача, - "Літопис..." зажив слави патріотичного і правдивого видання... Колишній "Літопис Червоної Калини" як міг, як дозволяла йому тогочасна польська цензура плекав у серцях своїх читачів надію на краще майбутнє. Читачі любили його насамперед за об'єктивність, за те, що не виражав і не обстоював інтересів якоїсь партії, а тільки непорушно стояв на сторожі історичної правди".

Саме тому, напевно, восени 1939 року журнал мусив умерти. Його, як і інші галицькі видання, не розстрілювали, як розстрілювали тоді сотні й тисячі його читачів новітні поневолювачі, що хотіли принести на кривавих багнетах рай у нашу землю, а принесли пекло; його вишукували в бібліотеках, у гімназіях і монастирях, у людських оселях, вивозили на пустирі й нещадно знищували... До небес диміли страшні пожарища (і не тільки з книжок!), на довгі десятиліття затягували українське небо чорною хмарою ночі, забуття, страшного сну, від якого, здавалося, вже й не прокинемося, розіп'яті й прокляті...

Усі ми поволі встаємо з колін,

Tel:

(416) 763-1093

MEAT PRODUCTS LIMITED

Specialists for over thirty years

- Найкращої якості м'ясні продукти власного виробу;
- Вареники, флячки, квашена капуста та інші європейські ласощі;
- Замовлення на весілля та на інші прийняття;
- Говоримо по-українськи;
- Власник Е. Рембач до Ваших послуг.

2238 BLOOR STREET WEST
TORONTO, ONTARIO, M6S 1N6

Оживає Червона Калина - наша Україна.

"А ми тую червону калину підіймемо..."

Хочемо підняти, повернувши народові його пам'ять, його минуле, хочемо ще раз показати йому і світові, що не безрідний він, а великий, із славними ділами, із трагічною, але чесною історією... Тому й завдання відновленого "Літопису Червоної Калини" передусім культурно-просвітницьке, яке й визначає основний напрямок журналу - історико-краєзнавчий.

"ОТЧИЙ СВІТИЛЬНИК" - під цією рубрикою зазначений розділ, що присвячений історії України, в якому прочитаєте пошукову розвідку Володимира Гордієнка "Листопад. Сходження на Голгофту" - сторінки з історії Української Галицької Армії, яка виборювала державність України. Цікавими, на нашу думку, стануть для читачів спогади ветеранів Січових Стрільців, свідків і учасників подій, що стали героїчною історією нашого народу. Пропонуємо спогади Петра Балацького "Кликала мене Україна" та Михайла Острроверхи "Тиф. Спогад, що морозить душу". У цьому ж розділі вміщені й інші матеріали зокрема Івана Антонюка про бої Легіону УСС під Бережанами на горі Лисоні, а також цікаве дослідження Юрія Шанти про маловідомі сучасному читачеві героїчні сторінки боротьби українців Закарпатської України за свою державність у 1939 році ("Закарпатська Україна, 1939").

Повертаємо із небуття імена й творчу спадщину українських письменників, ще донедавна заборонених радянською цензурою, до яких належав і відомий український письменник Олесь Бабій. У першому числі журналу розпочинаємо друкувати його історичну повість "Перші стежі".

Дмитро Вітовський, добре знаний як легендарний Провідник Листопадового Чину 1918 р., постане перед Вами ще і як письменник, коли прочитаєте його новелу "Похорон Стрільця".

Розділ "ПОСТАТІ, ХТО Є ХТО", який познайомить постійних читачів "Літопису Червоної Калини" з цілою галереєю портретів відомих провідників українства, у першому номері журналу відкривається розповіддю Романа Коритка про Євгена Петрушевича - президента ЗУНР - одного з найвеличніших і найактивніших репрезентантів української революції, і водночас, за висловом історика і публіциста Сидора Ярославина, найтрагічнішої постаті нашої новітньої історії. Про художника-літописця бойової слави УСС Івана Іванця дізнаєтеся зі статті мистецтвознавця Романа Яціва "Один із пресової Кватири", яка проілюстрована репродукціями картин-документів, картин-хронік художника - січового стрільця.

Розділ "НА ВАРТІ" віддаємо для публіцистів, письменників, учених, для всіх, чие гостре слово, світлий ум і щире небайдуже серце має стати на варті нашого сьогодення. Саме з таких позицій виступає Стефанія Андрусів гостро-публіцистичною статтею "Дорога з Єгипетського полону".

Живий подих буднів середньовічного Львова відчуєте з інтересної, популярно написаної розповіді відомого львівського історика-архівіста Йосипа Гронського у розділі "НАШ КРАЙ"; прочитаєте про минуле й сучасне стародавньої столиці Галицько-Волинської землі - древнього Галича у статті археолога Юрія Лукомського "На прощу до княжого міста". Серед інших краєзнавчих матеріалів - "Плач на руїнах Белза" - сумно-трагічна розповідь Василя Габора про колись славне, а тепер ганебно занедбане, давноруське місто, колишню столицю удільного князівства, а також "Змова

проти Осьмомисла" Григорія Смольського, "Портрети невідомого митця" Всеволода Дробана.

Плануємо щонайменше знайомити наших читачів із неопублікованими архівами-документами. У розділі "АРХІВ" переконаетесь у безпідставності новітніх посягань польських шовіністів на збірки й колекції Львівського Осолінеуму (нині - Львівська Бібліотека АН УРСР ім. Стефаника) - культурне надбання передусім українського народу. В документі - "Угода графа Осолінського з князем Генріхом Любомирським" однозначно сказано, що колекції Музею Любомирського передані бібліотеці "на вічні часи" і "ніхто не зможе їх з місця рушити..."

Про страхотливі злочини супроти людства, проти народу нашого своїми жахаючими споминами свідчать і звинувачують мучені й мордовані, живі й мертві колишні в'язні та каторжани таборів і тюрем демонічної сталінської імперії ГУЛАГ-у в розділі "ІЗ-ЗА ГРАТ". Нікого не залишать байдужими журнальні сторінки під заголовком "Рушив поїзд у далеку дорогу" - вражаюча оповідь колишньої каторжанки Анни Гошко-Кіт про пережите, про нелегку долю, яка випала їй і її народові написана настільки талановито і по-мистецьки, що заставляє читача ще раз пережити сторінки свого життя, відчувати серцем її болі. "Люди, будьте пильними!" - це волають і заставляють нас бути завжди на варті й такі історичні документи-свідчення.

"ДЕРЕВО ЖИТТЯ" - так символічно називали ми розділ у нашому "Літописі...", у якому пропонуємо Вашій увазі насамперед фольклорно-етнографічні, лінгвістичні матеріали. Цьому розділу надаємо великого значення у справі національного відродження. Бо, якщо говоримо, - зазначаємо у передмові до рубрики, - що історія - душа народу, то слово, пісня, казка, легенда, батьківський звичай - жива пульсуюча кров, без якої наша Червона Калина-Україна засохла б... У цьому розділі вміщено два матеріали: "Шануй вітця свого й матку..." - науково-пошукове дослідження Оксани Федорів-Ходак про виховання дітей в українській сім'ї за джерелами XVI-XVIII ст., а також нова спроба пояснити походження назви "Волинь" авторства Євгена Крамара.

Не забули ми й про наших братів-українців, які живуть поза межами України. Про їхні проблеми в політичному й культурному житті інформуватимуть матеріали під рубрикою "ГОЛОСИ ЖУРАВЛІВ". Про державні змагання українців на Далекому Сході у 1917-1920 рр. розповідає стаття Миколи Андрусика. В цьому ж розділі часопису Ви також дізнаєтеся про життя нащадків козаків, які після зруйнування Запорізької Січі заснували Січ на Дунаї (територія сучасної Румунії), з цікавої розповіді, що переплітається з історичними відомостями про Задунайську Січ, учасники Першої задунайської експедиції у Добружу-Задунав'я Василя Слободяна "Січ на Дунаї". Доносимо до Вас, шановні наші читачі, й "голоси журавлів" із далекої Англії. Пропонуємо Вам два шкідливі - "Вітчизна" та "Храм" Святомира Фостуна - відомого українського письменника, голови Товариства українських літераторів у Великобританії.

Розділ "ЧИТАЛЬНЯ ДЛЯ ЮНАЦТВА" відкриваємо публікацією повісті письменника, якого більше знаємо як відомого художника, Григорія Смольського "Олекса Довбуш" із передмовою Юри Шкрумеляка.

Не обійшлося й без "Сторінок стрілецького гумору" в рубриці "ПРИГОДИ БРАВОГО СТІЛЬЦЯ ЦЯПКИ-СКОРОПАДА" - особи реальної і, водночас, легендарної. Вічний, веселий і дотепний стрілець Цяпка-Скоропад оживає у палючо-гострій, до плачу смішній (бо ж у

кожному жарті є гірка правда..., тож не знаєш, часом, плакати чи сміятися!), сатиричний статті Ф.Б. "Як Цяпка "світле майбутнє" будував".

У кожному числі "Літопису..." - антологія ліричного вірша "ЗІВ'ЯЛЕ ЛИСТЯ". Перше число відкриваємо перлинними поезіями української поетеси світлої слави Наталі Лівницької-Холодної, що змушена була емігрувати до США, знаної на батьківщині хіба вузькому колу критиків...

Пам'ятаємо й про улюблені стрілецькі пісні, які знову зазвучали на нашій землі в устах і серцях онуків і правнуків Січових Стрільців. "Ой, у лузі червона калина" - славнозвісна пісня Степана Чарнецького, що стала справді народною пісню, яку співають як гімн України-Червоної Калини. "А ми тую червону калину підіймемо, А ми нашу славу Україну розвеселимо!" Саме ця пісня й відкриває наш відновлений журнал "Літопис Червоної Калини".

Розпочинаючи випуск оновленого щомісячника часопису, будемо прагнути, щоби "Літопис..." став тим чарівним запашиком евшан-зіллям, дух якого постійно нагадує, хто ми є і чий ми діти; будемо прагнути, щоби журнал став світильником, який потрібен подорожньому на нашій нелегкій дорозі; і хочемо, щоби журнал став будівничим людських душ... Хочемо також, аби "Літопис Червоної Калини" був другом і порадиником у кожній українській (і не тільки українській) хаті, у кожній родині...

Віriamo, що очиститься від хмар наше небо, засяє своїми одвічними барвами українська земля - голубою - високого неба і сонця та золотою - хлібною ниви і людської душі. І розквітне Червона Калина - наша Україна!

"А ми нашу Червону Калину підіймемо..."

Дорогі друзі! Наш журнал для всіх! Читайте відновлений "ЛІТОПИС ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ"!

Купуйте, замовляйте його в українській книгарні "Червона Калина", що у Львові (вул. Миру, 23).

Шеф-редактор часопису "Літопис Червоної Калини"
ОКСАНА ХОДАК

разом із редакцією та громадською радою.

ЗАМІСТЬ АТОМНИХ СТАНЦІЙ - ВІТРЯКИ?

Уряд Швеції вивчає пропозицію про будівництво у морі, за 20 кілометрів від берега, 300 вітряних електростанцій. Якщо проект буде прийнятий, то до кінця віку з допомогою вітряних генераторів країна одержуватиме таку кількість енергії, як і з середніх масштабів атомних електростанцій.

BABY POINT LOUNGE

343 Jane St., Toronto

tel. 767-2623 або 231-6739

**ПРИЄМНЕ І ВИГІДНЕ ПРИМІЩЕННЯ НА
ВСЯКІ ОКАЗІЇ**

- Повна кухонна обслуга.
- Українські й інші страви,
в наших або інших залах.

**БУДЬТЕ ГОСТЕМ НА ВЛАСНОМУ СВЯТІ!
ПРО ВСЕ МИ ЗА ВАС ПОДБАЄМО!**

СЕНСАЦІЙНИЙ РУКОПИС З ПРАІСТОРІЇ УКРАЇНИ

У видавництві Vantage Press, Нью-Йорк, появилася ще в 1978 р. невелика розміром книжка Івана Стойка: "Letters to God's Eye" з підзаголовком: Рукопис Войнич вперше розшифрований та перекладений на англійську мову.

Вільфред Войнич, торгівець рідкісними книжками, купив цей рукопис в єзуїтській школі Мандрагоне в місцевості Фраскати, Італія, 1912 р. До рукопису був дочеплений полинялий зі старости містерійний лист з перед 300 років. Дата листа - 19 серпня 1666 р., його автор - ректор Празького університету Йоганнес Маркус Марчі, а його адресат - проф. Анастазій Кірхер, відомий в тому часі мовознавець та спеціаліст шифрованих кодів у Римі.

На жаль, замість до рук адресата, цей лист попав до книгозбірні Князівського Дому в Пармі, а звідтіля до згадуваної вже школи Мандрагоне. І щойно по 300 роках згаданий лист і рукопис побачили світло денне та разом з Войничем переїхали на постійно до США. Маючи надію цей рукопис добре продати, Войнич старався наперед розшифрувати його зміст при допомозі мовознавців та криптологів. Але таємничий рукопис не піддавався найскладнішим шифровим ключам.

По смерті Войнича родина продала рукопис Гансові Кравцові, торгівцеві рідкісними книжками в Нью-Йорку. Кравц намагався його продати за фантастично високу ціну, 160,000 дол., а коли покупець не з'являвся, подарував його бібліотеці Єйльського університету.

І. Стойко дізнався про існування рукопису Войнича зі статті Генвіла Тугуда "Містерійна книжка, якої ніхто не може прочитати", в одній з популярних американських газет та, не гаючи часу, придбав його мікрофільм з метою розшифрування.

Пробуючи різні відомі шифри та мови, автор спинився врешті на старослов'янській мові, яка виявилася ключем для відчитання рукопису Войнича. Основою вибору тієї мови стала авторова гіпотеза, яку він докладніше аналізує в 1-шій частині своєї книжки ("Досліди минулого"), згідно з якою поділ слов'ян на окремі народи відбувся не у 9-тім сторіччі, але у 4-тім сторіччі до Хр. На потвердження тієї гіпотези, автор наводить історію македонців, що перші відділилися від спільного слов'янського пня. Поки що автор розшифрував тільки 9 сторінок цього рукопису, які переклав на англійську мову та поряд із оригінальним текстом, історичним вступом та шифровою азбукою, опублікував у формі згаданої вже книжки. Заголовок для неї запозичив із заголовку рукопису Войнича. На думку автора, цей рукопис був написаний мовою стародавньої Руси, перед народженням Христа, що, до речі, заперечує вчення історії, згідно з яким русичі, перед прийняттям християнства, були анальфабетами. Тому книжка "Листи до Божого Ока" - контрверсійна, визов досьогочасній науці.

Сам рукопис має епістолярний характер, провісна нитка якого тягнеться крізь різні фази релігійної війни,

що ведеться на території стародавньої Руси, поміж "Орою" та "Хозарами", при чому, обі сторони вважають себе законними володарями Руси. "Ора" критикує "Хозар" за відсутність у них релігійної толерантності.

Я не вважаю себе ані істориком, ані лінгвістом, ані археологом, тому залишаю фахову оцінку тієї книжки та спробу перекладу цього містерійного рукопису науковим фахівцям. Але заки появиться така рецензія, я хотів з журналістичного обов'язку звернути увагу українських читачів на появу тієї небуденної книжки, з уваги на її пов'язаність з праісторією України.

НОВА КНИЖКА ЮРІЯ ШЕРЕХА

У видавництві "Смолоскип" (Балтімор-Торонто) вийшла книжка статей і есеїв Юрія Шереха (літературний псевдонім мовознавця Юрія Шевельова) "Третя сторожа". Книжка, що має 455 сторінок, містить також ілюстрації. Це третя книжка Юрія Шереха. Перша, "Не для дітей" вийшла 1964 р., друга "Друга черга" - 1978 року. Перша з них цілком випродана.

Назва нової книжки базується на оповіді Євангелії про розп'яття Христа о третій годині, найтрагічніший момент у земному житті Ісуса Христа, за яким наступило воскресіння. У книжці зібрані праці автора останніх десятиліть. Вона самостійна, але ідейно й стилево зв'язана з попередніми книжками автора і в цьому сенсі становить останню частину трилогії.

Відкривається "Третя сторожа" статтями про менше відомі аспекти творчості й діяльності Шевченка, П. Куліша й Ів. Франка, про деяких незаслужено забутих сучасників і послідовників їх - Миколу Петренка, Василя Мову. Підрадянська література репрезентована розвідкою про політичні памфлети Миколи Хвильового тощо. Великий розділ книжки розглядає видатних представників нашої еміграційної літератури - Ливицьку-Холодну, Оксану Лятуринську, Юрія Тарнавського, Олександра Смотрича. В обороні незалежності України і української літератури автор полемізує з Солженіцином. Є в "Третій сторожі" й статті про театр і про архітектуру. Вперше друкується спогади автора про період МВР-у в українській літературі зі спробою об'єктивно оцінити літературний рух того часу. Книжка розрахована на тих, хто цікавиться й болить розвитком української культури, явища якої автор бере на світовому тлі.

Набувати "Третю сторожу" можна в українських книгарнях, а також безпосередньо в видавництві "Смолоскип":

Smoloskyp, P.O. Box 561, Ellicott City, Md. 21043, U.S.A.
Ціна книжки 19.50 амер. доларів.

ОСІНЬ

*Хитаються верби, мов п'яні,
І листя навкруг золоте,
Це осінь, — друзі кохані,
Зиму нам на крилах несе.*

*У серці пісень ще багато,
Неначе квіток у гаю...
Осінь, — моя ти багряна,
Чом швидко прийшла ти —
на землю мою?!*

Наталія Кібець

ПРОСТИТИ І БУТИ ПРОЩЕНИМ

Чи можливо ввести такий наскрізь гуманний заклик "Простити і бути прощеним" в ізраїльсько-українські взаємини? Власне, у провідних інтелектуальних колах України й Польщі такий визов зроблено. Як географічні сусіди, ми взаємно таки добре скривалились. Пам'ять страшної історії творить психологічне підґрунтя для взаємної ненависти, витикання зла. Але інтелектуальна еліта обидвох націй зуміла здобутись на незвичайний моральний крок, сказавши: "Так, ми з обидвох сторін діяли кривдою. Ми прощаємо і просимо прощення". На жаль, цей дороговказ українсько-польських взаємин ще не охоплює цілості обох суспільств. Відомо, чим менш освічені верстви, тим більше покутує в них психоза нетерпимості, заціпенілої ненависти, расизму і політичних претенсій. Та все таки, цей позитивний процес, започаткований на вершинах, колись дійде і до низів.

Щоправда, також і політичний чинник штовхнув еліту обидвох націй на акт обопільного визнання зла і прощення. Польща й Україна, хоч не в однакових вимірах, стали залежні від Москви. Тож у шуканні спільного знаменника самооборони взято до уваги також і прочищення психологічного баласту обидвох націй.

Ситуація України та Ізраїля - інша. Ізраїль за всяку ціну бажає приязні з Москвою. Ізраїльці, тобто євреї чи жиди в Україні є лише її етнічною меншістю. Також ще діє складна, задушлива, широкогоризонтальна постголоkostenна ера. Від Нюрнбергу ця ера безустанно бере під суд злочинців II світової війни, зокрема виконавців Голокосту ізраїльтян, але ініціаторів масового заголоджування України в 1932-33 роках ніхто не карає. Отже постголоkostenна ера відноситься тільки до Ізраїля та його діаспори. Вона розвивалася повільно, але маркантно, гострими вироками в Нюрнбергу, розворушеною совістю людства на форумі ООН, творенням держави Ізраїль. Згодом набрала розмаху, вживаючи обвинувачення за злочини настільки, що це дало основу щораз більший політичній силі в світі для ізраїльської діаспори, дало державі Ізраїля компенсацію більйонів німецьких марок, стало розбудову більйомани долярів США. Так цупко затискає свої інтереси у Вашингтоні American-Israel Public Affairs Committee, що навіть узагальнює для потреб Ізраїля декотрих кандидатів на президентів США.

Ця нова ера натрапила на добре підґрунтя в англосаксонських країнах ще й тому, що в них діє наче якась ностальгія за їх героїзмом у II світ. війні; зокрема вони раді, коли їх гладять, визнають за найлучшу вітку білої раси, невинну за Голокост. Своє робить ражож щораз більший голос ізраїльців у пресі, телебаченні, радіо. Коментарям, фільмам, документації немає кінця. Кожного дня є пригадка у якійсь формі про Голокост, наголошується вина супроти жидів, торується для них дорога до кращих позицій. Чільні місця у всемогутній сітці комунікації належать їм. Вони інтерпретують події і їх розв'язки: Нині це неписаний закон, що події в СРСР інтерпретують відомі советологи росіяни і обов'язково ізраїльці. Інтерпретують завжди з точки зору "етнічних

розрухів", з турботою за цілість Сов. Союзу, без глибшої аналізи процесів націй, які бажають відцентралізування від Москви, Кремля, Горбачова. Ізраїльський вплив на політику США є відомий. США перебрали від Ізраїля новий у світі засіб міждержавного спілкування, започатковано нову категорію поракунків... Такою є постголоkostenна ера. В ній політична сила Ізраїля у світі вдержується невагаючою пригадкою про Голокост, про 6 мільйонів, про Survivors. Знайдено і засуджено багато винних злочинців. Внуки передають правнукам вміння зосереджування постійної уваги до свого Голокосту, а з тим забезпечення сталої політичної та фінансової допомоги державі Ізраїля.

Треба зауважити, яким іншим прикладом для людства діють афро-американці США. Ніхто не заперечить, що бути 200 літ у неволі (хоч конституція США така гуманна!) і виборсуватися з неї, наслідуючи акцію Магатми Ганді - це дорога великого терпіння. Але афро-американці не заразилися ізраїльським синдромом безнастанно шукати і карати винних. А могли б, бо по вулицях ще ходять ті, які донедавна їх лінчували, палили, вбивали, били, гвалтували, недопускали до освіти, дискримінували соціально й економічно. Проте, афро-американець піднявся понад плеканням помсти, понад смакуванням тієї сатисфакції. Він інтегрується у життя США як людина, яка дивиться наперед, на свій ріст індивідуальний, а не на минуле, у злість. Це дві різні реакції на біль, на заподіяну кривду. І можна мати велику пошану до афро-американців, а до ізраїльців навпаки, поменше. Нагадують про Голокост, як твердять ізраїльці, на те, щоб він не повторився. Проте тут багато елементу ненаситного задоволення, мабуть з підсвідомої потреби для того, хто був мучений, перебрати ментальність мучителя. Тут є також елемент масохізму, коли людина починає свій біль любити.

Основний вплив на ментальність ізраїльців має законодавство та філософія юдаїзму, сповнена самопроекції вибраності та луччості. Звідси імператив карати, мстити. Єгова карає за провини батьків їхніх синів, третє і четверте покоління. Також Єгова жорстокий до ворогів Ізраїля; карає смертю первородних і безвинних дітей Єгипту, затопленням єгиптян у Червоному морі. "І віддасть їхніх царів у руку твою, а ти ВИГУБИШ їхнє ім'я з-під неба, - не встоїть ніхто перед тобою, аж поки не будуть вигублені". "Ти будеш благословенний поміж усіма народами". В ментальності Ізраїля отже є закорінена його вищість, при тому сенс кари сполучено з помстою. Юдаїзм не прийняв філософії Христа, який прагнув злагодити жорстокість ізраїльської тенденції: брати камінь і кидати у винного.

Тільки як ізраїльська еліта скаже голосно світові - досить ми кинули каміння на вас, винних за цілість нашої історії, що позначена терпінням і за найжорстокіший її вияв у час нацизму - тоді буде досягнений психологічний момент очищення себе від муки, від болю, оте: "прощаю тобі". З того можливий крок наступний - глибокий, унутрішній акт: "прошу простити мені".

Але постголоkostenний період створив умовини односторонності аж до тієї міри, що ніхто не сміє нічого ізраїльській людині негативного закидати. В них

утривалилася недоторканість. Голокост, 6 мільйонів замучених стали мірилом для усіх інших вимірів та помірів.

Коли амер. часопис "Тайм" закинув, що ізраїльський полководець, М. Шарон не перешкодив різанині ворогуючих двох груп у Бейруті, Шарон судив "Тайм" і виграв за неправильне зіставлення кількох негативних слів про нього. З тієї ж причини перепитувано на телевізії перед мільйонами глядачів канадського "енкермена" Нольтона Неша та інших. А з того й паніка, - як догодити ізраїльцям усюди в світі.

У такій ситуації оте "простити та бути прощеним" для Ізраїля і для його діаспори видається непотрібним гаслом. Навпаки, діє добре випробувана психологія пригадування вини, заподіяної ізраїльцям кривди, як тактика найвигідніша політикам Ізраїля та його діаспори. Зрозуміло, що вона буде продовжуватися. Таке ж тло і українсько-ізраїльських відносин.

Що правда, є одиниці, які пробували налагодити взаємини, пробували "говорити", шукати, відкидати расизм, пересуди, упередження. Тим тонким суспільним нашаруванням були советські в'язні в концтаборах: українські націоналісти та советські сїоністи. Вони пробували ставити справу ДВОСТОРОННОСТІ, від якої може початися "простити і бути прощеним" на кшталт того, що заїснувало між українцями та поляками, які визнали взаємну провину одні супроти одних. Можливо, якщо б не було постголокоствної ери, яка переважає всі терези на користь Ізраїля - можна б очікувати внутрішнього процесу, що доведе до обопільних змін. Не так є одначе.

Хоч початок зроблено. З української сторони відбулася в Парижі в 60-тих роках конференція з темою українсько-жидівських проблем, далеко ще перед ініціативою Комітету єврейсько-української співпраці в Єрусалимі. Згодом широкозакроена конференція в університеті в Гамільтоні, організована проф. П. Потічним, з участю науковців Ізраїля. З початком 1980 року починається в Єрусалимі Товариство Єврейсько-Українських Зв'язків, очолюване Яковом Сусленським, людиною, яка справді щиро бажала діяти. Передтечею ТЕКЗ був Громадський Комітет Євр.Укр. Співпраці, започаткований бувшими в'язнями Сїону, приятелями

українців. Початково цей Комітет видав три числа "Контакту" гебрейською, українською, російською, а навіть сторінка англійською мовами. В тій початковій фазі, вже в першому числі "Контакту" відчувалося наче оборону українців перед закидами і висказане було ствердження ДВОСТОРОННОСТІ, отже визнання вини також євреями, жидами України. Хотілось зразу вірити Ар'є Вудці, коли він розумів, що - "українці не володіли власною долею, жили "на нашій не своїй землі". "Та якщо вглянути глибше, то саме цим можна пояснити ще один винятковий факт: усім негативним для єврейської історії українським постатям (від гайдамаки до поліція) можна протиставити таку ж низку єврейських постатей - від орендаря до чекіста". - каже Ар'є Вудка. "Замість звинувачувати один одного чи відкидати провину того чи другого, треба визнати факт великої взаємної провини. Тільки коли зуміємо до кінця щиро визнати, вибачити один одного, доля дозволить нам розірвати зачароване коло голокоств і вирватись назустріч повному визволенню" ("Контакт", ч. 3). З української сторони на сторінках "Діялогів", видаваних Яковом Сусленським відоме було Марка Царинника биття у груди за український расизм супроти євреїв України.

Коли ж Яків Сусленський перетворив ініціативний Громадський Комітет Євр.Укр. Співпраці у Товариство Євр.Укр. Зв'язків, він скоро відчув постголокоствну еру на користь ізраїльської односторонності. Центральним в його "Діялогах" (лише українською і російською, без гебрейської) - став Голокост. Яд Вашем, праведники і неправедники в ньому. Він пробував вибороти "праведність" для Митрополита Андрея Шептицького та його брата, але без успіху. Він аж захворів, коли озлоблені мстителі в Єрусалимі розвалили пам'ятник жертвам Сталіна та Гітлера*, споруджений за ініціативою і коштом Юрія Дибби з Ванкуверу, який таки й помер на серцевий приступ. Яків Сусленський невтомно шукав за праведниками українцями. Звернув увагу, наприклад, на 11 українців, розстріляних у Самборі в березні 1944 року за переховування, допомогу місцевим жидам. Навіть допоміг знайти свідка, ізраїльца, що ніколи не зголосив до Яд Вашему про свого рятівника, а саме того українця суджено в США за нищення євреїв...

Але центром діяльності ТЕУЗ, головним матеріалом

**Complete
Home
Comfort!**

- ☐ Автоматична, контрольована комп'ютером доставка оливи
- ☐ 24 години, 7 днів тижнево радіодиспетчерська обслуга
- ☐ Продаж і обслуга домашнього ogrivального устаткування
- ☐ Обслуговуємо Торонто, Ошаву і околиці
- ☐ Все фінансуємо на догідні сплати.

SIPCO OIL LIMITED

83 Six Point Road, Toronto M8Z 2X3,

Tel.: 232-2262

ВИ МОЖЕТЕ ПЛАТИТИ БЕЗКОШТОВНО У COMMUNITY TRUST CO. 2299 BLOOR ST. W.

"Діалогів" - став Голокост ізраїльців. А тим самим і односторонність, звуження у загальну моду. А беручи до уваги двосторонність, мала б бути в такій мірі і тема участі євреїв у побудові комунізму, що коштувала 60 мільйонів жертв. Перевірка фактів, що пов'язані з нещастям історії ХХ століття, в якій постав інший рід нацизму. Маркс, Ленін, Троцький, Зінов'єв, Каменев і многі другі, євреї та не євреї. Ідеологія, догма безкласового і обезвласненого суспільства дала підставу першому радянському урядові започаткувати горезвісні концтабори для "підозрілих", використання робітничої маси на безкоштовну, примусову індустріалізацію СРСР. Все те передано Сталінові, від якого щойно вчився Гітлер, знищуючи "своїх" жидів, небажаних йому з расової точки зору. Нещастя ізраїльських жителів України у їх продукції Кагановича, правої руки Сталіна, Хатаєвича та багатьох до них подібних. Нещастя України у 7-9 мільйонах заголоджених урядом селян, у знищеній інтелігенції. Коли українських письменників, мистців розстрілювано, висилано на каторгу в Сибір, Гулаги, Колими, на їх місце засіла згряя євреїв і росіян з нашими дегенератами корнійчуками (Докія Гуменна, мемуари "Дар Евдотії"). Чи не було дивовижною карати людей за слово "жид"? Та інше.

Отже взаємна нехіть, спільна свідомість: ти мене кривдив. Україна записана в Ізраїлі якнайгірше. Ніхто з нас не дослідив чи справді в молитвах проклинають Хмельницького, Петлюру та скільки призириства до нас, упередження в літературі їдиш та гебрійською. Гольда Меїр у своїх споминах навчила світ, що вона народжена в Києві, "Рашія", але погроми відбувались в Україні. Вона видно ненавиділа Україну і нічого не хотіла знати про її змаг до національних та гуманних прав.

На жаль, Україна, це таки місце Хмельниччини, Гайдамаччини, погромів, пролитої крові її жителів, нещодавнього Бабиного Яру. В погромах брали участь простаки, примітивні, яких заохочували на цей акт чужі урядові чинники.

Але й були деякі українці, що приучаснили з расизму, з бог-зна якої злопам'яті. Можливо, вона тягнеться з підсвідомості, з затисненої клітини навіть тієї давности, де було знущання над людиною, над кріпаком того орендаря, який давав польським магнатам належне, а на наддаток для себе мав право потягнути зі спини кріпака скільки вона видержала. Або ще глибше, за часів Маре Нострум місцем полову "саглябів!", русоволосих рабів, була Євро-Азія, в тому й Україна. Тоді в Європі діяли дві комерційні компанії, жидівська Радганія, а згодом фризійсько-данська Родез-Рус. Обі доставляли бажаний "товар" та добре просперували (як це стверджує проф. О. Прицак на основі арабського джерела).

Можливо також, що в ізраїльців в їх антиукраїнській нехті діють підсвідомі глибини психології, визначені історичними факторами тисячолітньої давнини. Коли в Хозарії вигрили собі добре пристановище тодішні ізраїльці, а ту Хозарію припечатав меч Святослава в 968 році і ріст могутнього ханату був перерваний. Вдруге, коли за могутньої Польщі жиди осягнули найдогіднішу для себе позицію, ту Польщу вдарила шабля Хмельницького і Польща не вернулася вже до попереднього стану

моцарства. Два рази добре загіріті місця були зрушені, перервані Україною. Можливо, це увійшло у підсвідому нехіть з роду в рід. Звідси, може, наставлення: не з Україною проти її поневолювачів, а навпаки бути посередником пана, завойовника, того, що творив геноциди України. Правда, були шляхетні виїмки і про них ми повинні більше знати.

Найправеднішим стимулом для виходу з тієї жорстокої плутанини свідомості і підсвідомості негативів - було б оте гасло "простити і бути прощеним". Визнати взаємну вину і взаємне прощення. Однак такий люксус вищої моральності нині є неможливий, бо Ізраїль перебуває у розгарі добре плекані своєї постголокостної ери. Він диктує психологією вини, провини супроти Ізраїля і з того черпає силу політичну та економічну. І скріплює мовчазну нехіть до себе у світі.

Постголокостна ера, проте, диспонує ще широкоюзакроеною можливістю виїзду з України її ізраїльських жителів. Виїзд ізраїльців з України був би найконкретнішою розв'язкою. Географічна віддаль зменшить наші спільні рани, усуне потребу визнати їх двосторонність, звільнить еліту обидвох націй від моральної альтернативи: простити та бути прощеним. Згодом держава Ізраїль та суверенна Україна діятимуть міждержавною дипломатією.

А покищо Демократичний Рух України не чекаючи на акт виїзду, ні на вимір двобічності - визначив свою еру приязні, гуманного наставлення до меншостей України, в тому й до українських ізраїльців чи пак євреїв, жидів. Демократичний Рух у своїх тезах іде за традицією конституції УНР, яка була першою у світі з увагою до персонально-національної автономії для меншостей, даючи їм міністерство (очолене жидами), можливість власної юрисдикції, в парламенті більше місць їхнім представникам, аніж пропорційно належалося тощо.

Це наставлення, цю демократично-гуманну тенденцію в першій мірі повинні б ми усвідомити для нас самих - наскільки вона закорінена у наших тисячоліттях. Ще матриархальне Трипілля діяло первинною демократичністю та егалітарністю - материнською увагою до кожної істоти...

Це ж наша САМОПРОЄКЦІЯ, цінність нашого позитиву, нашої луччості.

У цьому, якщо просимо прощення і прощаємо нам заподіяні кривди (про які ми знаємо) - наша вищість, луччість, тим більше, що з ізраїльської сторони такого, мабуть, не відбудеться.

Бодай для себе станьмо гуманно вище. Нам, для нас самих треба висоти росту!

11 травня 1991
Ярина Тудорковецька

*На пам'ятнику був напис:

"Пам'яті невинних українських жертв голокосту:

1.500.000 євреїв в Україні;

3.000.000 українців, знищених нацистами в Німеччині (1941-45);

10.000.000 українців, знищених росіянами в голоді (1932-33).

ОСВІТНЯ ФУНДАЦІЯ ПЕТРА ЯЦІКА ЗАПРОШУЄ НА КОНФЕРЕНЦІЮ

Українська преса і в Україні, і в нас, на жаль завжди виповнена релігією, політикою, та подеколи прикрашена мистецькими спробами й деклямаціями. Майже ніхто з нашого так званого демократичного блоку не думає, як взяти в свої руки господарку України та поправити цим умовини життя її громадян.

З переконанням, що лише добре господарювання країною може забезпечити і розвиток релігії, політики та мистецтва, фундація Петра Яцика брала активну участь у конференціях по вирішенню цих питань.

- 13-15 листопада 1990 року конференція уряду України та Kennedy School of Government в Гарварді на тему "Економічна Реформа в Україні";

- 19-21 квітня 1991 року конференція КУКу в Едмонтоні на тему "Допомога та виміна з Україною".

- 25-27 травня 1991 року у Києві конференція по переведенню військової промисловости на мирне виробництво.

Не можна ж допустити, щоб майбутнє господарки на Україні вирішувалося при відсутності нас, українців.

Centre for Defence Studies and School of Slavonic and East European Studies при Лондонському Університеті в Англії підготують нову міжнародну конференцію на тему "Україна та Європейська безпека", яка відбудеться 24-25 жовтня 1991 року.

Англія є центром Європи і до деякої міри - центром світу і її слово у будь-якій справі несе певну вагу.

Фундація Петра Яцика є запрошена і намірена вислати на конференцію своїх представників-господарників та економістів. Українські організації й окремі особи повинні слати зголошення та поради в цій справі на адресу:

Petro Jacyk Educational Foundation

1260 Eglinton Avenue East

Mississauga, Ontario

Canada L4W 1K8

**ЗРОБІТЬ ПРИЄМНІСТЬ І КОРИСНУ ПОСЛУГУ
СВОЇМ РІДНИМ ТА ПРИЯТЕЛЯМ,
ПЕРЕДПЛАТИТЬ ДЛЯ НИХ ЯК ПОДАРУНОК
ЖУРНАЛ "НОВІ ДНІ"!**

М - С D A I R Y

- **ЙОГУРТ** 212 Mavety Street
- **ГУСЛЯНКА** TORONTO, ONTARIO
- **БІЛИЙ СИР** Tel: 766-6711
- **СМЕТАНА**

**У С Е С М А Ч Н Е ,
Д О Б Р О Я К І С Н Е !**

НА ТЕМИ МИСТЕЦТВА

Лесь **ТАНЮК**

"БЕРЕЗІЛЬ" ПІД СНІГАМИ

Десь там, у далеких снігах Сибіру, під крижаними зав'язами Соловків та Магаданів сплять мертвим сном десятки "живих і ненароджених" театрів. Багато митців загинуло по тих "сталінських артеках", коли почалася доба підстригання всіх під один гребінець, доба фізичного нищення в людині індивідуального, особового, особистого. Щойно зараз виходить у Москві книжка про табірні театри СРСР; автор цих рядків подав туди розвідку про театр Лесь Курбаса на Соловках та про театр Йосипа Гірняка в Ухт-Печорських таборах. Коротко про театр Лесь Курбаса.

Отже, "Березіль" народився у Києві навесні 1922 року (з 1926-го його, як краший театр республіки, переведено до столиці України), заснував його фундатор української модерної сцени режисер Лесь Курбас. Березіль - українська назва третього місяця року, першого місяця весни. "Я вибираю **БЕРЕЗІЛЬ**, тому, що він буря, тому, що він - бунт, з якого родиться діло", - говорилося у вірші Бйорнстерне-Бйорнсона, - рядки, що їх Курбас зробив гаслом "Березіля". Цьому театрові судилося зажити світової слави. Його кульмінацією стали блискучі постанови Курбаса за видатним українським драматургом (теж у ті роки репресованим) Миколою Кулішем ("Народний Малахій", "Мина Мазайло", "Маклена Граса"). На Україні викладали "систему Курбаса", багатьма театрами керували його учні, всі провідні актори нележали до його театральної школи. Талант Курбаса високо поцінювали Станіславський, Луначарський, Мейергольд, Ахметелі...

Але трагічного 1933 року, року штучного голоду на Україні й тяжких репресій "Березіль" було реформовано: загинули в таборах Лесь Курбас та Микола Куліш, Курбасові учні Фауст Лопатинський та Януарій Бортник (режисер), актор Йосип Гірняк пішов на заслання (і, хвалити Бога, вижив - тому й мав змогу написати книжку спогадів про свого Вчителя).

У системі театру Курбаса людина мала бути соборною, але не "колективною": він над усе ставив у ній індивідуальне, самобутнє, неповторне. Проповідувана від Курбаса воля й свобода, пошук вищих духовних цінностей вступили у конфлікт з вимогою "людини-гвинтика", позанаціонального філістерського монстра, якого почала ліпити сталінська доба. Тому творчість Курбаса було вилучено з ужитку, і ще навіть у 60-х роках за часів хрущовської "відлиги" секретар ЦК КПУ Андрій Скаба проголосив щодо Курбаса: "Ми реабілітували людей, а не їхні ідеї". Ідеї Курбаса починають повертатися до нас лише тепер (зокрема, після відзначення 100-річчя з дня його народження по лінії ЮНЕСКО): вийшли друком книжки про нього та його доробок у Москві й Києві, численні розвідки в Союзі й Америці-Канаді.

Зусього надрукованого видно, що творчість Курбаса не поступається значенням та рівнем творчості Станіславського, Гордона Крега, Мейергольда, Арто, Пітера Брука, яких світ знає краще. Пропаганду творчої школи

Леся Курбаса поклато собі за мету нещода́но створене у Канаді Міжнародне Товариство Леся Курбаса.

Арештували Курбаса 26 грудня 1933 року у Москві, де він працював після вигнання з України режисером у театрі ГОСЕТ (Державний Єврейський театр), ставив "Короля Ліра" з відомим актором С. Міхоелсом у заголовній ролі; завершував постанову інший режисер...

Ще перед арештом тодішній партійний лідер України Павло Постишев запропонував Курбасові відмовитись од своїх поглядів, зректися друзів по мистецтву (дехто з них уже пішов того трагічного року з життя - як от письменник Микола Хвильовий та старий партієць Микола Скрипник, що прийняли смерть з власної руки); за це режисерові було обіцяно визнання й шану. Курбас відмовився. Друга хвиля терору 1937-38 років змела і самого Постишева, і багатьох з тих, хто, віддаючи на загибель Курбаса, Хвильового, родину Крушельницьких, Косинку, Куліша та інших видатних митців, сподівався лишитись у когорті переможців. Так загинули й ті, хто так чи інакше спричинився до Курбасової загибелі: драматург Іван Микитенко, партійний діяч Андрій Хвиля, Затонський, Косіор, Панас Любченко, Балицький.

9 квітня 1934 року Судова Трійка при Колегії ДПУ УРСР засудила митця на 5 років ув'язнення, звинувативши його у змові проти держави та партії.

У травні 1934 року Курбас потрапляє до табору на Медвежій Горі (Архангельська область). Його призначають керівником театру ББК (Біломоро-Балтійського каналу), де він починає ставити драму Л. Славіна "Інтервенція". (Березільський актор О. Подорожній, що звільнився був із табору влітку 1935 року, грав у цій виставі роль матроса Бондаренка, текст ролі зберігся, на ньому позначка - Медгора, Х11, 34).

Колишній в'язень Медвежої гори В. Цеханський згадує: "І ось прокотилася чутка, що керувати театром призначено Курбаса. Він приїхав - у чудовому англійському костюмі, вродливий, сивий, стрункий, повний задумів. Вишикував труп "у фронт" - знайомитись. Розмовляв, розпитував, вибирав собі акторів, асистентів, художників. Розговорився зі мною - "будете в мене за асистента по кінематографічних засобах, ширше - асистент по мистецькій частині". Був у мене товариш Олексій Швагерус, українець і Курбас його залучив до асистентської праці. За головного художника, пригадую, був Вовк, теж з України".

Театр ББК був чималий, працював там В. Лихачов з Малого Театру (Москва), Віктор Арнфельд з Ленінградської оперети, режисер Сварожич, - загалом біля сотні працівників. Режим тут був послаблений, та й клімат кращий, ніж в інших таборах, отож медвежогірський лікар хвалився: "Приїздіть - не пожалкуєте, у нас тут курорт всесозного значення". Хвалився і В. Цеханський: "Такого театру нема й не було ані в Канаді, ані в Португалії, ані в Америці". Ото вже на правду: такого - не було...

Курбас довго розмовляв з кожним виконавцем, готував його до проб: по суті, йшлося в умовах концтабору про театральну терапію "І коли партнери зустрічалися, вони виявлялися надзвичайно "підігнаними" один до одного: контакт виникав відразу ж, з перших проб..."

Однак на Курбаса зробив донос колишній керівник театру московський естрадний конферансьє Олексій Алексеев, якому Курбасів авторитет був кілком у горлі. Він пред'явив табірному керівництву політичний пасквіль київського режисера Гната Юри "Націоналістична естетика Леся Курбаса"¹, де Юра напрямки називав Курбаса фашистом, ворогом народу і т.ін. Проби "Інтервенції" було припинено, і Курбаса заслали до меншого табору "Вянь-Губа" біля Виг-озера на суворіший режим і догляд.

Проте Курбас і тут не склав зброї: поставив у створеному ним же театрику комедію Сухово-Кобиліна "Смерть Тарелкина" - сатиру на російську поліцію та дикі норови царського судочинства. Цю п'єсу в'язні грали у власних (тюремних) строях - через що давні події набували небезпечно актуального звучання. Є дані про Курбасову працю над фарсом "Адвокат Патлен", так само модернізованим і, здається, відіграним українською мовою. Разом з ув'язненими колегами драматургами Мирославом Ірчаном та композитором чехом Урбаником режисер пише і ставить табірну оперетку-вар'єте на теми життя за ґратами під назвою "Сон на Вянь-Губі". То вже був одвертий протест проти режиму, тут сатирично було подано деталі табірних порядків.

Сам Курбас виконував тут епізодичну роллю старого блазня, міма й музика, якому не дають грати на фортепіані. Блазень заломлюють руку за спину - він грає другою рукою, затуляють очі - грає наосліп, зав'язують обидві руки - грає ногою тощо. Нарешті, варта відтягає його від інструменту: в'язень хапається за дашок од фортеп'єяна, і летить з тим дашком на другий бік сцени. По якійсь павзі блазень починає грати на порожній дошці від клавіатури, - і о диво! - мелодія виникає знову. Мистецтва не вбити, його матерія незнищенна - ось який сенс цієї курбасової метафори, яка стала опосередковано виразом чи не цілого його життя...

За свідченням одного з колишніх в'язнів², комісія, надіслана з Управління таборів ББК, заборонила Курбасові вистави до показу; Курбаса, Ірчана й Урбаника було переведено у Соловки.

Очевидно, відбулося це восени 1935 року. З його робіт тут відомі "Учень диявола" Бернарда Шоу, "Весілля Фігаро" Бомарше, "Слава" В. Гусева, ймовірно "Демон" Рубінштейна. Збереглася програма "Аристократів" М. Погодіна (сезон 1936-37 року) - романтичної драми про те, як гуманно й винахідливо чекісти перевиховують у таборі вчорашніх повій, професійних злодіїв та бандитів. (Постава Леся Курбаса, художник Борис Пилипенко. Проте Курбас і тут "попер проти рожна", дозволивши собі архіпронічне прочитання цієї статечної радянської агітки: у його виставі перемогу постійно здобували не тюремники, а їхні в'язні. Одну з головних ролей у виставі грав колишній молодий актор МХАТ-у Валентин Цишевський, працювала у курбасовому театрі лікар Володимира Крушельницька, дочка відомого письменника Антона Крушельницького. Головні ролі грали український комік Олекс Паламарчук, драматичний актор Дмитро Ровинський; помічником режисера був тут Мирослав Ірчан. Директором театру був відомий співак бас Леонід Привалов (1891-1987, Москва). Уже навесні 1937 року Театр ББК зліквідовують, його

акторів переводять знову до Медвежої гори.

"Зразковий Кремлівський театр" Соловків насправду був таки "зразковим" - адже він грав вистави для "вишуканої" публіки. Серед глядачів були Микола Зеров і видатний учений священик Павло Флоренський, історик М. Яворський та Бобрищев-Пушкін, стара українська академічна професура, дипломати, наркоми (Шумський), драматурги (Ірчан та Микола Куліш, який поволи вмирав в ізоляторі), прозаїк Олекса Слісаренко, який вирощував на Соловках квіти... Такого глядача "Березіль" либонь не знав і в роки свого розквіту...

Соловецький театр став острівцем свободи й протесту. Таких речей лад не дарував. Доля Курбаса була вирішена.

1961 року вдова режисера актриса Валентина Чистякова одержала свідоцтво про смерть, в якому Василю-острівський ЗАГС Ленінграду повідомляв, що "О.С. Курбас вмер 15 листопада 1942 року від крововилив у мозок". Цим умовним роком датовано смерті багатьох репресованих діячів української культури, сліди яких губляться з жовтня 1937 року. Народний артист СРСР Василь Василько, працюючи у 60-х роках над п'єсою про Курбаса, записав у чернетках: "Розстріл. Воркута". До тих, що сиділи у Воркуті, доходили чутки про те, що Курбаса, Зерова, Підмогильного та ін. етапували із Соловків до Сибіру й Магадану. Проте такі чутки, як відомо, розповсюджувалися й з певним наміром, аби приховати справжні дані про хвилю терору, що прокотилася по всіх таборах восени-взимку 1937-38 року. Йосип Гірняк, що вмер у Сполучених Штатах Америки на 94 році життя (1989), розповідав, що його в останні роки переслідувала жахлива картина: Курбаса та Куліша голими витягають з тюрма баржі, рострілюють на палубі, в'яжуть до ніг важку каменюку й спускають під лід Білого моря... Найбільше даних за те, що Курбас загинув 9 жовтня 1937 року.

У 60-х роках на хвилі хрущовської "відлиги" я відвідав Соловки. Серед усього іншого вдалося мені тоді розшукати і "бувалого чоловіка" - діда-помора, який за часів Вітчизняної війни служив тут у війську підводником і провадив рятувальні роботи, розшукував затонулі кораблі тощо. Він мені і розповідав, що, спустившись на дно, якимось натрапив на мало не макабричний цвинтар: у воді подібно до морських водорослів коливалися старі кістяки, навісочки, ніби виростаючи з дна... На пам'ятному вечорі Курбаса, який було присвячено 100-річчю з дня його народження, Іван Драч у властивій йому епікодраматичній манері зачитав трагічні рядки про те, як на дні Білого моря стоять Леся Курбас і останній кошовий Січі Калнишевський, а над ними пропливають пароплави - "Костянтин Станіславський", "Євгеній Вахтангов", "Олександр Ахметелі"... Чути гук з України "Невже знову Юру гопакують?" - дивується Леся Курбас. "Ні, - відказує Калнишевський, - на твій ювілей відважились..."

Тема таборових театрів щойно починає досліджуватися. Найважливіше в ній - усвідомлення того, що й під снігами сталінської завірюхи нуртували ідеї свободи та бунту: ніщо не змогло примусити Леся Курбаса відступитися від березільських ідей. Навіть смерть.

1926 року Леся Курбас записав у своєму щоденнику:

"Власне, все моє життя - підйоми світлого стремління, віри й сили - в чергу з ніччю безвілля, коли чернь моєї душі бере верх і править державою Леся Курбаса. І після тридцяти рішучих змагань, коли темне перемагало, - я все таки вірю, що останнє слово скаже та моя частина, що вміє бути свідомістю моря, хмар, гір, нації, людини взагалі.

Сказано десь: досягнена на підйомі ступінь осяяння не пропадає. Вона навіки наша власність. Навіть у калюжі вона до нас повернеться, на неї ми будемо сліпо і помацки йти. Але те, що просовує нас, - це бажання вищого стану, аніж ті, які ми знали. А вищий стан - до тривання на високому..."³

У снігах Колими й Магадану, Печори й Карлагу, під кригою Білого моря лежать, перефразовуючи Шевченка, "і мертві, і живі, і ненароджені" театри пристрастей людських і нелюдських, міраклі "великого переламу", трагічний вертеп сталінської режисури. Сьогодні ми вже знаємо, що багато людей примудрялися й там жити можливо повним життям. Подібно до Мандельштама вони досліджували природу Слова-Логоса, котре було на початку Світу й заледве не призвело його до Кінця; подібно до Флоренського вони досліджували там закони Ноосфери й шукали Вищої Духовності; подібно до Курбаса намагалися й там вирізнити з Натопту - Людину; подібно до Гірняка робили спроби наснажити спраглих і підбадьорити занепадлих. Сьогодні нам ще не дано до кінця збагнути їхній подвиг, не дано перевтілитися у той Великий Сенс, яким вони жили. І все одно: минуть роки - і останнє слово скаже в нас те, що може бути "свідомістю моря, гір, хмар, нації, людини взагалі..." Бо ж насправду ніщо на цій землі не зникає, і пережите будь-коли дітьми людськими - наша власність. На світло вже пізнаної іншими істини ми завше будемо йти... Такий заповіт розп'ятих за ідею, за Людину, за людство. Нам залишається лише бути гідними цього заповіту.

¹Журнал "За марксо-ленінську критику". Київ, ч.12, 1934 р., грудень.

²Див. газ. "Советская культура", 25 березня 1989 р. М. Новиков "Сон на Вьянь-Губе". Із спогадів Василя Єрещенка.

³Курбас О.С. "Березіль". З творчої спадщини. Київ, "Дніпро", 1988 р., стор.44.

МИСТЕЦЬКІ ВИРОБИ TRIPILLIA ARTS

Великий вибір рамок для картин
і дипломів

QUALITY ONE HOUR PHOTO LABS

і доброякісні фото для паспортів
та інших документів.

2285 Bloor Street W., Tel. 766-0113
Toronto, Ontario M6S 1P1

УКРАЇНЬСЬКА ГРОМАДА В ВЕНЕСУЕЛІ

Серед численних громад українського поселення на Південно-Американському Континенті, зустрічаємо добре зорганізовану й ідейну українську громаду в Венесуелі.

Венесуела займає 352,144 кв. миль або 912,050 кв. кілометрів. Це приблизно величина території України. Північну частину Венесуелі обмиває Караїбське море й Атлантийський океан. На заході вона межує з Колумбією, а на півдні з Бразилією. Столиця Каракас - сьогодні велике й модерне місто, розміщене на височині 3,020 стіп. Місто засноване в 1567 р. В 1829 р. Каракас став столицею незалежної Венесуельської держави. В загальному Венесуела католицька країна, але всі інші користуються повною релігійною свободою. Головним багатством та найбільшим джерелом доходів Венесуели є нафта.

Українське поселення у цій країні почалося щойно після другої світової війни - 1947 р.

Спочатку у Венесуелі українцям довелося дуже тяжко боротися з труднощами, не маючи жодної підтримки чи опіки Державного Департаменту. До цієї країни прибуло приблизно 3,000 осіб українців. У більшості живуть у столиці Каракас та Альта Віста, де збудовано українську автокефальну православну церкву (настоятель і адміністратор о. прот. Леонід Лотоцький) та українську греко-католицьку церкву (парохом є о. Зенон Хрущ). Центральною організацією є Українська Громада Венесуелі. Були засновані ще такі організації: Українське Жіноче Об'єднання Венесуелі, СУМ, Комітет Визволення України, Станиця АБН, читальня "Просвіта", "ПЛАСТ", "Українська Молодь Венесуелі", Українське Спортове Товариство "Чорноморців" та інші. Пізніше зорганізовано танцювальний ансамбль "Барвінок". Існує ще невеличка капеля бандуристів під проводом проф. Федора Якимця.

У місті Каракас є аж дві вулиці під назвою "УКРАЇНА" - одна на високій околиці, де існує дитячий садочок, а друга вулиця на найвищій горі Альта Віста. Там збудовано Український Народний Дім та українську православну церкву (тепер собор). На цій вулиці є кількадесят українських родин. В Каракас жили або й тепер живуть відомі мистці: Галина Мазепа, Василь Кричевський, К. Бельський, Ф. Якимець, Роман Кошарич та інші.

У 1988 р. у Венесуелі українці врочисто відсвяткували 1000-ліття Хрещення України. Про ці святкування широко писала венесуельська преса. З цього бачимо, що церква на наших поселеннях відіграє велику роль.

У Венесуелі тепер живе приблизно 300 родин, з яких більшість уже там народжена.

Корнелій Шмулик

УКРАЇНА ПЕРЕБРАЛА КОНТРОЛЬ НАД ПІДПРИЄМСТВАМИ

Київ (ПС УРП). - Тут у четвер, 6-го червня, Верховна Рада ухвалила закон, який переводить під контроль України всі державні підприємства і організації союзного підпорядкування, які розташовані на території республіки. В постанові сказано, що закон вступає в силу

негайно після ухвалення його.

Таке рішення парламенту зумовлене тим, що союзні міністерства, не чекаючи на підписання союзного договору, почали активно створювати зі своїх підприємств на території України акціонерні об'єднання, щоб не допустити їх переходу під контроль республіки, а пізніше у власність республіки.

Керуючись законом про економічну самостійність України та декларацією про державний суверенітет республіки, Верховна Рада захищає майнові права та економічні інтереси республіки. В одному з пунктів постанови Верховної Ради сказано: "Не мають юридичної сили і не підлягають виконанню законодавчі акти і рішення союзних органів щодо власності об'єктів розташованих на території республіки, які прийняті без узгодження з вищими органами державної влади управління УССР".

Постанова про перехід під юрисдикцію України союзних підприємств і організацій ухвалена конституційною більшістю в парламенті, а саме 330 голосами. Лише один голос був "проти".

"ЛІКАРСЬКА ПОМІЧ ДІТЯМ-ЖЕРТВАМ ЧОРНОБИЛЯ"

Недавно СКВУ започаткував міжнародний проект під назвою "Лікарська поміч дітям-жертвам Чорнобиля".

Щоб зібрати належні фонди на цей проект, СКВУ придбав свою виїмкову кредит-картку за посередництвом "Банк оф Монреаль Аффініті/Мастер Кард".

Вона єдина в світі, дохідові фонди якої призначені для лікарської допомоги дітям Чорнобиля.

Подавайтеся негайно, щоб одержати картку СКВУ!

Вживаючи цю картку для своїх потреб, будете не лише освідомлювати світ про Україну, але зможете дійсно допомогти дітям-жертвам Чорнобиля.

Телефонуйте на число 1-800-668-1503, або 481-2585.

НЕ ЗАБУДЬТЕ ВІДНОВИТИ ПЕРЕДПЛАТУ СВОЄЧАСНО!

PALADIN INSURANCE LTD

Tel. 239-7392

Павло Колодій

Insurance Broker

Забезпечуємо: доми, апартаменти, котеджі, автомобілі, торгові підприємства, каліцтво, життя! Також групова асекурація!

97 Six Point Rd.
Etobicoke, Ontario
M8Z 2X3

Homeowners
Tenants
Commercial
Automobile
Life
Disability

УЧИТЕЛЕВІ-ПЕНСІОНЕРОВІ ІВАНОВІ ПЕРЕПАДЧЕНКОВІ 77 РОКІВ

Цим повідомляємо всіх зацікавлених, що колишній учитель у школах України та в українських школах Торонта, тепер пенсіонер Іван Іванович Перепадченко, в кінці місяця травня 1991 року, при повному своєму фізичному і психічно-морально-емоційному здоров'ї, відзначив свій 77-річний ювілей з дня народження. Його друзі, знайомі, бувші учні та вчителі привітали його з цим ювілеєм та побажали йому прожити у повному здоров'ї і радості щасливу старість. Про ювілей було гарно передано по українській радіопрограмі "Пісня України" в Торонті у неділю третього червня 1991 р. Керівник радіопрограми п. Прокіп Наумчук і його співробітники також бажали ювіляреві прожити щасливо й радісно ще довгі роки при повному здоров'ї. Поможі йому, Боже!

Іван Іванович Перепадченко народився в селі Ярмаки Миргородського району 28-го травня 1914 року. Він закінчив Велико-Сорочинський педтехнікум та Лубенський учительський інститут. Учителював у селах і містечках: Хомутець, Зубівка, Ярмаки, Петрівці, Ємці, Руда - всі у Миргородському районі Полтавської області.

Перед війною він був призваний на військову службу до Радянської армії і служив у ранзі сержанта піхоти. В листопаді 1941 року попав у велике оточення німецькими військами. І щоб не потрапити в німецький полон, що означало б певну смерть (про це тоді вже було широко відомо), йому вдалося щасливо вибратися з того оточення. Але майже вся Україна була окупована німцями, пробратися до ще не оточених радянських армій було майже неможливо. Тому, із великими труднощами, головним чином ночами, бездоріжжями, йому пощастило добратися до свого рідного села Ярмаки. Він оформився як цивільний робітник і став працювати в господарстві своїх родичів. Але вже 2-го липня 1942 року був вивезений на каторжні праці до Німеччини.

У Німеччині Іван Перепадченко весь час аж до її капітуляції 5-го травня 1945 року перебував на примусових роботах, в тюрмах, карному та в концентраційних таборах (Саксенгавзен, Штеттін-Роліц, Мантгавзен).

До Канади приїхав І.І. Перепадченко в 1947 р. Канадське громадянство одержав у 1954 році. Більше як десять років Іван Іванович Перепадченко працював учителем в українських школах та на Курсах українознавства в Торонті (при церкві св. Андрія Первозваного та при Катедрі св. Володимира). Активно працював у Раді Української Школи Східної Єпархії, був кілька років секретарем РУШ, виступав із доповідями на вчительських конференціях, накреслив і при допомозі прожектора-епідоскопа побільшив понад 300 мап, схем тощо, як наочні посібники для навчання дітей у школі.

Але під час перебування на каторжних роботах, бувши в'язнем у тюрмах та концентраційних таборах Німеччини, він утратив значну частину свого фізичного й нервово-емоційного здоров'я та працездатності. Прийшлося довгий час лікуватися. Найвищий суд Німеччини в Кельні, після довгої найретельнішої перевірки його справи (поліцейські архіви, архіви із тюрем та концтаборів, свідчення медичних комісій, покази свідків тощо), присудив бувшому учителеві Іванові Івановичу відшкодування й німецький уряд став виплачувати йому щомісячну грошову пенсію, яку одержує й досі.

Із 1984 до 1988 року, в наслідок тяжких переживань, тортур та хвороб набутих у німецьких тюрмах та концтаборах Іван Іванович Перепадченко був тяжко хворий. Він майже весь час мусив перебувати в ліжку й часто потребував лікарської допомоги та шпитальної опіки, деякий час знаходився навіть у непритомному стані.

Але завдяки лікуванню і Божій допомозі, його здоров'я вже третій рік постійно поправляється. Він став щоденно по 15-20 хвилин робити фізичні вправи, рекомендовані медичною наукою із елементами самопсихотерапії згідно з вченням Хатха-Йога, що рекомендується зокрема для зміцнення здоров'я в старших людей. Сам Іван Іванович твердить: "Тепер, уже більше як два роки, я став здоровим, працездатним і життєрадісним. Це, як на мої 77 років життя, має велике для мене значення. І досягнув я цього дякуючи Божій допомозі та своїми щоденними систематичними фізкультурними вправами з елементами індійської науки про здоров'я - Хатха-Йога, молитвами і самопсихотерапією".

Вчення індійської науки про здоров'я, на нашу думку, нічим не суперечить віруванням християнської релігії та моралі.

Приятелі бувшого вчителя Івана Ів. Перепадченка.

ОЙ, ВДОВОНЬКИ - ВДОВИ ...

(Гумореска)

Дуже я колись любив-поважав жінок...

Бо чи ж можна такого зіллячка та й не любити? Яку книжку в руки не візьмеш - все про них. Якого Сосюру не читаєш - про чорнобрових. Якого Гнатюка не слухаєш - "Ти моя радість, ти моя зоре!..." Що не вірш, що не пісня, за серце тебе хапає. Ходиш, як марцовий кіт, світ тобі не милий. З покоління все про них і про них: гарних та ласкавих, та вірних - до могили й після могили.

Бо й справді, раз вона вас, скажімо, поллюбила років сорок з гаком тому, ще тоді, коли в Німеччині унівську консерву надвое ділили, а потім гарнесенько ви собі побрались-розпаялись і в заокееані дременули, добренько "потрудившись" (критики, - не приставайте-те, це не порнографія, а благородне діло та ще й з приємністю!) сімейку путню розвели, онуків діждалися, то чому ж таку й не любити? Чому б їй вірною вам не бути?..

Ви тепер на старість умиряйте собі спокійнесенько. Дружина ваша, матеріально забезпечена в третє покоління, світлу пам'ять про вас довіку берегтиме!.. З онучатами буде бавитись та за вашу грішну душечку на панахиди рік-річно даватиме. Лежіть там собі потихеньку та радуєтесь, яка вона у вас вірнесенька.

Бо й справді, чого не радуватись, чого турбуватись - їй уже за шістдесят перевалило, у такий вік не до вибриків.

Ой, голубчику... Добре, що туди, на той світ, телефонів не проводять. Бо коли в дзенькнули та розповіли про одну-другу "вірнесеньку" - не одного б занудило. І то так занудило, що занудило!

Вибачте, тут мені слід зробити маленьке пояснення. Знаю наперед: Коли дехто з вдовоньок про таке почне читати, велика злоба у них проти мене підніметься.

- А ти хто такий, - запитають, - піп, щоб нас ганити?!

Не піп. Ой, не піп - пропонували в молодості піти цією дорогою, не послушав. А жаль, - тепер би в сам раз пригодилося. Прийшла б якась "вірнесенька" на сповідь - ой би й висповідав. Не дець в куточку, потихеньку, а на весь голос, на цілу церкву. Знаю, декого кине в білу гарячку, готові будуть в рукопашну рвнутись, але тут, дорогесенькі мої, не про вас мова - запевняю! Всі ви хороші, добрі, чесні - без грішка, пам'ять по своїх покійних чоловіках бережете, що гей-куди!.. Це я тут про мою бувшу сусідочку та ще про одну другу, були такі. Ви собі читайте та смійтеся на здоров'ячко - по лікарях не треба буде бігати, на голову скаржитись.

Пішла ото було в нашому місті така епідемія - "згадала бабця, як колись дівкою була" та й гайда вигулювати на всі чотири заставки.

- Я жити хочу! - заявляє вам просто ввічі. - Бо оце тільки й мого.

А хто тобі жити не дає? Живи - чого ж. Самому воно тяжкувато на старість, по собі знаю. Чоловік поруч -

велика поміч: і порадитися є з ким, і погугорити, а часом і посваритися, щоб аж шибки у вікнах ходором ходили. Пошукай пари, заміж вийди, як Бог приказав, та разом і старійте, удвох воно веселіше. Трохи він, не без того щоб і ти-чесно, по совісті, Сусіди не сміятимуться, на дітей пальцями не тикатимуть: он бо яка у вас мати, на пси зійшла!.. Кажу ж - з розумом, без вибриків, щоб і діти не соромились, онучата не хвалились:

- А в насї бабці взє тлетій "бойфленд"! Він її купив кольольове "ті-ві", а тепель повіз на Фльольдиду заголяти!..

Онучата підмітили правильно: не приятеля їхня бабця шукає, щоб по-божому віка дожити, а дармової наживи, дійного бичка. Бідною була б: - і то непростимо!

- Я його вхоплю за матню! - вихваляються отакі бабці одна перед одною. - Він у мене грошиками поспле.

І хапають! Кріпко хапають, аж матня часом потріскує.

Піст мине - забави не пропустить. Вигулює на чужу кишеню з підсвистом. Витанцьовує з такими викрутасами, що нехай дівка заховається! Як вип'є чарочку-другу та пуститься в "бугі-вугі" - чистісінький цирк! Ноги сторчаком поставить, ніби параліч її схопив, стегнами круги виписує, очі під лоба закотить - справжнісінька вам торба сексу... А що потім цілий тижень пухлі ноги вимочуватиме - про це не всім дано знати.

- А ну-но сукню мені нову купи! - пристане до свого "бойфренда", як реп'ях до кожуха. - Тільки не якусь там, а таку, як в голівудської артистки.

Модна сукня - річ не погана. Та це ще далеко не все. Під таку сукню і викладку голівудську спереду та ззаду треба мати, а в неї ж, бідолахи, вся ця анатомія давним-давно не туди стоїть.

Та черевички лаковані, пальтєчко, за пів тисячки справ, торбинку, - і то обов'язково шкіряну, щоб років на п'ятдесят хватило. Та поїдемо на "вікенд" дець до готелю, бо зроду-віку не пробувала як воно по готелях спиться...

І не думайте, що всього цього не виклянчить, - виклянчить, сатана. А потім за телефон і до своєї подружки:

- Катрін, я тут свого Ніка так придушила, що оберемок добра накупив!

Катрін також тітонька стріляна - за п'ять років свого вдівства вже встигла двічі заміж вийти, по пів хати у чоловіків забрать, а тепер ще одного, сердешного, на "любований" копил натягає. У цього також хатина по жінці лишилась... Отож вона сюди не туди і Стівик золотко, уже в неї за столом сидить, свіженький борщик сьорбає та на свою дорогесеньку улєсливо позирає. А дорогесенька тим часом солодєньким голосочком виспівує: так, мовляв, і так, з подружкою ось недавно говорила, там її "бойфренд" чуть не золотом обсипає, а я в тебе що, з лопуцька? Під кінець губи надме, ще й пальцем погрозить.

- Ой, гляди, Стівцю, а то буде в тебе великий піст!

Такі, вибираючись на забаву, й перед рідними дітьми люблять похизуватись:

- Бачите яка сукня? Чотириста долєрів заплатив. Такої від вашого батька за все життя не мала.

Це правда. Чоловік її "люксами" не балував, бо коли б і хотів, то не було з чого: борги на хаті, діти росли - вчити

треба, з "овертаймів" не вилазив, щоб якось кінці з кінцями звести.

Діти послухають мовчки, образу за покійного батька проковтнуть й подумують: "І що це з нашою матір'ю трапилося? Була, ніби, жінка, як жінка, а на старість головою рухнулася... До психіатра хіба повезти, порадитись?.."

Не завадило б! Тільки не до канадського. Той місяців шість на канапу кластиме та всякі наукові теревені буде розводить: секс, буцімто, у неї на старість розгулявся, бо, видно, цілий вік постила.

Ій до нашого треба, домашнього. Наш у таких випадках ще й досі "народною медициною" користується. Наш поплівав би в кулак, замахнувся і за один візит вилікував би...

Березень, 1985

Григорій ВИШНЕВИЙ

АКАДЕМІЯ З ОБІДОМ

Я тут сиджу,
обід жеру
за власні гроші.
Тут кум і сват.
і я, і бутель
Для чого та
дурна й чудна
трибуна?
Щось меле він,
його слова,
немов полова.
Про нас, про вас,
про бутель
ані слова.
Той реферат
тяжкий на вуха.
Ні кум, ні сват,
ні я - ніхто
його не слуха.

ПАН БАДЬОРИЙ

Ми вже зійшлися. Сидимо.
Втихає шум. Почнутся Збори.
І знов, як завжди. Як і там.
Ждемо.

Це наше тут найбільше горе.
Старіє час і чоловік...
Той Голова, що був і вчора,
Що був давно, що був торік,
Що буде завтра і повік,
Уже відкрив Високі Збори.
Нас може сорок, може, сто.
З голів плішиве сонце світить.
І всюди, всюди навкруги
Ні сина, ні дочки не видно.
Так час минає дорогий,
Життя сміється з нас ехидно.

У звітах ясности нема,
Велика купа слів порожніх,
а справ формальних ціла тьма,
Бо слова просить неук кожний.

Та як би, як би не було,
Під грім долонь скінчилися Збори.
Усім на радість і на зло
Керує нами, як і вчора,
Керує нами пан Бадьорий.

ДО НЕСТЯМИ

Гули, ганьбили і кляли
Петра за щирю раду.
"Це дух його чужий і злий
Розвалює громаду!"

Петра за розум вольовий
Укинули б до ями...
Коли ж помер Петро лихий,
Хвалили до нестями.

ШВИДКО І ДЕШЕВО, "КОБЗА" ПЕРЕШЛЕ РЕЧІ НА УКРАЇНУ:
ВІДЕОКАМЕРИ, ВІДЕОМАГНІТОФОН, КОПІЯРКУ, ФАКСМАШИНУ,
ТЕЛЕВІЗОР, КОМП'ЮТЕР, АВТОМОБІЛЬ, МЕДИКАМЕНТИ, ХАРЧІ,
ВЖИВАНІ РЕЧІ і т.д.

ЗАВІТАЙТЕ ДО "КОБЗИ"! ЧЕКАЄМО НА ВАС!

3253 LAKESHORE BLVD. WEST, TORONTO, ONTARIO M8V 1M3

TEL: (416) 251-9110

FAX: (416) 253-9515

Travel & Tours

626019 ONTARIO LTD.

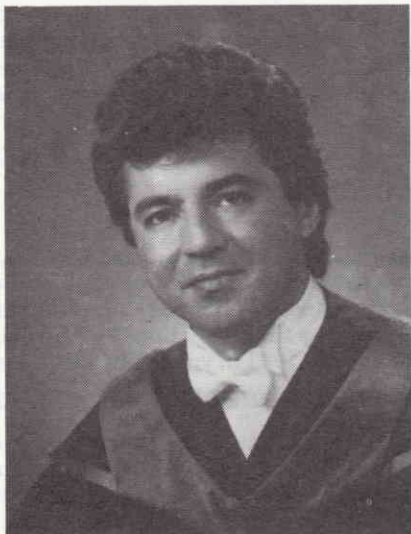
СПЕЦІАЛІЗУЄМОСЯ У ПОДОРОЖАХ НА УКРАЇНУ.
ВІЗИ НА ПРОТЯЗІ 3-ох ДНІВ!

ЗАДЗВОНІТЬ ДО ІРКИ ПОЛІЩУК.

TEL: (416) 503-0530

3253 LAKESHORE BLVD. W., TORONTO, ONT.

**ІВАН П. ГОВОРУН
- НОВИЙ ПРОФЕСІОНАЛІСТ**

З приємністю сповіщаємо, що українська громада збагатилася ще одним надійним професіоналістом. Молодий адвокат Іван Говорун є сином свідомих громадян Петра та Наді Говорунів - довголітніх активних членів української православної громади при церкві св. Дмитрія в Західному Торонті.

Адвокат Іван Говорун здобув ступінь магістра політичних наук у Йоркському університеті, а адвокатський диплом у Віндзорському університеті. До адвокатської палати покликаний у березні цього 1991 року

Вітаємо і бажаємо йому успіхів.

Адреса бюро І.П. Говоруна:

Mr. I. P. HOWORUN, MA, LLB
STERLING TOWER
Suite 1702-372 Bay St.
Toronto, Ont.
M5H 2W9
Phone: (416) 963-9355

ЗАПРОШУЄМО НА УКРАЇНУ

Двох молодих українців з невеликого міста Карлівки, що на Полтавщині, з радістю приймуть до себе в гості земляків-ровесників з Канади чи США. Ми взмозі прийняти дві молоді сім'ї або кілька чоловіків, познайомити їх з сучасним життям України. Ми покажемо їм Полтавщину з її красивою природою і багатою культурою-історичною спадщиною.

Тим, кого зацікавить наше оголошення, даємо наші адреси:

315720 УССР
Полтавська область
Карлівка
вул. Горького, 40
Кроль Юрій
телефон: 2-23-48

315720 УССР
Полтавська область
Карлівка
вул. Короленка, 115
Лисачок Павло Михайлович
телефон: 2-13-00

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

ГОДІ З ТИМ ВИЗНАВАННЯМ!

"Чи не витворить це (проголошення патріархату УАПЦ - В.К.) подібної ситуації, що вже створилася у наших братів католиків, коли то вони проголосили свій патріархат, якого-крім них самих-ніхто не визнає?"

Цім реченням закінчує п. Антін Лясковський-Коломиєць свого листа до редакції "Нових Днів", під заголовком "Чи не занадто поспішно?" в числі за квітень ц/р. На це питання вичерпуючу відповідь знаходимо в дописі п. О. Воронина - "Український православний патріархат" (див. "Нові Дні" за лютий ц.р.

Я-ж, з свого боку, дозволю собі запитати: а чи конче вже так потрібно щоби наших патріархів хтось, крім нас, визнавав? Аби ми своїх патріархів визнавали, їх поважали й любили, так як поважають і люблять своїх патріархів інші народи. Аби ми коло свого патріарха одностайно згуртувалися і за його допомогою й авторитетом патріаршим розбудували свою церкву "по всій Україні".

Годі вже оглядатися на когось чи він визнає нашого патріарха, бо нам з того визнання, "ні, холодно ні жарко". Крім того, ми до того невизнання звикли. Нас і так, до останнього часу, світ не визнавав а де-хто і зараз не визнає ані як нарід, ані як державу нашу, ані нашої церкви і на політичний шахівниці світу такої фігури як Україна досі не було. Починає щойно з'являтися завдяки братам - українським патріотам, які ні на які ситуації незважаючи і ні на кого не оглядаючись, проголосили незалежність своєї держави та обрали свого патріарха. До речі, кращої кандидатури на патріарха за митрополита Мстислава, годі було знайти. І хоч канадійська УПЦерква не висилала свого представника на інтронізацію Його Святости на самому патріаршому кріслі в Святий Софії в стольному Києві, але на своєму, 18-му Соборі, висловила "Його Святости патріархові Мстиславі сердечний привіт та накрощі побажання міцї й здоров'я і в праці великого успіху".

Його Святости патріархові Мстиславі, пане Лясковський-Коломиєць, а не просто Мстиславі.

Поважаймо і визнаваймо ми своїх достойників а тоді й інші нас поважатимуть і визнаватимуть.

В. Калкатино, Австралія

В. МАРОЧКІН - ТАЛАНОВИТИЙ ПОЕТ

...Яка мила несподіванка для читачів "Нових Днів"! Статті відважного і відомого вже в Україні історика, у котрого "бодем відзивається клич віків, що спалює душу", я мала нагоду читати у Києві і Полтаві.

Особисто ж, я мала почесь познайомитися з ним у філії Українського Католицького Університету у Філядельфії, де влаштовано п. В. Марочкіному зустріч з громадянством.

На жаль, господарі ні словом не згадали, що їхній шан, гість є не тільки істориком, але й талановитим поетом. Надіємось, що його нова збірка поезій "На кладці споминів" появиться теж і в нас!

Леся Стадниченко, Філядельфія

ЄВА ТА ЯБЛУКО

У розділі "ЖИТТЯ І ЗНАННЯ", що його редагує, а часом й пише шан. ред. Лев ЯЦКЕВИЧ, в журналі "Нові Дні", часто читаємо дуже цікаві речі, про які будь-де не довідаєшся. За це велике Вам спасибі, добродію Лев Яцкевич.

Та в числі за травень місяць 1991 року там мова йде про ЯБЛУКО, про яке написано між іншим от що:

"Яблуко - це не тільки найбільш популярний, але й найстаріший овоч світу, коли взяти на увагу, що його історія виводиться від Адама й Єви. Хоч Біблія про це докладно не пише, але всякі позначки, включно з поглядом багатьох вчених, (? - чит.), вказують на те, що забороненим райським овочем, яким Єва спокусила Адама, було саме яблуко".

Як відомо теж з тексту Біблії, у Єви, після спокуси її, а потім нею Адама тим самим "яблуком", почали родитися діти: Каїн, Авель, а пізніше - Сіф. Отже виходить, що яблуко має ще й інші властивості, про які шан. автор чомусь не згадав.

Прошу вибачення у шан. автора за заувагу.

Читач з Micciga

В ПОКЛОНІ БОГІНИ АФРОДИТИ

Завдяки Всевишньому, матері Природі і старанням шановного редактора ж. "Нові Дні" (за місяць квітень), ми маємо нагоду користуватися інформативною статтею Маріни Селеди Фуентес "Рецепти Ероса". Тема нова, небувала на сторінках нашого улюбленого місячника. Можливо, вона відноситься до особистого, індивідуального життя і, яка така, декому видається нескромною. Однак, навряд, взявши до уваги, що стаття чітко пов'язана з оригінальними порадами для численної категорії громадян, які приділяють належну увагу найінтимнішим почуттям, включно з побажаними успіхами, які в значній мірі узалягнюються засобами нашого відживлювання.

Безсумнівно, "Рецепти Ероса" виявляються допоміжним чинником ентузіястам згаданих почуттів в осягненні бажаної розв'язки. Всім нам відомо, яке було б наше життя марне й осоружне без дружніх зв'язків, без любови, кохання, прив'язання, відданости тощо. Тож слід нам виявити правдиве глибоке признание редакторові за його постійну здібність у розшуках незвичайно вартісних політичних статей та інформацій, поміщуваних у журналі "Нові Дні", прибавляючи цим разом щось нового...

Дарія Бунт, Ляс Верас

ЗАБАВА МАЛОГО ФІЛЬКА

Я ходив до третьої класу української гімназії в Тернополі в р. 1913/14. Ходив тоді зі мною Петро Балкович. Петро під час війни загубився мені з очей і я побачив його щойно перед двома тижнями (по сімдесятсеми літах, - ми оба є дев'яноститники) коли приїхав мене відвідати. Приїхав зі своїм восьмилітнім правнуком Фільком. Ми балакали і згадували часи гімназійні цілий день і ніч і ще один день - розмови не було кінця!

Філько займався тим часом своєю улюбленою забавою: виписував з газет навання слова, то з першої сторінки, то з другої, то знов з п'ятої і т.д. Видко, читав роман Джонатана Свіфта про Гулівера в краю Ліліпутів! Філько виписував слова, укладав їх в рядки і дивився, чи може знайти в них якесь суцільне речення, що мало б смисл. Говорив мені, що дотепер ніколи щось путнього у цей спосіб не вийшло. І дійсно! Одна з його сторінок зачиналася так:

лихо, вершки, тиркотати, цілувати, азбука, мармелада, залучувати, інек, клапати, арешт, мавпа, корито, спізнятися, чомусь, непристойно, Африка, каравана, амбарасував, гіерогліфами,

каретка, дивилося, телятко...

Філько покрутив головою, і вже хотів забрати картку і викинути, коли мені прийшло на думку зложений Фільком "вірш" використати. Я післав одну половину картки до "Сучасности", а другу до "Світотида". Тепер жду, коли видрукують, бо чув від знайомих, що ці "вірші" були читані обома редакціями ентузіастично як вершини інспірацій нового напрямку.

Ігор Стриж, Н.Дж

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ.

З глибоким жалем повідомляємо членство Інституту Дослідів Волині і Т-ва "Волинь" та всіх Друзів у Вільному Світі і в Україні, що 12 червня 1991 р. упокоївся у Вінніпезі

св. п. д-р ЮРІЙ МУЛИК-ЛУЦІК

філософ, славіст, історик, член наукових установ, професор високих шкіл, основоположник і голова Редакційної Колегії ІДВ та Т-ва "Волинь". Родині Покійного висловлюємо глибоке співчуття.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

Управа Інституту Дослідів Волині і Т-ва "Волинь", Вінніпег, Канада

Бл. п. проф. ІВАН КОРОВИЦЬКИЙ

8-го червня 1991 року відійшов у вічність, на 84-му році життя, визначний український культурний діяч, бібліограф, дослідник історії української православної Церкви, автор декількох книжок і багатьох статей на церковні і літературні теми професор Іван Коровицький.

Бл. п. проф. Іван Коровицький викладав в українських православних духовних семінаріях і довгий час був редактором "Українського Православного Слова" у США. Похоронений на цвинтарі св. Андрія Первозваного в Бавнд Бруку, Н.Дж.

Вічна йому пам'ять!

Св. п. ЮЛІЯ ЖУК

Ще 10-го травня ц.р. упокоїлася в Монреалі, Канада, бл. п. Юлія Жук - дружина вже покійного д-ра Семена Жука і матір талановитих визначних мистців-піаністів Люби й Ірини та архітектора Радослава Жуків.

Бл. п. Юлія Жук була вчителькою й завжди активно цікавилась культурно-мистецьким життям. Гостинний дім родини Жуків - у Любачеві, Грацу, а згодом у Монреалі - був завжди центром зустрічей цікавих творчих особистостей. В нормальніших умовах він безсумнівно став би одним з тих славетних салонів, якими пишались щасливіші нації.

Дочці Любі, синам, приятелям Покійної і дальшим родичам висловлюємо наше глибоке співчуття з приводу болочої втрати. В.Й.П!

Бл. п. ВАСИЛЬ ПАЛІЄНКО

Після довгої і тяжкої недуги 3-го липня 1991 року упокоївся в Торонто бл. п. інж. Василь Палієнко - учасник боїв Української Дивізії під Бродами, довголітній провідний

діяч "Пласту" і виховник української молоді, відомий колекціонер-філателіст. Помер на 65-му році свого благородного життя.

Дружині Ганні, синові Петрові, далішій родині й численним друзям складаємо наше щире співчуття.

ПАМ'ЯТІ ДМИТРА М. ПРИГОРНИЦЬКОГО

Висловлюємо наше глибоке співчуття дружині Олександрі з приводу відходу, в інший світ, чоловіка Дмитра.

Замість квітів на його могилу висилає 35.00 дол. на пресовий фонд ж. "Нові Дні".

Родина В. і Є. Літвінових, Торонто

КОРОТКО ПРО "НОВІ ДНІ"

...З великою пошаною і подякою за чудові числа журналу за березень та квітень 1991 року.

Іван Манченко, Порт Джервіс, США

***

Висилаю чек на передплату літунською поштою... Очікую появи кожного числа "Нових Днів".

Зосим Демченко, Велінгтон, Н. Зеландія

***

...Без "Нових Днів" уже не можемо жити. Чекаємо журналу, як щось дороге і невід'ємне. Для нас старих - це скупчені інформації, дякуємо.

Григорій і Тетяна Назаренко, Детройт

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "НОВИХ ДНІВ"

КАНАДА:

Маяровська Анна, Едмонтон	\$61.00
Мигаль Григорій, Танدر Бей	50.00
Неліпа Василь і Людмила (в пам'ять Павла Дрозда)	50.00
Гошуляк Йосип, Торонто (замість квітів на свіжі могили бл.п. д-ра Ю. Герича і Ю. О. Повстенка)	50.00
Коршун-Федоренко Ляріса, Торонто (в пам'ять чоловіка Константина)	50.00
Семотюк Олена, Торонто (в пам'ять брата Константина Коршуна-Федоренка)	50.00
Літвінов Є. і В., Торонто (замість квітів на могилу бл. пам'яті Д.М. Пригорницького)	35.00
Корнійчук Данило, Садбури	25.00
Маслівець Олексій і Валентина, Торонто	25.00
Дубилко Іван, Торонто	23.00
Теличко, К.Л., Едмонтон	23.00
Лобач В., Торонто	23.00
Чумак Раїса, Оттава	23.00
Шпитковська С., Бімсвіл	20.00
Попадинець Марія, Торонто	13.00
Кириченко Л., Гамільтон	13.00
Гончарук Василь, Кіченер	13.00
Томашевський Василь, Оттава	13.00
Микитюк В., Гамільтон	13.00
Темертей Раїса, Норд Йорк	10.00

Чернецький Іван, Калгари	10.00
Говорун Надія, Вестон	9.00
Данильченко Василь, Етобіко	8.00
Данилюк Іван, Торонто	6.00
Бурда Іван, Перкінсфілд	6.00
Добровольський Ю., Садбури	6.00

США:

Грицак Петро, Кранфорд, Н.Дж.	\$25.00
Яремкевич Ю., Ірвінгтон	25.00
Кобаса Олександр, Вільямсговн	20.00
Гусак Леонід, Дирфілд, Фл.	20.00
Кошман Ігор, Монтгомери, Ткс.	20.00
Шевченко Ігор, Сіетл	20.00
Онуферко Анастасія, Філядельфія	15.00
Фірішак Осип, Чикаго	15.00
Кармелюк Олександр, Лас Вегас	15.00
Стадніченко Леся, Вайлдвуд Крест	15.00
Євсєвська Марія, Філядельфія	10.00
Шембель Галина, Бінггемптон	10.00
Бунт Дарія, Лас Вегас	10.00
Стокальський П., Ельдред, Н.Й.	10.00
Дончук Лариса, Філядельфія	7.00
Сененко Я., Сиракуз	5.00
Корнієнко Дмитро, Сомерсет	5.00

АВСТРАЛІЯ:

о. Сергій Онішко, Кіппакс	\$10.00
Микитенко Марія, Ньюкомб	10.00
Демченко З., Велінгтон, Нова Зеландія	5.00

ПРИЄДНАЛИ НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ:

Бондаренко А., Лондон	1
Горгота Ада, Торонто	2

Усім жертводавцям сердечне спасибі,
Редакція "Н.Д"

ЗАСУДЖУЮТЬ ДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛІСТИЧНОЇ СПІЛКИ

Львівська Обласна Рада народних депутатів виступила із заявою у зв'язку з проведенням ряду заходів у Львові з нагоди святкування 50-ліття Акту відновлення української державності, проголошеного 30-го червня 1941 року.

"Ця акція вимагає безсторонної політичної та історичної оцінки, всяка однозначність та ідеологічна заданість означатиме тільки чергове спотворення історії", - сказано в заяві.

Тривогу Обласної Ради викликав політичний акцент святкувань Акту віновлення державності. Акції, здійснені невеликою групою ультрарадикально настроєних людей з Української Націоналістичної Спілки (УНС). Дії УНС, зокрема виступи її керівника, депутата Обласної Ради Олега Вітовича, як вказано у заяві депутатів, наносять непоправну шкоду міжнародному авторитетові України, дають ґрунт для брехливої пропагандистської тези про фашизацію українського суспільства в західному регіоні та схильність його до націонал-тоталітаризму. Львівська Обласна Рада народних депутатів звертає увагу Вітовича на протиправність та провокаційність його дій, що є несумісним зі статусом народного депутата, підтриманого більшістю демократичних партій і організацій.

УНІАР

0001761
EXPIRES: 91 12

4 M 16
CO

Ms. Nina Kozy
17 Lanark Ave
Toronto
ON M6C 2B2 Canada

xx20(P)

POSTAGE PAID AT TORONTO

Publications Mail Registration

Number 1668

if not delivered please return to *

NOWI DNI

P.O. Box 400, STA -D-

TORONTO, ONT.

CANADA M6P 3J9

UKRAINE

CHARTERS DIRECT

TORONTO

KIEV

TORONTO

INTOURS CORPORATION OFFERS 12 CHARTER
FLIGHTS FROM TORONTO TO KIEV, BEGINNING
April 28; May 12, 26; June 9, 23; July 7, 21;
August 4, 18; September 1, 15, 29.

ELEVEN (11) ITINERARIES TO CHOOSE FROM!

- **HOSPITABLE UKRAINE:**
Kyiv (Kiev) 1 Lviv 2 Ternopil. 8 Kyiv 2
Departures: April to September.
All-Inclusive price from \$2399.00 to 2799.00
- **BUKOVYNA:**
Kyiv 1. Chernivtsi 9. Kyiv 3
Departures: April to September.
Price from \$2399.00 to 2799.00
- **GOLDEN UKRAINE:**
Kyiv 1. Lviv 10. Kyiv 2
Departures: April to September.
Price from \$2399.00 to 2799.00
- **BEST OF UKRAINE:**
Kyiv 1. Chernivtsi 2. Ternopil 2. Lviv 3. Yalta 3. Kyiv 3
Departures: April to September.
Price from \$2599.00 to 3090.00
- **TREASURES OF UKRAINE:**
Kyiv 1. Lviv 3. Uzhhorod 5. Chernivtsi 2. Kyiv 2
Departures: April to September.
Price from \$2599.00 to 2999.00
- **FESTIVE UKRAINE:**
Kyiv 1. Lviv 3. Vinnitsa 3. Odessa 4. Kyiv 2
Departures: April to September.
Price from \$2499.00 to 2899.00
- **ANCIENT ROOTS OF UKRAINE:**
Kyiv 1. Lviv 2. Rivne 6. Khmel'nitsky 2. Kyiv 2
Departures: April to September.
Price from \$2699.00 to 2999.00
- **HELLO UKRAINE:**
Kyiv 1. Lviv 5. Ternopil 5. Kyiv 2
Departures: April to September.
Price from \$2499.00 to 2899.00
- **SPECIAL PROGRAMS**
Intours has arranged 3 very special programs with Ukrintour in Ukraine which offer Ivano-Frankivsk, Kolomiya on an all-inclusive basis: All tours are for 2 weeks, total 15 days.
- **WESTERN UKRAINE:**
Kyiv 2. Ternopil 3 Ivano-Frankivsk 3. Chernivtsi 3. Kyiv 2
Hotel accommodations with private bath, 3 meals daily, transportation on tour by air and bus, daily excursions, including full day trip to Pochaev Lavra Monastery, visit to Bereshany and Halich, trip to Manyavska Skith, visit villages of Vashkovtsky and Vizhenka.
Departures: April 28, May 26, June 23, July 21, August 18, September 29.
Price per person, twin basis from \$2399.00 Can. to \$2599.00 Can.
- **HUTZUL ADVENTURE:**
Kyiv 1, Ivano-Frankivsk 4, Kolomiya 4, Kyiv 4
Hotel accommodations with private bath, 3 meals daily, transportation on tour by air and bus, daily excursions, visit to village Naguyevichy - Ivan Franko's birthplace, village Nebylov, site of first Ukrainian emigration to Canada in 1891, visit Verchovyna, village Dryvorivnya.
Departures: April 28, May 12, June 9, July 7, August 4, September 15.
Price per person, twin basis from \$2299.00 to \$2399.00
- **IVANO-FRANKIVSK**
—LONG STAY PROGRAM
Kyiv 1, Ivano-Frankivsk 10, Kyiv 2
Hotel accommodations with private bath, 3 meals daily, transportation by air, 3 excursions in Ivano-Frankivsk, daily program in Kyiv. This tour is for people with family in the area who wish to visit the family, but stay in the hotel.
Departures: April 28, May 12, June 9, July 7, August 4, September 1, 15.
Price per person, twin basis from \$2299.00 to \$2499.00
- **PRE-PAID TICKETS KYIV-TORONTO-RETURN FOR YOUR RELATIVES.**
Intours will offer pre-paid tickets from Kyiv to Toronto and return on our charter flights beginning May 12th, ending October 13th.
PRICE IS \$1700.00 Can per person.

FOR OUR BROCHURE
"UKRAINE WELCOMES
YOU IN 1991"

Please contact your local travel
agent, or Intours Corporation.

1013 BLOOR STREET WEST
TORONTO, ONTARIO
CANADA M6H 1M1

intours
CORPORATION

TELEPHONE (416) 537-2165
FAX (416) 537-1627
TELEX 06-218557
TOLL FREE LINE CANADA 1-800-268-1785